

YIL: 2 CİLT: 2 SAYI:14 OCAK-ŞUBAT 2020

Av. Sencer Karacalıoğlu

Prof. Dr. Ömer Demircan

Doç.Dr. Okan Baba

Prof.Dr. Süreyya Ülker

Nuray Gök Aksamaz

Tunca Tülay

Prof. Dr. Yıldız Tümerdem

Hasan Akarsu

Turgut Acar

Yılmaz Çongar

Hikmet Kurter

Türkay Korkmaz

2 Mart 1927- 30 Kasım 2019
Turgut Acar

YTDD

İÇİNDEKİLER

Yeniden Tür Dili Dergisi Yıl:2 Sayı:14 Ocak- Şubat 2020

<i>Sencer Karacalıoğlu</i>	<i>Şuradan Buradan</i>	<i>01</i>
	<i>İçimizden Biri: Öykücü Turgut Acar(1-2)</i>	<i>02 – 08</i>
<i>Prof.Ömer Demircan</i>	<i>Tamlamada düşünüm izleme (I)</i>	<i>09- 15</i>
<i>Doç.Dr.Okan Baba</i>	<i>Büyük Yapıtlar</i>	<i>16- 17</i>
<i>Prof Dr.Süreyya Ülker</i>	<i>Formatus</i>	<i>18-20</i>
<i>Nuray Gök Aksamaz</i>	<i>Bilişsel İletişim Araçlarının İnsana Etkileri</i>	<i>21-32</i>
<i>Tunca Tünay</i>	<i>S.(Selahattin)Aldanır</i>	<i>33-53</i>
<i>Prof.Dr.Yıldız Tümerdem</i>	<i>Bu Bir Yaşam Öyküsü</i>	<i>54-55</i>
<i>Hasan Akarsu</i>	<i>Cemal Süreya Romanı-Nazan Arısoy...</i>	<i>56--57</i>
<i>Turgut Acar</i>	<i>Yalnızlığın Çan Sesleri</i>	<i>58-62</i>
<i>Hikmet Kurter</i>	<i>Çevremizi Temiz Tutalım</i>	<i>63-72</i>
<i>Türkay Korkmaz</i>		

(1)

ŞURADAN BURADAN

Sencer Karacalıoğlu

Turgut Acar Hakka Yürüdü

Öykücü baba Trgut Acar 30.Kasım.2019 günü hakka yürüdü. 01.Aralık.2019 günü Karacaahmet mezarlığında bulunan, Şakirün camiinde kılınan ikindi namazı sonrası aynı gömütlükte yatan annesinin yanında toprağa verildi. Işıklar içinde yatsınlar.

Sevenleri onu yeni bir başlangıç gününde de yalnız bırakmadılar. Gömütlükte TYS adına şair ve yazar Mehrizat'ın konuşması duygu yüklü, içerikli güzel bir konuşmaydı. Onlarca katılımcının içinde kimler yoktu ki, Eşi,çocukları, Yazar, ozan, Doç.Dr.Okan Baba, Prof.Dr. Ömer Demircan, Gönül Demircan, Yazar,Ozan, Araştırmacı Dursun Özden, şair, Öykücü Arife Kalender, Öykü ve Romancı Nevra Bucak, Şair Melahat Babalık, Mürsel Üstün, Mustafa Yılmaz, Aydan Ay, Hüseyin Fidan, Fatma Başural, Sevim Yazar, Nazmiye Keskin, Türkay Korkmaz, Mehmet Kaya, Fugen Kıvılcımer Av.Ayhan Görür ve onlarca seveni., Onlarca uğurlamaya gelenlerin tek tek Adlarını yazamadığım için Turgut Acar sevenleri, Perşembe toplantıları katılımcıları beni bağışlasınlar.

Tunca Tünay'ın S.ALDANIR Amcası

Tunca Tünay arkadaşımız Bu sayımızda 1950 li yılların yeterince değerlendirilemeyen bir ozan ve öykücüsüyle bizleri tanıştırıyor. İlhan Selçuk'un bir ara okuduğu bir şiirinden yola çıkarak arayışına girdiği bir ozan Selahattin Aldanır. Bu arayış sonuçsuz kalmıyor ve Cumhuriyet Gazetesi S.Aldanır'a ulaşıyor. Tunca Tünay yazısında bu arayışa da yer vermiş.

Tunca Tünay güzel bir anlatımla bizleri S.Aldanır'la tanış kılıyor. Yazıyı okuduğunuzda,S. Aldanır'ı en azından yaşamıyla, şiirleriyle, dostluklarıyla, Yazın dünyasındaki tartışmalarıyla tanımış olacaksınız. Ben çok şey öğrendim.

İÇİMİZDEN BİRİ TURGUT ACAR

İçimizden Biri Turgut Acar yazısı Türk Dili Dergisinin 144-145.sayılarında yazdığım iki yazıyı içeriyor. Sanırım Turgut Acarla ilgili oldukça bilgi içriyor. Ayrıca önceden duyurduğumuz gibi Turgut Acar'ın çıkartabildiği 12 kitabına adını veren öykülerini yayımlamayı sürdüreceğiz. Bu dünyadan göçtükten sonra da bizlere desteğini sürdürüyor. Onu unutmayacağız.

Yeniden Türk Dili Dergisini çıkarmayı düşündüğümüzden bu yana bizlerden desteklerini esirgemeyen yazar ve okurlarımız da sağ olsunlar, var olsunlar.

İçimizden Biri: Öykücü Turgut Acar - 1

Sencer Karacalıoğlu

“Çocukları ve onlar kadar temiz kalmışları seviyorum.” diyor Turgut Acar. 1927 Erzurum doğumlu. Beş torunlu bir dede. Yaşamı seven, iyi ve kötü yönleriyle yaşamayı değerli bulan biri. Tek sıkıntısı bacaklarındaki ağrılar. O ağrılar olmasa, Hindistan’ı, Rusya’yı, göremediği yabancı ülkeleri bir güzel gezecek, dolaşacak. Türkiye’nin görülecek her yanını, yöresini, köşe bucağını gezmiş. Gezmekten anladığı bir iki saatlik ayak basmalar değil; gittiği yerin güzelliklerini, özelliklerini, insanlarını görecektir, gözlemleyecek ölçüde kalmak. Ayakları güven verirse, Turgut Acar’ın bakışında uzun bir yol görülüyor.

Turgut Acar’ın babası Halil Hulki Bey devlet memuru. Devlet Demiryollarında veznedar. Annesi Saliha Hanım da Erzurumlu ve ev hanımı. Ailenin en büyük çocuğu Turgut Acar. Kardeşleri Kenan, Rüyet, Yalçın ve Adalet.

Erzurum, Palandöken İlkokulunu bitiren Turgut Acar, ortaokul ve Liseyi de Erzurum Lisesi’nde okuyor; ancak ailenin İzmir’e taşınması nedeniyle lise son sınıfını İzmir/ Alsancak İnönü Lisesi’nde bitiriyor. Yıl 1948. Okul sonrası bir yıl Sarıyurt Köyü ilkokulunda öğretmenlik yaptıktan sonra, 1950 yılında Karayolları’na giriyor. 1953 yılına dek Karayolları’nda çalışan Acar, yedek subay olarak askere gidiyor. Abdi İpekçi, Can Yücel, Orhan Karaveli askerlik arkadaşları. Askerlik bitimi yeniden Karayolları’ndaki görevine dönen Acar, 1958 yılında Balıkesirli Okşan Hanım’la evleniyor. Bu evlilikten olan Erdal, Melik ve Alıp adlı üç çocuğu bulunmaktadır.

1959 yılında Singer’e giren Turgut Acar, 1970 yılında Konya Bölge Müdürü oluyor. 1972 yılında ise İstanbul Bölge Müdürlüğü görevini üstleniyor. 1976 yılında Singer’den emekli olunca kendi işini kuruyor; 2008 yılında gerçek anlamında emekli olana dek kendi işini yönetiyor.

Bir Mektup

Turgut Acar öykü yazmaya 1948 yılında başladığında, başlangıçta bunları yayımlatmayı düşünmediğini söylüyor.

Yayımlatma kararı verince de, on dört öyküsünü Varlık Dergisi’ne göndererek askere gider. Acar, Tuzla Yedek Subay Okulu’ndayken Varlık dergisi ve yayınları iyesi ve yöneticisi **Yaşar Nabi Nayır**’dan 28.08.1953 tarihli bir mektup alır.

Yaşar Nabi Nayır’ın mektubu:

«Efendim, cevabım geciktiği için özür dilerim. Bir değil on dört hikâye birden gönderdiğiniz için okumaya ancak sıra bulabildim.

Defteri açarken – bu çeşit pek çok defter geldiği için hiç de ümitli değildim. Okudukça hikâyeci kabiliyetinizin gelişmelerini zevkle takip ettim. Yarının iyi hikâyecilerinden biri karşısında bulunduğumu sanıyorum.

Yalnız uzun boylu yazmaya vaktim olmadığı için sizinle görüşmek istirdim. Mesela diyecektim, niçin bu hikâyeler tektip üzerine konuları aşağı yukarı hep aynı seviyede insanların hayatından alınmış? Neden

İçimizden Biri: Turgut Acar

daha başka konular, muhitler ele alınmamış, sonra neden bütün öyküler 1948'de yazılmış. Ondan evvel, ondan sonra bir şey yazmadınız mı? Kendiniz ve çalışma tarzınız hakkında beni aydınlatmanızı rica ederim. Varlık mektep muhitinde okunan bir dergi olduğu için müstehcene, galize (kaba ve çirkin, iğrenç) kaçan hikâyeler yayımlamaktan çekiniyorum, sizinkilerin çoğunun bu çeşitten olması, ne yazık! Ama, gene de bir ikisini; Varlık'ta, yıllık kitaplarda basabiliriz. Bunları kitap haline getirmem için çalışmalarınızın devamını görmeyi bekliyeceğim.

Selam ve Saygılarımla. Yaşar Nabi»

Bu mektup Turgut Acar'a yaşamının en mutlu günlerinden birini yaşıyor. Yaşar Nabi gibi bir yayıncıdan ve yazardan içinde yer yer eleştiriler de olsa, öykülerinin okunmaya ve basılmaya değer olduğunu öğrenmek kolay mı? Yaşar Nabi, Varlık dergisi'nin 400 ve 406. sayılarında gönderilen öykülerden ikisini yayımlar. Ayrıca, Varlık'ın 1954, 1955 ve 1961 yıllarında çıkan yıllıklarında da Turgut Acar öykülerine yer verir.

Turgut Acar 1948'den bu yana zaman zaman suskunmuş gibi görünse de aralıksız yazan bir öykücü. Öyküleri: Varlık, Yeni Konya, Türk Dili Dergisi, Evrensel Kültür, Adam Öykü, Papirüs, Cumhuriyet Dergisi, Sanat Çevresi, Kum, Gün Işığı, Milliyet Sanat gibi dergilerde ve yıllıklarda yayımlandı. Son yıllarda ağırlıklı olarak Türk Dili Dergisi'nde öyküleri yayımlanmaktadır.

İlk Kitap ve Ötekiler

Turgut Acar'ın ilk öykü kitabı olan "Kar Üstünde Kızıl Laleler" (1992) Yön Yayıncılıkça basılması da ilginç.

«Asım Bezirci benim Erzurum'dan okul arkadaşım. Ancak Erzurum'dan babamın görevi nedeniyle ayrılmamızdan sonra ilişkilerimiz koptu. 1992 yılında, bir gazete haberinde Türk Dili Dergisi'nin Perşembe toplantılarının Hatay Lokantasında yapıldığını ve bu toplantılara Asım Bezirci'nin de katıldığını okuyunca, bir Perşembe günü Hatay Lokantasına gittim. Garsondan toplantıya katılanların oturacakları masayı öğrenip yakın bir masaya oturdum. Bir süre sonra masadakilere Asım Bezirci de katılınca, garsondan Asım Bezirci'ye, kendisiyle görüşmek isted:ğimi söylemesini istedim. Asım Bezirci yerinden kalkıp masama yöneldi ve beni tanıyıp, hoşbeşten sonra masama oturdu. Ahmet Miskioğlu da gelip beni TDD'ne abone yaptı. Bezirci'yle ilişkimiz birbirimizin evine gidip gelme, ailece görüşme ölçeğinde gelişti. Kendisine öykülerimizden söz ettim. Elimdeki 40-50 öyküyü verdim. İçinden 14 öykü seçip Yön Yayıncılık'a vermiş. Bana "Yön Yayıncılık kitabını basacak, git görüş," dedi. Şaşırdım. "Kar Üstünde Kızıl Laleler" bir Asım Bezirci seçkisidir.

Asım Bezirci öyküleri seçmekle kalmamış bir de "Karın Doyunca", "Beyaz Sincap" ve "Kar üstünde Kızıl Laleler" öykülerindeki ederleri de güncellemiş. Örneğin "Karınları Doyunca" öyküsü ilk kez Varlık Yayınları'nın Yeni Hikâyeler 1954 seçki kitabında (s.100-105) yayımlanmıştı. Ve bu öyküdeki Rumeli Kebapçısı'nda, "ellişer kuruşluk akşam yemeklerini yedikten sonra karşılıklı birer sigara yaktılar," tümcesi, "Kar üstünde Kızıl Laleler" kitabında "Rumeli Kebapçısı'nda onar bin liralık..." olmuş. "Beyaz Sincap" öyküsü ise, "Yeni Hikâyeler" 1955 Varlık Yayınları Kitabı'nda yer almıştı. Bu öyküdeki "Beyaz Sincap"a biçilen değer ilk basımda "bir yüzlük" (yüz lira olmasına karşın, kitaba konulurken yapılan uyarlamayla, "elli bin lira" olmuştu. Asker çorabının çifti birer liradan beşbin liraya çıkmıştı."

Bu durum Kar Üstünde Kızıl Laleler'in eleştirilmesine neden oluyor. Bu durumdan yakınan Turgut Acar "Oysa benim bu uyarlamayla ilgim yoktu" diyor. Nitekim Hürriyet

Yaşar Evrensel Kültür'ün Temmuz 1993 sayısında "Kar Üstünde Kızıl Laleler" başlıklı eleştirisinde "Enflasyon Yanılgısı" ara başlığı altında: "Öykülerin konuları kırk elli yıl öncesine ait. Yazar onları o zamanlarda yazmışsa, şimdi kitaplaştırırken fiyatları bu günlere göre yeniden ayarlamaya çalışması çok gereksiz. Hatta çelişki bile yaratıyor. Çünkü o günlerin havası, kokusu öykülere sinmiş durumda," diyor.

"Asım Bezirci ilk kitabımın basılmasını sağlama dışında Yeni Konya Gazetesi'nde yayımlanan öykülerim de beni kavuşturmuştur." Bezirci'ye Yeni Konya gazetesinde de öykülerimin çıktığını ancak bunların bende bulunmadığından söz etmiştim. Bir sabah öğlum, kapının önünde bir paket bulduğunu söyledi; açtık içerisinden Yeni Konya gazetesinde yayımlanmış öykülerimin fotokopileri çıktı. Bezirci, Kütüphaneden Yeni Konya gazetelerini bulmuş ve bunları tarayıp benim öykülerimin fotokopilerini almış.

Bezirci'yi geç bulup erken yitirdim; ışıklar içerisinde yatsın..."

İlk kitabı öteki kitapları izlemiştir: "Kimse Bilmez Bu Anıyı" (1992) Mavi Kitaplık Yayınları, "Yalnızlığın Çan Sesleri" Yön Yayınları (1993), "Şaz" Acar Öyküler (2002), "Sigaraya Koşulan Beyaz Atlar" Form Matbaacılık (2006), "Gül Beyaz" Yön Yayınları (1995), "Zaman Sızıyıcı Aynaya" Yön Yayınları (1995) "Mor Kapı" Pencere Yayınları (2008), "Eylül Bulutları" Pencere Yayınları (2011).

Turgut Acar'ın "Günaydın Mutluluk" kitabı dosya olarak basıma hazır, "Penguin Otel" adlı dosyası üzerindeki çalışmaları ise sürüyor.

Öyküye Bakışı:

Turgut Acar bir Türkçe sevdalısı; "Türkçeyi, bu güzel, doğurgan, uyumlu dili ana sütüm gibi seviyorum," diyor "Kar Üstünde Kızıl Laleler" de.

Öykü anlayışını ulaşabildiğim üç ayrı kaynaktan dillendiriyor Turgut Acar. Birincisi "Kimse Bilmez Bu Anıyı" adlı 1992 de yayınlanan kitabının "sunu" başlıklı önsözünde. İkincisi, gazete ve dergilerde çıkan söyleşilerinde, üçüncüsü ise **Türk Dili Dergisi**'nin 145.sayısında yayımlanan "Öykü Canlarım" başlıklı öyküsünde.

"Kimse Bilmez Bu Anıyı" adlı kitabının önsözünde, öykü anlayışını şöyle açıklıyor:

"Benim yaşamım genellikle yoksul, ezik, umarsız insanlar arasında geçti. Bu nedenle de onları iyi tanıdım. Tanıdıkça da içime işleyen bir sevgiyle doldum. Bendeki bu birikim Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Oktay Akbal, Haldun Taner, Mehmet Şevket Esendal, Maksim Gorki, Anton Çehov vb. gibi ustaları okuyup anladıktan sonra, öykü yazmaya beni iyiden iyiye zorladı.

1948 den beri öykü yazarım geçen zaman içinde yazdıklarımı yeniden okuyunca, beñde bir öykü tadı bırakmamışsa yırtar atarım. Yeniden, yeniden yazarım. Yazdıklarımı okutur dinlerim. Yazdıklarımı okutur dinlerim. Pürüzsüzlüğünü, akıcılığını ölçütlemek için bunu yaparım.

Konu bulmakta güçlük çekmem. İçinde insan olan, insan sevgisine dayalı, daha doğrusu sevgiye dayalı her konuyu öykülendiririm.

Kimseye öykünmem, kendiklerimi, görüp yaşadıklarımı, saf, yalın bir Türkçe ile yazmaya büyük özen gösteririm. Bu büyük dilin tadını kağıda dökmek için kılı kırk yararım. Öykülerimde halk dilini yeğlerim. Bunu yaparken sözcüklerin en sevimli olanlarını seçer, birbirleriyle sevişen sözcüklerin yan yana gelmesini sağlarım.

Kuru bir gerçeklikten uzak toplumsal içerikli 'olay öyküleri' yazmaktır amacım. Öykünün gereksiz söz kaldırmayacağını bilirim. Özlü, yoğun, arınmış, nesnel olayla olanın yazılacağını da... Öykü, bütün bir olay, başından sonuna kadar tutanak yazar gibi, araya tad veren bazı duygu, imge koymadan salt gerçeği anlatmak da değildir.

Diyeceğim o ki, öykü, öykücünün belleğinde kalmış, sivri yerleri gitmiş, güzelleşmiş olaylardan alınmış renkli nakışlar düzenlemesidir. Bu nakışları renklerin örgelerine göre yan yana getirip güzel bir görünüm yaratma sanatı, hem de sözün özü olup şiirle atbaşı koşturur...

(...) Öyküde söz cambazlığı, artı süsleme özün anlaşılmasına ket vuracağı gibi akıcı olmaktan da uzaklaştırır.

İyi öykü sözün hasıya yazılır."

Kendisi de öykücü olan Necati Tosuner'in Turgut Acar'la dördüncü kitabı "Gül Beyaz" üzerine yaptığı söyleşide: "... son kitabına gelirse, önemli bir yapı değişikliği gözlemleniyor. 12 kısa öyküden oluşan "Gül Beyaz"da, öykülerin büyük bir bölümünün kurmaca bir yapı taşıdığını görüyoruz. Bu yola niçin yöneldiniz?" sorusuna Acar: "Bunu bilerek dedim. Bundan sonra da uygun düştükçe sürdüreceğim, ilk öykülerimde bir klasik öykü anlatma (yazma) biçimi egemendi. Bundan usandım, deyimi hoş göreceğinizi umarım, şimdilerde bu kurgu artık geçerli değil. Öykü, düş, gözlem, birikim üçgeninde oluşuyor. Yalın gerçekçi bir öykünün tadı kalmadığı inancındayım. Bu üçgenin içine dil, kurgu, folay desenleriyle doldurunca öykü daha da güzelleşiyor." "Cumhuriyet Kitap, sayı: 292, 21 Eylül 1995)

Bu söyleşisinde Turgut Acar'ın *Sunu* başlıklı öykü bildirisinde yer alan öykü anlayışını en azından söylemde değiştirdiğini görüyoruz.

Necati Tosuner de Turgut Acar'ın beşinci öykü kitabı "*Zaman Sızıyor Aynalarda*" üzerine yazdığı bir yazıda bu duruma değinerek: "Acar'ın özellikle ilk üç kitabındaki öykülerinde, daha çok, ellili yılların ortalarına gelmeden hız kesmeye başlayan bir gerçeklik anlayışının egemen olduğunu ve sanki o yıllarda yazılmış öykülerin bir toplamı" görüntüsü verdiğini yazdıktan sonra "gerçeğin çıplak çarpıcılığından güç alan bu öykülerde "Turgut Acar'ın çocukları anlattığında daha da başarılı olduğunu, sonra giderek öyküsünü değiştirdiğini" ileri sürmektedir.

Tosuner'e göre, Acar'ın beşinci kitabı olan "*Zaman Sızıyor Aynalarda*"ki öykülerse, "tümüyle ayrı bir edebiyat (yazın) yaklaşımının ürünleri. Önceki kitaplarında da rastlanan konuşma zenginliği bu kitabında da sürüyor. Fantezi gerçek... ve gerçek dışı, söz konusu 'kurmaca' anlayışıyla biçimleniyor. Ve en sevindiricisi, bu 'kurmaca' eğilimi, eski öykülerde gördüğümüz insani çılgıktan başka bir şey eksiltmiyor." (Yaşasın Edebiyat sayı: 6, s. 31, Nisan 1998)

Turgut Acar'ın ilk kitabı "*Kar Üstünde Kızıl Laleler*" üzerine yazan Hürriyet Yaşar: "İyi bir kısa öykücüyle karşı karşıyayız", dedikten sonra, Turgut Acar'ın gördüğünü, bildiğini anlattığını, bilmediğini anlatmaya kalkışmadığını yazmaktadır.

Acar'ın çağdaş bir anlatıcı olduğunu, halkın dilini, halkın anlatım biçimini seçtiğini, "Anlattığı kişilerin yaşadığı duyguları, onları kuşatan içsel dalgalanmaları, karşılık konuşmalarla vermede dikkat çekici bir yeteneği" olduğunu, öykülerde çok az da olsa "Tekdüzelikler, yinelemeler, kötü tümceler, dikkatsizlikler" bulunduğunu söyledikten sonra, Turgut Acar'ın çağdaş bir halk anlatıcısı, yazdıklarının sözcüğün tam anlamıyla hikâye (öykü); anlatı sanatı'nın sade, yalın, duru bir dille yazılmış ürünleri olduğunu söyledikten sonra, konular ve işleyiş biçimi ile dayanağın uyum içinde, o dayanağın da yazarın güçlü gözlemi, başardığı işin, eskilerin tahkiye (öyküleme) dedikleri şey olduğu vurgulamasını yapmaktadır. (Evrensel Kültür, sayı:19, Temmuz 1993)

Muzaffer Uyguner "*Kar Üstünde Kızıl Laleler*"e ilgili olarak: "Turgut Acar, günlük yaşam içindeki çeşitli yönleri, insan ilişkilerini, insanların güçlükler içindeki yaşamlarını, düşlerini anlatıyor bize." diye yazmış. (Varlık, sayı: 1028, 12 Mayıs 1993)

"Gülbeyaz"la ilgili olarak, "öykülerde doğa betimlemesi yok gibidir; ama, kişileri kısa kısa tümcelerle betimleyiverir. "Gülbeyaz"da yer yer derin bir sızının bulunduğu öyküler okuyoruz. Bu sızılarının geçmesi ile doğan mutluluklar da var... Turgut Acar, bu kitaptaki öyküleriyle kendine özgü bir çizgide ve kendini bulmuş bir yazar olarak çıkıyor

karşımıza. Bana göre, bu öyküler içerik bakımından olduğu kadar, kurgulama ve anlatım özellikleri bakımından da özgün ürünlerdir. (Cumhuriyet Kitap eki, 18.07.1996)

Uyguner, "*Zaman Sızıyor Aynaya*" kitabıyla ilgili değerlendirmesinde ise: "Kitapta yer alan 15 öyküde, Acar, toplumumuzun gündelik yaşamındaki olağan olayları ve ilişkileri öyküleştirmiştir.

Bunu yaparken öykü sanatının sınırları içinde, çok değişik ve güzel kurgulamalara yer vermiştir. Ama bütün öykülerde insanımızın toplum içindeki yaşantısından yansımalar görülmektedir. Zaten kitabın adında yer alan "ayna" sözcüğü de bir bakıma bu yansımaların simgesidir.

Turgut Acar, bu kitabındaki öykülerinin değişik ve başarılı kurgulaması ve örgülemesi yanında dilinin ve anlatımının yalınlığı ile dikkat çekicidir. Olayların oluşumu, kişilerin davranışları ve kişilikleri başarılı bir düzenleme ile ortaya konulmuştur. Bu kitaptaki öyküleri ile yazınsal öykü alanında yüksek bir düzeyde görülmektedir. Onun aynasına, zamanla birlikte toplumumuz da sızmakta, net olarak yansımaktadır." (Varlık, sayı: 1087, Nisan 1998)

İsmet Ercan, "*Turgut Acar'ın Öyküleri*" başlıklı yazısında Acar'ın altıncı öykü kitabı "*Şaz*"ı inceliyor. Ercan'a göre Acar, Şaz ve öteki kitaplarındaki öykülerinde "evlerimizde olup bitenleri anlatıyor, o güzelim diliyle, dilimizle" (Katılımcı Maltepe, s: 25, 19.11.2003)

"Şaz" üzerine yazanlardan birisi de **Dursun Özden**: "Turgut Acar'ın tıpkı öykü kahramanı Şaz gibi az ve öz konuştuğunu, insancıl-yufka yüreğinin ezilenden, aç-açıktan, sevdadan, doğrudan, iyilikten, güzelden, barış ve özgürlükten yana çarptığını, bunun öykülerindeki kahramanlardan belli olduğunu," söyler.

Özden'e göre: "*Çağdaş Öykü Antolojisi*"nde yer alan, çağdaş bir öykü emekçisi Turgut Acar.(...) Dünün ve yarının iyi öykücüsü, yalın bir Türkçe ile yerel halk dilini öykülerinde ustaca kullanan birbirleriyle sevişen sözcüklerden tümceler kuran, insan yapısını ve mayasını tanıyan, içerik açısından değişik ve varsılı öne çıkaran ve keyfince öykünün içine girip, öyküden öykü yaratan usta bir kalemdir...Yalın ve süssüz sözcüklerle, öykünün hasını yazıyor Turgut Acar" (Bizim Gazete, 15 Ocak 2004)

Buraya değin, Turgut Acar'ın yaşam öyküsü, kitapları, öyküye bakış açısı ve Turgut Acar'ın çıkmış ve çıkacak kitaplarıyla öykücülüğü üzerine yazılanlardan söz ettim. Acar'ın kitapları ve öykücülüğü üzerine yazılanlar bunlarla sınırlı değil. Şair **Arife Kalender**'den romancı **Tülay Ferah**'a uzanan onlarca yazı var. Ben olabildiğince kısa alıntılarla Turgut Acar öykücülüğüne, değişik kalemlerden değerlendirmeler aktardım. Yazımı, Acar'ın **Türk Dili Dergisi**'nde, Temmuz-Ağustos 2011 tarihli 145. sayısında yer alan, ilginç bir öyküsü "*Öykü Canları*" ve Turgut Acar öykücülüğüne değinerek bitireceğim.□

İçimizden Biri: Öykücü Turgut Acar - 2

“Öykü Canlarım”

Sencer Karacalıoğlu

2011 yılında Türk Dili Dergisi'nin 145.sayısında yayımlanan bu öyküsünde Turgut Acar, ilginç bir kurmacayla, bugüne dek yazıp yayınladığı yüzün üzerindeki öykülerinde kişileştirdiği öyküdeşleriyle bir araya geliyor.

“Yazıldığı gibi okunmayan bir yaşam bozduruyorum” tümcesiyle başlayan öyküde, yazar, sokakta ilerlerken, karşı kaldırımdaki birisinin kendisine bakarak gülmesi üzerine duruyor. “Durunca bu yana geçti. Yanıma geldi. Yaklaşırken: ‘öldüm seni beklemekten’ dedi.

Hayrola neden bekledin! dedim

Tanımadın mı beni, ben Cemil dedi.”

Öykücünün tanımakta zorlandığını anlayınca:

“Ayıp ettin ağabey, hani postabaşı Cemil’ Çapacılar öyküsünden...”

“Eeee nasılsın Cemil?”

Gözleri yerde... “Nasıl olalım, hep birlikte perişanız.”

Cemil, öteki karakterleriyle birlikte Rıza'nın Erzurum Çay Evinde toplandıklarını, “hep birlik perişan olduklarını” kendisini (öykücüyü) çay evine götürmeye geldiğini söyler.

Birlikte Çay evine gittiklerinde, Cemil: “Arkadaşlar dedi, işte öykücünüzü getirdim”

“...Rıza (Dadaş Ali) yanıma geldi.

Hoş geldin ağabey dedi.”

Öykücü ilk bakışta, öyküdeşlerinden Odacı İsmail'i (Kar Üstünde Kızıl Laleler), Öğretmen Kemal'i (Kızıl Oba Öğretmeni, Mor Kapı), Yontucu Viladi Usta'yı (Mermerde Büyüyen Umut, Mor Kapı), Ali Kardeş'i (Ayna Mor kapı), Recep (Can Pazarı – Gülbeyaz) ile Ayfer Ablayı (Ayna – Mor Kapı) görür. Biletçi Rüstem'in öldüğünü onunla birlikte en az on iki kişinin hakka yürüdüğünü öğrenir.

Kahvedekiler Öykücü'nün çevresine toplanırlar; içlerinden biri “şimdi yalnızca ölüyoruz” der.

Öykücünün: “...Peki sizler ne yaptınız bu gidende?” sorusuna yanıt Odacı İsmail'den geliyor: “Geçenlerde yaşlı bir öykücü çağırdı bizi, gittik... Öyküde yerimizi aldık... Başladık, bir türlü sonu gelmez. Patladım, dedim ki, biz öykü mü yazıyoruz, roman mı?... Öykü, dedi yazarımız. Ben de, bizim bildiğimiz öykü anlık olur, dedim. Başlar o an anlatılır biter. Öykünün üzerine güneş doğmaz sözgelimi. Amaç, görünen an'ı tatlı bir dille anlatmaktır. Biz öyküyü böyle belledik, böyle sürdürürüz...”

-Öğretmen Kemal: “... en kötüsü birikimleri yok; o da bol okumakla olur. Yok okumuyorlar. Oysa okunacak ne öyküler var...”

“Hocam dedi biri Kemal'e, bir eksiği var, o da gözlem; gözlemi eklemek gerekmez mi? Öykünün hamurunda bu da var, hem de yapı taşı olarak.”

“Çok doğru,” diyor Öğretmen Kemal.

“Biri de düşlemsiz öykü olmaz.” Onun katılımıyla öykü dik durur, tat kazanır... gizem de yükler ki, öyküyü unutulmaz kılan da budur.”

Viladi Usta: “Her sözcükle öykü yazılamaz, öykünün has dili vardır... Onu çok iyi bilip kullanacaksın... Öykücümüz bunu çok iyi bilir. Dahası bir söyleşide belirtmiş” diyerek sözü öykücüye bırakır: “Öykülerimi açık, yalın, özlü, nesnel bir anlatımla anlatmaya çalışırım... Türk dilini, bu güzel, doğuran, uyumlu dilimi, ana sütü gibi severim.”

Sözü Öğretmen Kemal alarak, orada bulunan öyküdeşlere:

“Demek ki neymiş, zor zanaatmış öykü” der.

Ayfer Ablâ: "Öykünün derin bir özelliği de her şeyi tam olarak söylemez okura, ona düşünme payı bırakır. Bu da satır aralarında vardır. Okur bulur. Kendine göre yorumlar. Onun için öykü roman değildir, deriz. Zaman kavramı çok dardır, hem de kısadır. Ama yine de gizemli bir boşluğu vardır." diyerek sözü bağlar.

Öykücü: "Bir başka öyküde buluşmak umuduyla ayrıldık." sözleriyle öyküyü noktıyor.

Öyküdeki karakterlerin, önceki öykülerindeki kişileştirilenler olmasına karşın, bu öyküsünde Turgut Acar yanlışlıkla iki karakteri birbirinin yerine geçirmiştir. Kendisiyle bunu konuştuğumda, öyküdeki Erzurum Çay Evi'nin iyesi olarak yazılan Rıza'nın Gülbeyaz kitabında yer alan Can Pazarı öyküsündeki Rıza olduğunu, onun Cemil'le Erzurum Çay Evi'ne gittiğinde karşılaştığı karakterler içinde gösterilmesi gerekirken, bir yanlışlık sonucu Bizim Çöplük öyküsündeki Erzurum Çay Evi iyesi Dadaş Ali'nin yerine geçtiğini, bu yanlışlığı ileride öykülerini bir kitapta toplarken düzeltceğini söylemiştir.

Bu ayrıntıya değindikten sonra "Öykü Canlarım" ve Turgut Acar öyküsüne daha yakından bakabiliriz.

Turgut Acar Öyküleri ve "Öykü Canlarım":

Turgut Acar öykülerinde bir tür "Fotoğraf Makinesi durumundaki bakış açısı" ya da alıcı (kamera) durumundaki bakış açısı diyebileceğimiz bir bakış açısı genellikle kullanılmaktadır. Öykü de alıcı çevreye çok az yönelmekte, Acar'ın öykü karakterlerine verdiği adla "öyküdeşleri" üzerinde odaklanmaktadır. Öyküdeşlerin karşılıklı konuşmaları belirleyici olmaktadır. Okur onların iç dünyalarını, tinsel durumlarını bu konuşmalarından çıkarmak zorundadır. Turgut Acar doğa ve çevre betimlerini en az yaptığı gibi, karakterlerin dış görünüşlerini de açık seçik okurun önüne koymaz. Konuşmaların açıkça algılandığı, belli belirsiz bir görüntü sunar okura. Bir yandan konuşma dili ve halk dilinin sıcaklığıyla Acar'ın öyküleri okuru içine çekerken, bunun uzantısı olan kısa tümceler de okuru dil yönünden yormaz. Ancak Acar'ın öykülerini okuyanların bilgi birikimlerini, imgeleme yeteneklerini kullanarak, öykü karakterlerinin iç dünyalarına ve onları saran çevresiyle, fiziksel yapılarına ulaşabileceklerini unutmamak gerekir.

"Öykü Canlarım"

Öykü Canlarım öyküsü, Öykücü'nün Cemil'le konuşmalarının ardından okuru bir çatışki beklentisine sokuyor. Bu durum, Dadaş Ali'nin (öyküde Rıza diye geçmiş) Erzurum Çay Evi'ne Öykücü'nün varmasına dek sürüyor. Orada bir şaşırtıyla karşılaşıyoruz. Öykü karakterleri, ortaya üstünde tartışılması ve düşünülmesi gereken davranış ve söylemlerde bulunsalar da: canlarının sıkılması, kimilerinin ölmesi, başka öykücülerin öyküsünde yer alma gibi, öykücü bunlar üzerinde yoğunlaşıp öyküye bir tür yazınsal ve düşünsel tartışma ve derinleşme boyutu kazandıracağı yerde izleği bir başka düzleme kaydırıyor. Kişileştirdiği karakterleri, içerisinde var ettiği öykülerin yapılarından hareketlendirerek onların ağzından öykücü'nün öykü anlayışını dile getirtiyor. Öykünün sonlarına doğru Viladi Usta: (...) "Öykücümüz bunu çok iyi bilir... Dahası bir söyleşide belirtmiş diyerek, öykücü'nün (Turgut Acar'ın) bir söyleşisinden alıntı yapması, işe yeni bir boyut katıyor. Bu öyküdeşler aynı zamanda okuma biliyor ve dışarıda olan bitenleri de izliyor bilgisine ulaşıyoruz. Karşımızda "ete kemiğe bürünmüş" Viladi, Rıza, Dadaş Ali, Öğretmen Kemal, vb diye görünmüş öyküdeşlerle karşılaşıyoruz.

Kanımcı Turgut Acar açtığı kapıdan yolculuğunu en az bir öykü daha yazarak sürdürmeli. Öyküde yer alan ancak, nasıl, niçin neden sorularıyla temellendirilmeyen saptamalarını sorgulayarak düşünsel bir temele oturtmaya çalışmalı. Örneğin bir öykü karakteri nasıl ölür / ölmüş sayılabilir. İçinde bu tür soruları içeren çatışkılı bir öykü, yazınımda yeni bir tartışmanın tohumlarını atabilir...

Herhangi bir yerde, takılan gözleriyle çevreyi tarayan, beyaz pos bıyıklı, orta boylu, saçları seyrek, genelde şapkalı, iyi giyimli, yakışıklı bir dede görürseniz, bir süre sonra kendinizle ya da çevrenizle, kendinizi bir Turgut Acar Öyküsünde bulabilirsiniz... □

Tamlama, düşün, izleme.

Prof.Dr.Ömer Demircan

“Bir sözlüksel anlam, bir ulamsal ayrım, bir dizimsel işlev için anlatım birimi (tümce, söz) içinde bir ayrım için bir yerine birden-çok gösterge kullanılması” **artıklık** olarak tanımlanır. O özellik, dil dizgesinin kendi kuruluşu içinde de bulunabilir, üretilmiş sözel bir metinde de.¹ Dil düzeninde oluşan artıklığın bir bölümü seçeneklerle ilgilidir. Geçerli olan artıklık ise, iletişimsel metne içerik olarak girendir. Türkçede “verili” olan özne düşümünü olanaklı kılmak için, öznel kişi ve sayı ayrımlarını koruyan bilgi, yüklem sonunda eklerle izlenip yinelenir. Neye yaradığı açıklanmadan buna “**uyum**” denip geçilir. Oysa o işlem, bir “içerik düşümü+“sözel işlev izleme”dir.²Ulamsal yineleme karşılığı “uyum” (concord) tutarlı bir terim değildir; çünkü Türkçede “uyum” (harmony) sesel işlemlere koşulmuştur. Bilgi akışına göre iletiye giren bütün bilgiler gerçek sözel biçimleriyle korunursa, çok sayıda artık öge metne girmiş olur. O gereksiz birikim bellekte bilişsel düzenlemeye aykırı bir yük olur. Yinelenen, ‘artık’ ögeler ayraç () içinde verilirse üç-satırlık bir metin şu biçimi alır:

(1)**Düşümsüz metin:** [(Kumru) Yıllardan beri böyleydi_{Ø1Ø2} işte, (Kumru) evde ya da sokakta (iken) (insanlar) ne zaman (Kumru’ nun) canını yaksa _{Ø1}lar, (Kumru) soluğu **MERYEM EBE**(-nin evin)de alırdı _{Ø1Ø2}. **Kumru**, (Kumru’nun kendi) kafasına (kendince) birşey takıldı_{Ø1Ø2} zaman da **O-na** koşardı _{Ø1Ø2}, (Kumru) düşüp (Kumru kendisinin) bir yerini kanattığı zaman **da**(Meryem ebe’ye koşardı), (Kumru) sokakta (iken) çocuklar (Kumruyla) alay ettiği zaman **da**(Meryem ebe’ye koşardı), (Kumru kendi) **anasından** (dayak yediği zaman) **ya da** (Kumru kendi) **kardeşlerinden** dayak yediği zaman **da**(Meryem ebe’ye koşardı).] (Demircan, 2010’dan: *Düşümsüz metin*:³

Oysa, metin üretiminde yinelemeden kaçınılır, ‘verili’ olan ‘artık’ ögeler metindışı kalır, yani düşer. Ayraç içindeki ögeler çıkarılıp yerine ‘düşmüş’ anlamında (D) konursa (2.a), metnin nerelerinde ‘düşüm’ yani dışlama işlemine başvurulduğu kolayca görülür. Orada ‘yokek’lerden (Ø) birincisi ‘sayı’, ikincisi de ‘üçüncü kişi’ yerini doldurur.⁴ Gerçek metin ise, (2.b) içinde verilmiştir. Demek ki düşün ile, bir metin yarı yarıya kısalır (1 > 2.b).

(2)(a)**Düşümlü metin** (D = düşmüş; Ø = yokek)

[“(D) Yıllardan beri böyleydi_{Ø1Ø2} işte, (D) evde ya da sokakta (D) (D) ne zaman (D) canını yaksalar_{Ø2}, (D) soluğu **Meryem Ebe** (D) dealırdı _{Ø1Ø2}. **Kumru**, (DD) kafasına (D) birşey takıldı_{Ø1Ø2} zaman da o-na koşardı _{Ø1Ø2}, (D) düşüp (DD) bir yerini kanattığı zaman da(DDD), ...”].

(b) **Düşümlü gerçek metin:**

[“*Yıllardan beri böyleydi işte, evde ya da sokakta ne zaman canını yaksalar, soluğu Meryem ebede alırdı. Kumru, kafasına bir şey takıldığı zaman da ona koşardı, düşüp bir yerini kanattığı zaman da,*”] (Tahsin Yücel, 2005: “Kumru ile Kumru”, s.7)

1. Tamlamada düşüm.

Sözel bağlamda: *kişi, yer, durum, nitelik, eylem, ülke, kent, araç, ...* gibi genel kavramlar, ilişkiler bağlamdan anlaşılabiliriyorsa, yani ‘verili’ ise, onları ileten sözcükler düşebilir (D). Gerekli düşüm içerikseldir; tamlamada düşen öge bir niteleyici de olabilir (*çocuğun babası* > “*D babası*” > *babası*), bir nitelenen de: *Mehmet’in arabası* > “*Mehmet’in D/ki-si*” > *Mehmet’ in-ki-si/ Mehmet’in-ki*. “-(s)I” eki önceki birimin *bir ad* olduğunu, “-kİ” eki ise, nitelenenin dışlandığını belirtir. Düşümden geriye işlev belirleyen, dizimsel ayrımları gösteren ekler kalır (304). Nitelenenden arta kalan o işlevsel göstergeler niteleyiciye yanaşır: *güzel kızlar* > *güzel D-lar* > *güzeller* (Antalya’ya uçtu). Sözcük düşümü, içerik dışlaması sonucu, Türkçede ne birim işlevi ne türü değişir, ne de birim anlamı.⁵ Kullanımda (*güzel bayan* >) “*güzel*” ile “*güzel bayan*” bağlamı örtüşebilir: “*güzellik yarışması*”.

(3)a. **Nitelenen** bir ad ‘verili’ ise, tamlama-dışı kalır, düşer. Sondaki ulam ekleri ile dışa-bağlayıcı ek niteleyiciye yanaşır:

i. [*niteleyici* (D)] + Ø_{sayı} + Ø_{kişi} + Ø_{içebağlayıcı} + -(y)Å_{dışabağlayıcı}:
“*evsiz çocuk-lar-a*” > *evsiz-ler-e* (yardım edildi).

ii. Niteleyici sıfat-dışı ve iyelik eki almamışsa nitelenen düşmez.

*[*niteleyici* (D)] + Ø_{sayı} + Ø_{kişi} + -(s)I: *At arabaları* > **at D-ları* > **at-lar-ı*

iii. İyelikli bir tamlamadaki verili nitelenen dışlanırsa, o ayrım “-kİ” eki ile belirtilir. [*niteleyici*-(n)In (D)]-kİ-(s)I: “*Mehmet’in köpeğ-i*” > *Mehmet-in-ki-si*. “*Niteleneni dışlanmış*” anlamı, “-kİ” ekine bağlandığı için -(s)I eki ‘artık’ sayılır ve o da düşebilir: [*niteleyici*-(n)In (D)]-kİ: *Mehmet-in arabası* > *Mehmet-in-ki-si* > *Mehmet-in-ki*.

b. Tamlamadan niteleyici ögeler düşer mi?

i. Eğer, niteleyici öge bir *sıfat* ise, niteleyici ile iletilen nitelik, nitelenen ögeye aktarılmadığı için, niteleyici düşmez. *[(D) + nitelenen] + Ø: *evsiz çocuklar* > **D çocuklar* > **çocuklar*, *evsiz D-ler* > *evsizler*.

ii. Eğer niteleyici *sıfatdışı* ama iyeliksiz bir öge ise, o durumda da, iletilen nitelik, nitelenen ögeye aktarılamaz; dolayısıyla o niteleyici de düşmez: *[(D) + nitelenen]-(s)I: *at arabaları* > **D arabaları*.

iii. Başkaca işlem yapmaksızın tamlamadan ancak “*verili*” olan *iyelikli niteleyici* düşebilir:

Nitelenen sonundaki “-(s)I” eki düşen ögenin “*iyelikli, belirli bir ad*”

olduğunu gösterir: [(D) + *nitelenen*]- (s)I: (*Kapının kolu* >) D *Kolu* (kırık).

(*Mehmet’in arabası* >) D *Arabası* (evde).

(11)

İyelikli niteleyiciye bağlı ayrımlardan biri nitelenen öge ile seçilir.

c. İyelikli tamlamadan düşüm tek ögeye bağlanamaz. Öbekleme birden çok kez yinelenmişse, niteleyici tek bir sözcük değil, birkaç alt öbek olabilir.

i. *Mehmet'in araba-sı* > (D) Arabası

ii. [*Mehmet'in arabası'nın*] **teker-i** > (D) Teker.

iii. [*Mehmet'in arabası'nın tekerinin*] fiyat-ı > (D) **Fiyatı**

Birinci ögeler birer ad olmasına karşın, nitelenen gerekli eki almadığı için, kimileri: “*Mehmet Usta*” ile “*Çoban Mehmet*”i birer “*tamlama*” saymayabilirler. Yalnız şu ölçülere vurulursa, gerek “*Mehmet Usta*” gerekse “*Çoban Mehmet*” tamlama özellikli birer birimdir: **i)** Dizim tamlamaya uyuyor mu? **ii)** Bağlamdaki gönderme yapılan varlık tek mi? **iii)** Niteleyiciler niteleneni tekilliyor mu? Hepsine “*Evet*” denirse, o birimlerin tamlamadan eksiği ne? Doğru yorum: “*çoban olan Mehmet*” + özel-adlama+ düşüm > “*Çoban Mehmet*”; “*Mehmet adlı usta*” + özel-adlama + düşüm > “*Mehmet Usta*”. Öyle birimler tamlama dışına atılamaz. Her iki birim de ayrı ayrı, düşümlü birer “**sıfat tamlaması*” biçiminde oluşarak “*kişi adları*” sözlüğüne geçerler. Bu özellik de, tamlamaların niteleyiciye göre üst-sınıflanmasının ne kadar yanlış olduğunu gösterir. Gerçek olsun, düşmüş olsun, niteleneni bir ad olan her tamlama, ad işlevli bir birimdir.

2. Sözcükleşme sürecinde düşüm.

Kimi sözcükler doğrudan türetilmez; birçok sözel işlemlerden geçerek sözcükleşirler. O işlemde **bir tamlamanın, tamlama anlamı ve türü “düşüm” ile niteleyiciye aktarılarak, başka anlamlı yeni bir sözcük oluşabilir**. Bu bir türetme işlemi değil, çeşitli iletişim, etkileşim süreçlerinden geçerek oluşmuş bilgisel-sözlüksel bir süreçtir. ‘*Pocket phone*’dan çeviri ‘*cepte telefonu*’ anlamı düşümle *cep*’e aktarılmıştır. Başka örnekler: *yazıcı* alet > **yazıcı**, *çekici* araç > **çekici**, *cankurtaran* araç > *cankurtaran*. Sözcükleşiptek ögeye indirgendikten sonra, sözlüğe geçen öyle biçimlere koşulan yeni anlamların kaynak tamlamayla bir anlam ilişkisi kalmayabilir.⁶

Türkçe niteleme ilişkilerinde “*niteleyici*”, yani nitelenen-ögenin alt-anlamlarından birini seçip ona yükleyen ayırıcı öge “*nitelenen*”in önüne de konumlanır, ardına da: [**yeni**→okul] - [okul←**yeni**]. Sondan niteleme, ikili “*tamlama*”ya, ya da adlaşmış birime de uygulanır: *Adamın gözü kara* > [**gözü kara**] *adam* > **gözü kara** D > **gözü-kara** (aşırı cesur), *burnu-büyük* (kibirli), Öyle birimlere görelî-konum değiştirilmeden, *düşümle* yan-anlamlar da yüklenir.

Bu sondan niteleme işlemi, 1934 yılında kabul edilen “*Soyadı Kanunu*” ile birlikte aşırı yaygınlaşmıştır. “*Özelad +soyadı*” (: Özgür Öztürk), “*Mehmet Usta, Arif Kaptan*” gibi bir birimdir. Ancak, özel-ada bir soyad eklenirken tamlamaya iki birimleme işlemi uygulanır: “*tamlama*” + “*soyadlama*”. Ayrıca, birimlerin baş-harfleri de büyük yazılır. *Özge Yılmaz* içinde ayırıcı öge soyaddır,

yasada da öyle belirlenmiştir. Öyle birimler, tıpkı “*Topkapı*” (< top bulunan kapı) gibi sözlüksel birim-lerdir. Görelî diziliş ilişkileri artık “*Sözdizim*” kurallarıyla tartılamaz, yorumlanamaz, açıklanamaz.

Özmen, (2000) yazısında, her nedense: “*Grup Gündoğarken, Radyo ODTÜ, Haber 18, Otel Dedeman, Hepatit-B, Akademi İstanbul, Grup Ayna, Gazete Pazar*” (s. 60) ... , “*soru 1, Anfi 5, Mehmet II, TRT Radyo 3, Kanal 6, ... Türkiye Türkçesi I, OrtaTürkçe II, Fizik I, ...*” gibi özel adları “bozuk tamlama” olarak görmüş: “*Batı dillerinin etkisiyle ...kurulan sıfat tamlamalarının ters çevrilmiş biçimlerinde sıfatla isim arasında sıfat isim ilişkisi kalmamaktadır. ... “isnat grubu” ve “bildirme eki düşürülmüş isim cümlesi” izlenimi de verebilmektedir. ... Bu yanlışlıkların tespiti kadar, bu gidişin durdurulması da önem arz etmektedir. ...*” yanlış-yorumunu yapmış.

Oysa, sondan niteleme, sanıldığı gibi, Fransızca’dan alınma ya da aktarılmış bir özellik değil, Türkçe bir işlemdir. Öyle birimlere yananlam yüklemede görelî-konum değişikliği yapılmaz. Örnek verilen birimlerde: “*ileti önceliği*” açısından *ardıl-niteleme* ilişkisi seçil-miştir. İkili öyle birliklere ayrıca “*özel-adlama*”, özelad yazımı / *baş harfin büyük yazılması*, gerekti-ğinde “*düşüm*”, ... gibi “*bilgisel artıklığı silen işlemler*” de uygulanır. “*Tamlama*”, söze girmeden önce, yalnızca düz-anlamı ve yalnızca niteleme ilişkisi bakımından “*Sözdizim*” ile “*Sözlük*” arası bir birimdir. Özmen’in verdiği yukardaki örnekler kesinlikle ne “*bozuk*” ne “*bozulmuş*” ne de “*alıntı*”dır.

Sözlüksel sonekleme, tamlama, ikileme işlemleri arasındaki ayrılıklar üst/ alt-ışlem türleriyle belirlenebilir görünüyor. Özel/ iç/ tekil/ alt-anlam ya da üst/ genel/ dış-anlam yükleme ayrılığını göstermek için, her dilde başvuru olan “*yineleme*” de çizgeye (4) katılmıştır.

(4)

Ayrımlar	Sonekle türetme	Tamlama	İkileme	Yineleme
<i>Birimde anlam değişimi</i>	+	+	+	-
<i>İşlemsel üst-anlam ekleme</i>	-	-	+	-
<i>Niteleyici öge varlığı</i>	-	+	-	-
<i>Bağımlı öge varlığı</i>	+	-	-	-
<i>Tür değişimi</i>	+	-	±	-
<i>İşlev değişimi</i>	+	-	±	-
<i>Sessel biçim değişimi</i>	+	-	±	-

Sözdizimsel sonekleme	-	+	±	+
------------------------------	---	---	---	---

Sözel üretim bir bilgi düzenleme sürecidir. Söze dökülen bilgi varlıklarla ilgili içerik, ulamsal ayrımlar, etkileşimsel işlevlerden oluşur. İlk kez söylenenler “**yeni**” bilgidir. Sözel ya da yazılı belleğe alınıp “**verili**” bilgiye dönüşür. “**Yineleme**” anlatımın doğal bir sonucudur. Ancak belleğe alınıp da söze girmesi gerekmeyen içerik sözdışı bırakılır. Buna “**düşüm**” denmiştir. Düşümden arta kalan ekler soldaki sözcüğe yavaşır. Eğer solda kalan bir birim yoksa onlar da silinir. Türkçe metin üretiminde yinelenmeyip sözdışı kalan ögeler metnin yarısını oluşturur; bir başka deyişle, *düşüm*, Türkçe sözel metni yarı yarıya kısaltır. Bu elemelerde etkileşenlerle ilgili gerekli öznel “**kişi**” ile “**sayı**” bilgileri, gizlenen-özne, soneklerle korunur. Bu söziçi bilgi sakım işlemi için: “**izleme**” terimini kullandım.

(5)

İzleyici ek İşlevleri: 1) SAYI:	İzleyici ekler		
	İletişenler		İletişen dışı
	1. kişi	2. kişi	3. kişi
<i>Tekil</i>	-Ø	-Ø	-Ø
<i>Çoğul</i>	- (y)İz	-İz	-lAr
<i>-Dİ’li geçmiş, istek</i>	-()K	-İz	-
2) KİŞİ			
<i>Adıla/yükleme eklenen</i>	-(İ)m	-(İ)n	-Ø
<i>Ad öbeğine eklenen</i>	- (y)İm	-sİn	-Ø
<i>Emir</i>	-	-Ø	-sİn
3. İYELİKLİ TAMLAMA ögeleri			
<i>Niteleyen düşümü</i>	-İm	-İn	-sİ
<i>Nitelenen düşümü</i>	- kİ(si)	- kİ(si)	-kİ(si)
4) GİZİL izleme:			
<i>Yapan özne</i>	-(İ)l		
<i>Etkilenen/ nesne</i>	-(İ)n		

(14)

4. Tamlama-içi düşün ve izleme türleri.

a. **“Yeni/verili özne” izleme ve düşün.** Birinci izleme işlemi, “verili” özne ile ilgili *sayı* ve *kişi* ayrımlarıyla yüklem en sonunda soneklerle belirtilmesidir. Bu işlemin dilbilgisinde ne işe yaradığı pek de açık anlatılmaz; çok genel olarak “*özne-yüklem uyumu” denip geçilir. İşlem, yapay örneklerle “düşümsüz”, tek tümceye bağlı olarak açıklanır. Örneğin “*Annem yemeği piş-ir-di-Ø_{tekil} sayı-Ø_{3. kişi}*” tümcesinde “özne, üçüncü kişi, tekil” denir. Üstelik izleme işlemi her ayrıdeğerlik değişimi ile, birden çok yinelenirse de ondan söz edilmez. Örneğin: *çalış-Ø-Ø-tır-Ø-Ø-a-ma-dı-lar-Ø* içinde üç öznel izleme bulunur.

b. **İyelikli tamlamadan öge düşün ve izleme.** Ancak izleme o kadar yalın değildir. İyelikli tamlamada ya da öbekte iyelikli niteleyen ya da nitelenen “verili” ise düşebilir. Örneğin “*Mehmet’in arabası*”ndan, sözel metinde ya da bağlamda “verili” olan “Mehmet” ise “*D-in arabası-Ø_{tekil}-Ø_{3. kişi}*” > “*arabası*” ögesine, eğer “verili” birim “arabası” ise “Mehmet-in D-sı” > “Mehmet-in-ki-si-Ø_{tekil}-Ø_{3. kişi}” > *Mehmetinkisi*” birimine indirgenir. Vurgusuz “-kî” eki, dışlanan niteleneni izler.

c. **Özne gizleme ve izleme.** Her ne kadar Batı dillerine göre “*edilgen çatı*” diye çevrilerek açıklanıyorsa da, Türkçe eylem değeriği **altı çatı eki** ile dizimsel olarak düzenlenir. Sonekleme ile her eyleme, her katılan bağlanabilir. Öyleyse, Türkçede “*etken, edilgen, dönüşlü, işteş, ettirgen*” eylem türü değil, “yüklem biçimi” vardır. Öznesi “*etken/edilgen (kaç-), dönüşlü (kaç-ın), işteş (kaç-ış) etken (kaç-ır), ettirgen (kaçır-t-), yapan- aracı (kaçırt-tır), ...*” eylem biçimleri değil, yüklem biçimleridir. Her tümcede özne gizlenip izlenebilir. Bu izlemede sayı, kişi gösterilmez, yalnızca yapan/ etkilenen öznenin gizlendiği belirtilir. Öyle tekil açıklamalar Türkçe yapılanmayı anlatmak yerine saptırır. Türkçeyi İngilizceye çeviren: “*kişisiz edilgen, ikili edilgen, ...*” gibi terimler uydurmaktır.

(6)

- i. Etkilenen özne: “*piş-Ø-Ø*”,
- ii. Eylemi yapan özne: *Annem yemeği piş-ir-Ø-Ø*,
- iii. Eylemi yaptıran: *Babam anneme yemeği pişir-t-Ø-Ø* > ,
- iv. Eylemin yapılmasını sağlayan: *Babam babaannem aracıyla anneme yemeği piş-ir-t-tir-ØØ*.
- v. Etken özneleri düşürerek gizleme: *yemek piş--Ø-Ø ir--Ø-Ø t--Ø-Øtir-Ø-Ø il-di- Ø_{tekil} sayı-Ø_{3. kişi}*.
- vi. İşteş : *piş-*ış*,
- vii. Dönüşlü: *piş-*in/il*.

Her çatı biçiminden sonra sayı ve kişi ekleri yüklem biçimine katılır mı? Onu sorgulamak gerekir. Örneğin düşen özne yalnızca ettirgen işlevli özne mi?

Detirgenözne *Yemek anneme piş-ir-t-tir-il-di-* Ø_{tekil sayı-Ø₃}. kişi. Yoksa, “Yemek piş-ir-Ø-Ø-t-Ø-Øtir-il-di- Ø_{tekil sayı-Ø₃}. kişi. **Bat-ı-lı-la-(a)ş-Ø-Ø-tır-Ø-Ø-ıl-a-ma-dı-Ø-Ø-ğ-ı-m/n-iz-dan-mı-dır-Ø_{tekil sayı-Ø₃}**. kişi.?yüklemleri içindeki her çatısal biçimden sonra öngörülen “verili” ya da “gizil” bir özne mi dışarda bırakılmış? Bu sorunun yanıtı aranmalı. Kuşkusuz, “-(İ)l” ekiyle gizlenen özne yanında bağlamda “verili” olduğu için dışlanan özne de vardır.

Öge gizleme işlemi ikilenebilir: İlk örneği (Bu şatoda *birileri insanı* boğar) anlamında “*Bu şatoda boğ-ul-un-ur-Ø-Ø*” ile Sebüktekin (1971) vermiş görünüyor. *Dönüşlü nesne* ile *etken özne* gizleyen sözler sık kullanılabilir: O kıza vurulunur; Burada dinlenilir. ... Aradaki her “çatı eki” bir özne gizleyip izliyorsa, öteki dışlananlar “verili” ya da “önemsiz” sayılarak sözdüş

¹ *Descriptive Linguistics* (1955) adlı kitabında, H.E. Gleason Türkçe’de artıklığı yüzde-ellinin üzerinde belirlemiş. (56, 57.b)ye göre ise, yüzdeye yakın. Bu “dizgesel” bir artıklık mı yoksa metinsel mi? O belirlemeyi Gleason dilin türünü göz önüne alarak mı yoksa İngilizceye göre mi yapmış? Metinsel artıklık belirlemede düşümü katmış mı katmamış mı?

² Ayrıca bk. Sağın-Şimşek-Rehbein - Babur 2009. Gösterme adlarıyla izleme bir başka açıdan ele alınmaktadır.

³ Yücel, Tahsin (2005): Kumru ile Kumru, (Roman), Can y. s. 7-8. Ayraç içinde eklenmiş olan “düşmüş” öğelerle verili öğeleri, koyu yazılı olanlar da gerçek metin gösterir.

⁴ “Yokek” bir (Ø); düşmüş olan öge bir (D); yer değiştiren bir ögenin boş kalan yeri bir (-) ile gösterilmiştir.

⁵ Bu kuralı göz önüne almayan dilbilgisi yazarları ya da araştırmacılar o yanlış bugün de yineliyorlar. En son örnek Özkan (2011:27)’de verilmiş: “sıfat + ad”a örnek: “güzel sanatlar” doğru; “*niteleyici söz+ad*”a örnek: “*bir güzel*” yanlış. Söz bağlamında “*bir güzel*” içinde “güzel” bir ad değil, bir sıfattır: [bir[güzel bayan-Ø_{tekil}]] > [bir[güzel-Ø_{tekil} D]] > “*bir güzel*”. (Bk. Özkan, Bülent: *Türkiye Türkçesinde Belirteçlerle Fiillerin Birlikte Kullanılması ve Eş Dizimlilikleri -Derlem Tabanlı Bir Uygulama-*. TDK yayını, 2011 Ankara, 467 s.). Orada öbeğin türünü ve anlamını yüklenen öge “güzel” değil, düşümden arta kalan “*bir güzel*”dir. O birimin söz içindeki türü ‘*düşümlü bir ad-öbeği*’dir. “Bir güzel” (*güzel-ler*, *güzel-in*, *güzel-i*, ...) sözlüksel değil, dizimsel birer birimdir; düşüm sonucu sözcük türü değişmez. “Güzel bayan” yan anlamıyla nitelenen tekil (*Türkiye güzeli*) çoğul biçine girer (*güzeller*). Bir sözcük olarak “güzel” bir ad değil, bir sıfattır; bütün varlıklara koşulabildiği için sözlüksel göndergesitekillenemez. Ayrıca, yapılan çalışma açısından “eş-dizimlilik” (<collocation = birlikte kullanım) uygun bir çeviri değil, o terim eşleme ilişkilerinin anlatımını engelleyebilir.

⁶ Sözgelimi “*bıyık* sözcüğü, *badem* ile bir araya gelir mi”, demeyin. Bıyığı kesim biçimi *bademe* benzetilerek oluşan “*badem biçimi bıyık*” birimi, düşümle “*badem bıyık*” olmuş. Bugünkü yazılı-basında “[*badem bıyıklı*] *kişi*” tamlaması da önce “*badem bıyık*”a, daha sonra, ama gene düşümle “*badem*”e indirgenmiş. O kırılma ile “*badem*” sözcüğüne yeni bir anlam yüklenmiş: “*inanç ağırlıklı bir kimlik yansıtan kişi*.”

Kimi yöre adları da düşümle oluşur. Örneğin “*badem*”, *çekirdeği “acı” olmayan bir meyva*dır. Eğer bir nedenle badem çekirdeğinin içi acı olursa o nitelik ‘*badem*’ sözcüğüne eklenir “*Acıbadem*.” İstanbul - Kadıköy’ün bir yöresi “*Acıbadem*” (<*acı badem yüresi*) adını taşır; tıpkı Lüleburgaz - Ceylanköy’de, bir zamanlar *kartalların yuva yaptıkları yüksek ağaçlar bulunan yöre: Kartalağacı yöresi* > “*Kartalağacı*” adı gibi. “*Topkapı semti*” de genel kavram “*semt*” düşümüyle *Topkapı*’ya indirgenir. Yeni bir oluşum “*ak-subay*”dır; “AK Partiye yakın duran subay” anlamında biçimlenmiştir (Aydınlık 31.08.2014/3, Mustafa Mutlu’dan)

BÜYÜK YAPITLAR

Doç.Dr.OKAN BABA

Dünyada bazı yapıtlar vardır hiç eskimez. Her çağda tazeliğini ve güncelliğini korur. Bu soy yapıtlar, İnsanın evrensel yönden anlatan temel yapıtlardır.İnsanın ,temel duygu ve davranışlarını,anlatan ürünlerdir.Hangi dilde yazılırsa yazılsın.Cervantes'in yapıtı olan Don Kişot bu tür yapıtlardandır.İnsanlığı en önemli geçiş dönemi olan rönesansta yazılmıştır. Bu Dönem insanlık "gökyüzü" döneminden," yer yüzü" dönemine geçmeye başlamıştır. Batıda yaratıcı gücün Tanrıdan insana geçtiği dönemdir. Bu hümanist düşünce Batıda başlamış olan bu anlayış ,yalnız orada kalmamış bu günkü uygarlığın temeli olarak ,bütün uygar ülkelere öncülük etmeyi sürdürmektedir. Çünkü bu dönem insanlığın kendini tanımasına yardım etmiştir.

Her yeni eskinin içinden doğar. Yaşamın bu çelişkisi birlikte yürür güçlü olan kalır,zayıf olan zamanla Kaybolur .Cervantes yapıtında bu çelişkinin güzel bir örneğini verir. Bir köy asilzadesi olan Don Kişot okuduğu ortaçağ kitaplarından etkilenerek, ortaçağ Şövalyelerine özenir.Bu yaşlı bunak önce atalarından kalan paslı bir zırhı onarır, Başına berber çanağından bir miğfer ,Rosinante adını verdiği kötü bir beygiri kendisine at yapar. Kurnaz bir köylü olan Şanso panzayı uşak olarak yanına alır, tanıdığı bir köylü kızını hayali güzel Dulcine sanır .Kendi atına biner, Şanso eşeğine biner İspanyayı kendi değerlerine göre düzeltmek için yola çıkar Hayal dünyasında yaşayan Don kişot sevgilisi aşkına bir çok gülünç serüvenlere girer.

Cervantes ortaçağ romansları ile alay etmek onları küçük düşürmek amacıyla yazmıştır. Fakat Yapıtın yazıldığı tarih ve toplumsal durumu yapıtın ruhuna uygun düşmüştür. Bu nedenle yapıt Daha geniş ve derin bir anlam içerir. Don kişot kaybolamaya yüz tutmuş bir sınıfın özelliklerini yansıtır. Çağı dışında kalan insanın istemleri yaşadığı dönemde karşılık bulmadığı için büyük bir iç çatışmaya düşer. Bunu ortaya koymak uygunsuz ve anlamsız, deliliğe varan davranışlar gösterir. Ancak Yazar, bu olayları daha insancıl bir nedene bağlar. Sevgilisi aşkı ve insanlığı düzelmek için bu olayları giriştiğini söyler. İnsanın ülkücü ve hayalci yönünü dile getirir. Bunun karşısına çıkarıcı Kurnaz ayağı yere basan gerçekçi Şanso Panza'yı koyar. Şanso panza gerçeğin ve aklın göstericisidir. Yazar böylece insanın iki temel yapısını bir yapıtta toplar. Bundan dolayı DON Kişot ilk roman sayılır.

Don kişot yazıldığı dönemde geniş etki uyandırır.. Edebiyat tarihçileri yapıtı değerlendirirken şöyle söylüyorlar "insan Don Kişot'u yaşamında üç kere okumalıdır. Kahkahanın kolayca dudaklara fırlayıp Duyguları harekete geçireceği gençlikte, mantığın egemen olmaya başladığı orta yaşta, her şeye Felsefe açısından bakıldığı yaşlılıkta." Anlatımın çekiciliği yapıtın zevk ve eğlence ile okunmasına neden olmuştur

Toplumların eşitsiz gelişmesi, her toplumun kendi özelliklerinden kaynaklanır. Bu nedenle toplumların gelişmesi farklı zamanlarda ortaya çıkar. Bu gelişmeler sırasında ve sonrasında bazı kişiler bu değişmelere uyum sağlayamazlar. İsteklerini, duygu ve düşünceleri karşılık bulmayan kişiler bir iç çatışma içindedirler. İç çatışmalarını dışa vurmak gereksinimi duyan bu kişiler, çağdışı uygunsuz davranışlarda bulunurlar. Don Kişot, insanlığa bütün zamanların bir çıkmazını gösterir. Bu nedenle her zaman bütün büyük yapıtlar gibi tazeliğini korur.

LATİNCE FORMATUS ORTACINDAN BOZMA ALINTILAR

Prof. Dr. Süreyya Ülker

Latince “formare” eylemliğin geçmişi zaman ortacı olan “formatus” sözü “oluşmuş olan” anlamında olup, dilimizdeki doğal karşılığı “oluşuk”tur. Türkçe oluşuk sözü dilimizde ayrıca “belirli bir biçimi olan yapı” anlamına gelen “oluşum” sözünün de eşanlamlısıdır (Ülker 2009). Oluşum sözü ayrıca “meydana gelme eylemi, teşekkül etme” anlamına gelen “oluşma” eylemliğinin de eşanlamlısıdır (Ülker 2009). Belirli bir biçimi olan yapının Osmanlıcasıyla “teşekkül”dür (Ülker 2009). Sözlük anlamı “oluşuk” olan Latince formatus sözü ayrıca genel dilde “format”, basımcılıktaysa “ebat”, “forma” anlamlarına gelir. Terimin üç anlamı da belirli bir biçimle boyutta oluşmuş kitabı tanımlayan “liberformatus”tan bozmadır (etymonline.com – format).

Bilgisayarla birlikte genel dilimize giren format sözünün karşılığı bilişim terimleri sözlüğünde “biçim” olarak verilerek “verinin önceden düzenlenmiş görünümü” olarak tanımlanmış (Köksal 1981), Köksal, formatın bu anlamının eşanlamlısının “desen” olduğunu belirtmiştir. Bu anlamdaki biçim sözü bilgisayar terimleri karşılıklar kılavuzuyla (Akalin 2008) Türkçede batı kökenli kelimeler sözlüğüne (Akalin 2015) de girmiştir. Bu kavram yöntembilim terimleri sözlüğünde “bir gözlem aracının taşıdığı biçimsel düzen” olarak tanımlanmış, karşılığı “tutam” olarak gösterilmiştir (Sencer 1981). Sencer, formatı, kavramın İngilizce karşılığı olarak sunmuş, dilimizdeki eski karşılıklarınıysa “tertip, nizam” olarak vermiştir. “Şekil” anlamındaki Latince “forma”nın dilimizdeki doğal karşılığı olan biçim sözünün de, kavramın anlamıyla ilgili çağrışım yapmayan tutam sözünün de bu kavramın uygun karşılıkları olmadıkları kanısındayız. Yine “biç-“ eylem kökünden “biçit” sözünün format sözcüğünün sonundaki “-at” ekini çağrıştıracak kanısındayız. Bu söz özleştirme kılavuzunda “pattern”in karşılığı olarak önerilmiştir (1978). “Pattern”in karşılığı ruhbilim terimleri sözlüğü (Enç 1974, Enç 1980), Mihçioğlu’nun kamu yönetimi adlı çevirisi (Simon 1980), bilişim terimleri sözlüğü (Köksal 1981), Ülker tıp terimleri sözlüğü (Ülker 1981), bilgisayar terimleri karşılıklar kılavuzu (Akalin 2008), yeni özleştirme kılavuzunda (Türkey 2016) “örüntü” olarak verilmiştir. Dolayısıyla anlamının kaydırılmasında bir sakınca yoktur.

Format sözü basımcılıkta bir kitabın boyutunu tanımlar. Bu anlamda ülkemizde yaygın olarak “ebat” sözü kullanılır. Doğal karşılığı “boyut”tur. Nitekim TDK’nin “yabancı kelimelere karşılıklar” adlı çalışmasında karşılığı “boyut” olarak verilmiştir (Ercilasun 2002). Adı geçen yapıtta “ebat”ın çoğul olmasına dayanılarak olsa gerek, ikinci bir seçenek olarak “boyutlar” biçimi de önerilmiştir. Kanımızca buna gerek yoktur; çünkü format tekildir.

Latince formatusbasımcılıkta bir kitabın tek bir kâğıt katmanının katlanmasıyla oluşan bölümlerinden her birini de tanımlar. Dilimizde bu anlamda kullanılan “forma” sözü Nişanyan’a göre Fr. “format”tan bozma olup, Latince “forma” sözünün böyle bir anlamı yoktur (Nişanyan 2012). Akalin (2015), Redhouse (1999) ile Tietze’ye (Tietze 2016a)

göreyse İt. “forma”dan bozmadır. Ülkemizde kitaplar genellikle sekiz yapraklık, yani on altı sayfalık formlardan oluşur. Bu tür kitaplara Latince “in octavo” olmuş kitap anlamına gelmek üzere “liber in octavoformatus”denir (Webster 1993). Bu tür formayaysa ülkemizde “on altılık forma” denir (Tuğlacı 1971). Formanın çağdaş batı dillerindeki karşılıkları konusunda sözlüklerimizde bir belirsizlik vardır. Formanın bu anlamının Almancasını Steuerwald “Druckbogen” (1983), Fransızcasını Şemsettin Sami Türkçe – Fransızca sözlüğünde “feuilletypographique” (Fraşerî 1885), İngilizcesini Redhouse “sheet” (1999) olarak vermiştir. Üçü de bir formayı oluşturmak üzere katlanacak olan kâğıt katmanını tanımlamaktadır. Oysa Latince “formatus”un karşılıkları Almancada Format, Fransızcayla İngilizcede format, İtalyancada “formato”dur. Şemsettin Sami kamus – 1 Fransavîde “format”ın bu anlamını “Matbu kitabın kıtası ve beher cüzünün mikdar – 1 sahaifi (sayfa sayısı), forma, kıta” olarak tanımlamıştır (Fraşerî 1901). Kamus – 1 Türkîdeyse formayı “Birden tezgâh veya makineye konup basılacak sayfalar mecmuu” biçiminde tanımlamıştır (Fraşerî 2010). Formanın Türkçe karşılığı olarak kullandığımız “çitim” sözü (Ülker 1991) halk dilimizde “cüz” anlamında olup (Tar D 1934), İşçil – Elöve’nin sözlüğünün, 1948 yılında, İşçileliyle yazılan, sonsözünde forma anlamında kullanılmıştır (... 5 – 10 çitim (forma) yayınladıktan sonra ... (s. 970)). İşçil’in yaklaşımı cüzün forma değil, fasikül anlamına gelmesine dayanılarak eleştirilebilirse de genel dilde demet, huzme anlamına gelen fasikülün karşılığı olan “bağlam” sözünün fasikülün basımcılıktaki anlamı için de uygun bir karşılık olduğu kanısındayız.

Bir kitabın bir çitimini oluşturan sayfaların , içine yerleştirildikleri demir çerçeveye Fransızcada “forme” denmektedir. Bu söz Latince formare eylemliğinin kökü olan biçim anlamındaki “forma”nın Fransızca biçimidir. Fransızcada kalıp (Saraç 1976) anlamına da gelmesinin yanı sıra gemilerin barınabilecekleri koy; “çekmece” (Terimin bu anlamını Sami’nin kamus – 1 Fransavîsinde “Sefaini karaya çekmeye mahsus koy; çekmece” biçiminde bulduk. “Gemilerin barınabilecekleri koy”, çekmecenin çağdaş sözlüklerdeki tanımıdır (Ağakay 2011, Özel 2018), yaban hayvanlarının kendilerine yuva edindikleri kovuk; “in” (Saraç 1976) anlamlarına da gelir. Şemsettin Sami söz konusu çerçevenin karşılığını forma olarak veriyorsa da güncel sözlüklerde formanın dilimizde böyle bir anlamı yoktur. Tuğlacı, karşılığını “forma çemberi” olarak vermektedir (1971). Şasi anlamındaki “çatki” (Kuyumcu 1980) örneksenerek “çitki” biçiminde özleştirilebilir. Şasi sözünün kaynağı olan Fransızca “châssis” aynı zamanda forma çemberi demektir (Tuğlacı 1971). Forma çemberinin İngilizcesi olan “chase” (Tuğlacı 1971) ise Fransızcada çerçeve anlamına gelen “châsse”tan bozmadır (Webster 1993). Bunların hepsi Latince kutu anlamına gelen “capsa”dan bozmadır (Webster 1993).Halk dilimizde sepet, sandık anlamlarına gelen kapsa ile(Derl) sepet, sele anlamlarına gelen kapsak (Söz Derl D) sözleri Tietze’ye göre Rumca alıntılardır (Tietze 2016b). Bunların kaynağı olan Rumca “kapsa” ile “kapsaki” sözlerinin (Tietze 2016b) Latince “capsa”dan bozma oldukları anlaşılıyor. Tietze, halk dilimizde kapı anlamına gelen kapsa, kapsak (Derl) ile çamaşır anlamına gelen kapsak (Derl) sözlerini bu sözlerle birleştirmemiştir (Tietze 2016b). Bunlardan ilkinin Türkçe kapı, ikincisininse yine Türkçe kap sözünden köken aldıkları anlaşılmaktadır. Biz kapsak sözüne herhangi bir nesneyi kapsayan nesne ya da oluşum (Ülker 2009) anlamı yükleyerek Latincereceptaculum ile theca, Yunanca “theke”nin karşılığı olarak gösterdik (Ülker 1986). Receptaculumsözü ayrıca herhangi bir öğeyi ya da

örgeyi kapsayan dilgisel oluşumların adlandırılmasında da kullanılır (Ülker 2009). Bu anlamının karşılığını da kapsak olarak verdik (Ülker 1986).

- Ağakay MA. Türkçe sözlük. 11. bası. TDK. Ankara, 2011.
- Akalın ŞH, Cebeci Z, Bada E, Mıtiş B, Acar L, Tan A. Bilgisayar terimleri karşılıklar kılavuzu. TDK. Ankara, 2008.
- Akalın ŞH, Toparlı R, Gülsevin G, Öner M, Boz E, User HŞ, Öztekten Ö, Ay Ö, Kaya MY. Türkçede batı kökenli kelimeler sözlüğü. TDK. Ankara, 2015.
- Türkiye’de halk ağzından derleme sözlüğü VIII. TDK. Ankara, 1975.
- Enç M. Ruhbilim terimleri sözlüğü. TDK. Ankara, 1974.
- Enç M. Ruhbilim terimleri sözlüğü. 2. bası. TDK. Ankara, 1980
- Ercilasun AB, Akalın ŞH, Anbarcıoğlu M, Barutçu – Özönder S, Birinci N, Coşkunoglu- Bear A, Gözaydın N, Karahan L, Korkmaz Z, Parlatur İ, Sakaoğlu S, Türkmen F, Zülfikar H, Oflazoğlu AT, Eyövge B, Yazıcı H, Işık T. Yabancı kelimelere karşılıklar. 2. bası. TDK. Ankara, 2002.
- <http://www.etymonline.com/index.php?term=format> , 15 Jun 2017.
- Fraşerî ŞS. Türkçeden Fransızcaya lûgat. Mihran. İstanbul, 1885.
- Fraşerî ŞS. Resimli kamus – 1 Fransavî. İstanbul, 1901.
- Fraşerî ŞS. Kamus – 1 Türkî. Haz. Yavuzarslan P. TDK. Ankara, 2010.
- İşçil Şİ, Elöve AU. Türkçe hekimlik terimleri üzerine bir deneme. TDK. Bursa, 1944 – 1948.
- Köksal A. Bilişim terimleri sözlüğü. TDK. Ankara, 1981.
- Kuyumcu İ, Beşorak Y. Otomobil ve motor bilgisi terimleri sözlüğü. TDK. Ankara, 1980.
- Nişanyan S. Sözlere soyğacı. 6. bası. Everest. İstanbul, 2012.
- Özel S, Yaşayan S, Özdemir K, Küçükaras H, Çakmakoglu G. Türkçe sözlük. 4. bası. Dil Derneği. Ankara, 2018.
- Özleştirme kılavuzu. TDK. Ankara, 1978.
- Redhouse Türkçe / Osmanlıca – İngilizce sözlük. 17. bası. Sev. İstanbul, 1999
- Saraç T. Fransızca – Türkçe büyük sözlük. TDK. Ankara, 1976.
- Sencer M. Yöntembilim terimleri sözlüğü. TDK. Ankara, 1981.
- Simon HA, Smithburg DW, Thompson VA. Kamu yönetimi. 4. bası. Çev. Mihçioğlu C. AÜSBF. Ankara, 1980.
- Türkiye’de halk ağzından söz derleme dergisi 2. TDK. İstanbul, 1941.
- Steuerwald K. Türkçe – Almanca sözlük. ABC. İstanbul, 1983.
- Osmanlıcadan Türkçeye söz karşılıkları tarama dergisi. TDTC. İstanbul, 1934.
- Tietze A. Tarihî ve etimolojik Türkiye Türkçesi lûgati. 3. cilt. TÜBA. Ankara, 2016a.
- Tietze A. Tarihî ve etimolojik Türkiye Türkçesi lûgati. 4. cilt. TÜBA. Ankara, 2016b.
- Tuğlacı P. Okyanus ansiklopedik Türkçe sözlük. Pars. İstanbul, 1971.
- Türkay K. Yeni özleştirme kılavuzu. Kırmızı Kedi. İstanbul, 2016.
- Ülker S. Ülker tıp terimleri sözlüğü. İnkılâp. İstanbul, 1986.
- Ülker S. Ülker tıp terimleri sözlüğü. 2. bası. İnkılâp. İstanbul, 1991.
- Ülker S. Ülker tıp terimleri sözlüğü. 4. Bası. İstanbul, 2009.
- Webster’s third new international dictionary of the English language unabridged. Könnemann. Cologne, 1993

BİLİŞSEL İLETİŞİM ARAÇLARININ İNSANA ETKİLERİ

NURAY GÖK AKSAMAZ

Son yirmi-yirmi beş yılda bilişsel iletişim araçlarının giderek daha yaygın kullanımıyla iletişim biçimleri bağlamında büyük bir değişim yaşadık. İletişimdeki farklılaşma sosyal ilişkilerimizi, dili kullanma, bilgiye erişim biçimimizi ve kültürümüzü artan oranda etkilemektedir.

Bilindiği gibi ülkemizde 90'lı yılların ortasından 2000'li yıllara doğru bilgisayar, bilgisayar oyunları, disket, tuşlu cep telefonu, SMS ileti; 2000'li yıllarda dizüstü bilgisayar, yazıcı, projeksiyon makinesi, tarayıcı, USB, CD, DVD, dijital fotoğraf makinesi kullanımı, e-posta hesabı açma, web sitesi yapılandırma, kredi kartı, şifre vb. kullanımı; 2010'lu yıllar sonrası ise kameralı akıllı telefon, tablet, evlerde kablolu ya da kablosuz bilgisayar ağı; bilgisayar ağı kullanımına bağlı olarak da kimi bilişsel iletişim araçları yaygınlaştı. Bu süreçte daktilomuzu, 36 pozlu film taktırdığımız fotoğraf makinemizi, sabit telefonumuzu, telefon rehberimizi, not defterlerimizi, resim albümlerimizi, müzik dinlediğimiz kimi araçları, çalar saati, belgegeçeri, eğitimde tepegözü, kara tahtaları, kâğıdı kalemi tebeşiri ve sözlükleri de bir kenara bıraktık.

Günümüzde her yerde akıllı telefonla dolaşıyoruz, o hem bilgisayar hem telefon hem de fotoğraf makinesi. Ona her şeyimizi yüklüyoruz! Ve o giderek kendi kendine bir şeyler yapma ve bizi yönlendirme becerisine sahip bir araca dönüşüyor gibi... Biz de süreçte en kısa yolu yeğlemeye koşullanıyoruz. Anlık (zihin) gücüyle bir şeyler yapabilir miyiz derken, bizim yerimize yapay anlak (yapay zekâ) bir şeyler yapmaya başladı gibi!

İletişim nedir?

İletişim, bir kaynaktan(kişi, kişiler ya da organizasyon) bir araçla bilgi, haber, düşünce, duygu ya da kültürün bir başka insan ya da insan topluluklarına aktarılmasıdır. İletişim sürecinin temel öğeleri şunlardır: 1. Kaynak (iletişimci), 2. İleti (mesaj), 3. Kanal, 4. Hedef (alıcı ya da izleyici). İletişim türleri ise sözlü, sözsüz ve yazılı iletişim olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Son yıllarda elektronik iletişim de yeni bir iletişim türü olarak değerlendirilmektedir. Elektronik iletişim araçları aracılığı ile bireyler eş zamanlı olarak yazılı ve sesli iletişim kurabilmektedir.

Bilişsel iletişim araçları nelerdir?

Sanal ortamda, bilgi teknolojileri kullanılarak gerçekleştirilen, bireysel ya da toplu iletişim araçlarıdır: e-posta, forum, blog, anlık iletişim uygulamaları (chat, messenger) vs. ("Blog", İngilizcedeki "web" ve "log" kelimelerinin birleşmesinden oluşan "weblog" kavramının zamanla yaygınlaşmış adıdır. Teknik bilgi gerektirmeden, kendi istedikleri şeyleri, kendi istedikleri şekilde yazan insanların oluşturabildikleri, günlüğe benzeyen "web siteleri"dir.) Bu iletişim araçlarını kullanabilmek için de bilgisayar ya da akıllı telefon ve internetimiz olmak zorunda. (Terim olarak internet, uluslararası ağ anlamına gelen 'International Network' sözcüklerinden türetilerek kullanılmaya başlanılmıştır. İnternet yerine bilgisayar ağı ya da genel ağ da denilmektedir.)

Anlık iletişim uygulamaları:

Bilgisayar ağı arayıcılığıyla çevrimiçi iletişim, "Forum" da, "Facebook" da ve sosyal ağlarda gerçekleştirilebilmektedir.

“Facebook Messenger”, “Facebook”un yarattığı ve geliştirdiği yazılı, sesli ve görüntülü haberleşme sağlayabilen bir anlık ileti gönderme servisi ve yazılım uygulamasıdır. “WhatsApp”, akıllı telefonlar için geliştirilen, yazılım türleri arası çalışma özelliğine sahip bir ileti gönderme ve arama uygulamasıdır. **“Signal”, bir “WhatsApp” seçeneği olup bu uygulamada her şeyin şifrelendiği belirtilmektedir.** “Telegram” adlı uygulamada da konuşmaların şifrelenip yollandığı ve telefona kaydedilmediği **belirtilmektedir.** “Threema”, uçtan uca şifreli bir anlık ileti gönderme uygulamasıdır. “Viber”, anında ileti gönderme ve sesli görüşme sunan bir iletişim aracıdır. Kullanıcıların birbirlerine resimli, görüntülü ve sesli iletiler göndermesine de olanak verir. “Wire”, şifreli bir iletişim ve iş birliği uygulamasıdır. “Skype”, bilgisayar ağı üzerinden iletişim ve telefon görüşmesi yapılmasını sağlayan bir yazılımdır. “WeChat”, sesli ve yazılı ileti göndermeye yarayan bir iletişim servisi. Bu uygulama ile söyleşebilir, haber okuyabilir, yerel hizmetleri kullanabilir, oyunlar oynayabilir ve daha fazlasından yararlanabilirmişiz! “Line”ise bilinen özelliklere ek olarak bazı eğlenceli özelliklere sahipmiş... (Vikipedia)

İş ilişkileri ve sosyal ilişkilerimiz bağlamında bilişsel iletişim araçlarını kullanma zorunluluğumuz olsa da ağ erişimi olan akıllı telefonlarımızı bilinçli ve kontrollü kullanım için eğitimingerekli olduğu zamanla anlaşıldı!

Aslında süreçte resmî kurumlarda ve özel sektörde pek çok insan kaynakları geliştirme eğitimleri verildi. Sözelimi, bilgisayar ve internet kullanımı, etkili iletişim, sunum hazırlama, çevrimiçi sınav teknikleri, görüntülü söyleşi teknikleri, uzaktan eğitim vb. Bu dönemde insanlar yeniliğe açık olanlar ve yeniliğe karşı olanlar diye ayrıştırıldı. Günümüzde ise akıllı telefonların bir eğitim alınmaksızın kullanılmaya başlanmasıyla sorunlar yaygınlaştı. Bu arada ağ

üzerinden dolandırıcılık da çeşitli biçimlerde yaygınlaştı. Süreçte en iyi öğrenilen eylem ise “kopyala, yapıştır” oldu. Bilgi güvenliği açıkları oluştu; siteler, programlar, bilgisayarlar virüs kapıp çöktü! Çünkü ucuz kopya programlar kullanıldı, virüs programı yüklenmedi vb. Gerek duyulan kurumlarda ‘bilgi güvenliği yönetim sistemi’ eğitimleri de verildi. Ancak, alınan pek çok önleme karşın yine de bilgi güvenliği açıkları oluşabildi, bilgisayarlar arasında ağ bağlantıları kurulup kurumsal bilgiler dışarı sızdırılıp pazarlanabildi. Kurulan iletişim gurupları arasında da bilgi sızdırmaları oldu ve kim bilir bilemediğimiz daha neler oldu!

Bilişsel iletişim araçlarının insana etkisi

1. Elektromanyetik dalgaların beyin fonksiyonlarını etkilemesi:

Son yıllarda cep telefonlarının yaydığı elektromanyetik dalgaların zararlı etkileri beyin ve üreme sistemi başta olmak üzere birçok doku üzerine araştırılmaya başlanmıştır. Ancak, 2000’li yıllarda elektromanyetik dalgaların sağlığımız üzerine etkisi konusunda somut bir kanıta erişebildiğimiz pek söylenemez.

TÜBİTAK Bülteninden aktarıyorum: “Yapılan çalışmalar sonucunda cep telefonlarından yayılan elektromanyetik dalgaların beyin fonksiyonlarını kısa süreli etkilediği gösterilmekle birlikte bu değişimlerin baş ağrısı, uykusuzluk veya psikolojik bozukluklarla ilişkisini gösteren bilimsel bir kanıt elde edilmemiştir. Cep telefonu veya araç telefonu kullanımının bugün için kanıtlanmış tek etkisi araç sürerken kaza riskini arttırmasıdır. Elektromanyetik radyasyonu yaşamımızdan tümüyle çıkarmamız olası değildir. Dolayısıyla, olası zararlarını gözlemek, bilim ve teknolojiyi kullanarak bu zararları en aza indirmek

için çalışmak en akılcı yol olarak görünmektedir.” (“Elektromanyetik Dalgalar ve İnsan Sağlığı, Sıkça Sorulan Sorular ve Yanıtları”, 2001.)

2.Bağımlılık yaratması:

Bilişsel iletişim araçlarını sürekli kullanabilmek için zorunlu görünen cep telefonlarının bağımlılık yarattığı ileri sürülmektedir. Bilgisayar ağı ve taşınabilir telefon bağımlılığının psikolojik, fiziksel ve sosyolojik etkileri özellikle gençler ve çocuklar dikkate alınarak incelenmektedir. Genel ağ risklerine karşı bazı hukuki önlemler alınmasına karşın taşınabilir telefonlardan kaynaklanan risklerin önlenmesi ile ilgili mevzuat henüz oluşturulmamıştır. İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM)'nin hazırladığı kitapta, internet ve olası tehlikeleri ile alınacak önlemler yer almaktadır. Bu tehlikeler, doğruluğu sorgulanmamış bilgilerin bilgi kirliliği oluşturması, kamuoyunun yanıltılabilmesi, özellikle çocuk ve gençlerin uyuşturucu, terör, pornografi gibi tehlikelerle karşı karşıya kalabilmesi, gençliğin kötü alışkanlıklarla tanışabilmesi, etkilenebilmesi, sapkın akımlarla ve düşünce grupları ile kolay bir şekilde tanışabilmesi, katılabilmesi...

Teknoloji bağımlılığı, gençler ve çocukların, psikolojik, fiziksel, sosyal ve entelektüel gelişimleri açısından ciddi tehlike oluşturmaktadır. Teknoloji bağımlılığı için risk faktörleri, kullanıcı yaşı ve cinsiyete bağlı olarak sosyal yetersizlik, ruhsal bozukluklar vb. incelenmiştir. (Mehmet Dinç, Teknoloji Bağımlılığı ve Biz, Gülmat Basımevi, İstanbul, 2017.)

Bağımlı ya da bağımlı olma potansiyeli yüksek olanların peşinde koştuğu aşırı mutluluk dopamin ile sağlanmaktadır. Bir bilgisayar oyunu oynamanın da dopamin(sinir hücreleri arasında iletişimi sağlayan kimyasal bir madde) düzeyini yükseltebildiği vebağımlılığa neden olduğu [düşünüyor](#). (Selma Ay, “İletişim

Araçları Kullanımının Yarattığı Bağımlılığın Sosyal İzolasyon Üzerindeki Etkisi, Cep Telefonu Kullanıcıları Üzerinde Bir Çalışma", BTK, 2013.)

Beyini hızlı ama yüzeysel düşünmeye programlayan bilgisayar oyunları, üst düzey öğrenme ve algılamayı engellemekte, derinliğine analiz ve değerlendirme yapılamamaktadır. Şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının suça eğilimi olan bağımlı bireyleri suça teşvik edebileceği yönünde de uyarıda bulunmaktadır.

Günümüzde toplu taşıma araçlarında bile gözlenebilen eğilim ise annelerin bebeklerin eline oyuncak olarak telefon tutuşturması ve bebeğin çevresi yerine telefondaki video görüntülerine bakmasıdır. Bir çocuğun çok küçük yaşta tüm dikkatinin telefondaki görüntülere odaklanmasının onun sosyal, psikolojik ve entelektüel gelişimini nasıl etkileyeceği henüz bilinmemektedir.

Bilgisayar ağı bağımlısı bireylerde uzun süreli bilgisayar kullanımının getirdiği fiziksel sorunlar az ya da çok herkeste görülebilmektedir. El bileği sendromu, boyun kaslarında tutulma, uyku saatlerinde azalma, gözlerde yorulma, kızarıklık vb.

İngiliz Uzman Sigman'ın İngiltere Biyoloji Enstitüsü'nün yayımladığı tıp dergisi "Biologist"te yayınladığı makalesinde; sosyalleşme amacıyla bilgisayar önünde uzun süre oturmanın gençlerin çalışma biçimini değiştirebileceği, bağışıklık sisteminin tepkilerini etkileyebileceği, hormon seviyelerini değiştirebileceği, damar sisteminin fonksiyonlarını ve kişinin ruh halini bozabileceği ifade edilmektedir. Bütün bunların, kişinin kanser, kalp krizi, beyin kanaması ve bunama gibi ciddi sağlık riskleriyle karşı karşıya kalmasına yol açabileceği de

makalede yer almaktadır (2009). Bağımlı bireylerin her an her yerde iletişim halinde olmak isteği, araç kullanırken trafik kazalarına neden olabilmektedir. Toplumsal açıdan değerlendirildiğinde, her türlü bağımlılığın işyerlerinde verim azlığına ve işgücü kaybına yol açtığı bilinmektedir. Son yıllardaki hızlı teknolojik gelişmenin çocukların okuma alışkanlıklarını etkilediği gözlemlenmektedir. Kitap, dergi, gazete vb. okuma alışkanlıkları bireyin, zihinsel ve toplumsal yönlerini geliştirmelerine olanak sağlamaktadır. İnternette ve taşınabilir telefonlardan gazete ve kitap okuma eğilimi yaygınlaşmaktadır. Bu arada yayın dünyasında e-kitaba yöneliş artıyor, yayımlanmış kitapların PDF kopyaları da bilgisayar ağına düşmeye başladı.

2. İletişim dilindeki değişimler:

Sanal ortamda beden dilinin kullanılamaması yeni iletişim simgelerine gereksinim yaratmıştır. Bir yandan iletilere resim, müzik, videolar da yüklerken son dönemde yaygın biçimde “emoji” (görsel karakter) kullanımı başladı. “Emoji” iletişimde sözcüklerin yerine kullanılan simgelerdir. Bilgisayar ağı ve taşınabilir telefon ortamında hızlı iletişim için yeğlenen kısaltmalarla iletişim dilinin yapısı farklılaşmakta, dilin bozulması yalnızca ülkemizde değil dünyanın sorunu olarak dikkat çekmektedir. Sanal ortamdaki yazışmalarda kısaltma ve simgelerin kullanım yoğunluğu giderek artmaktadır. Kullanıcılar sözü dolandırmak yerine doğrudan ve en kısa biçimde yazmayı tercih etmektedirler. Sözelimi “teşekkür ederim” yerine “tşk”, “selam” yerine “slm” diye yazmaktadırlar.

3. Görgü kurallarının, kimi geleneklerin unutulması, yakın çevreye ilgisizlik:

Halka açık alanlarda, toplu taşıma araçlarında telefonla yüksek sesle konuşulmasının yanı sıra herhangi bir yerde oturduğumuzda birlikte olduğumuz kişilerle, yakınlarımızla ilgilenmeden, onlarla hiç konuşmadan, sanal ortamda başkalarıyla iletişim içine girmek de görgü kurallarına aykırıdır. Toplu taşıma araçlarında gençlerin telefon kulaklıklarını takmış olarak çevrelerine ilgisiz biçimde oturmaları da yaşlıları mutsuz etmektedir. Buna karşılık yolda kendi kendine konuşarak yürümek artık normal karşılanmaktadır! Toplantılarda, seminerlerde, kapalı alanlarda, iş yerlerinde vb. ortamlarda sessize alınmayıp çalan telefonlar pek çok kişiyi zor duruma düşürmeyi sürdürmektedir. Sanal ortamda anlık iletişimin nasıl gerçekleştirileceği konusunda henüz bir kültürümüz yoktur. Akıllı telefonlar aracılığıyla kolaylıkla her yerde izlenen sosyal ortamlar bizi kültürümüzle ve görgümüzle çelişen pek çok uygulamaya yönlendirmektedir. Öteyandan “facebook” paylaşımlarında sıkça rastlanan yeme içme görüntüleri, yoksunluk çekenler için imrendiricidir. Özendirici kimi paylaşımlar ise izleyen kişilerde öfke ya da kıskançlık duyguları yaratabilmektedir.

Gerçek yaşamda önceden tanışanların(yüz yüze görüşmeyi sürdürseler bile) sanal ortamda sık paylaşımlar sonrası birbirlerine olan ilgileri azalmakta, birbirlerine karşı olumsuz düşünceleri ise artmaktadır.

4. Paylaşılan verilerin kötüye kullanılma olasılığı:

İngiltere'de Oxford Üniversitesi'nde yapılan bir araştırma, “facebook ölü kullanıcılarının” sayısının 50 yıl içinde, yaşayan kullanıcı sayısını geçebileceğine işaret ediyor. Kullanıcısı sayısının 2018'den itibaren hiç artmayacağı varsayımına göre yapılan hesaplamada ise ölü sayısının en az 1.4 milyar olacağı, 2070'te "ölü kullanıcı" sayısının yaşayan kullanıcıların sayısını geçeceği belirtilmiş.

Araştırmacılar, bu durumda “facebook”un insanların ölmüş yakınlarını ziyaret ettiği bir "dijital mezarlığa" dönüşebileceğini belirtiyor.

Bir araştırmacı olan David Watson ise "Tarihin hiçbir döneminde bu denli büyük bir insan davranışı ve kültürü arşivi bir elde toplanmadı. Bu arşive hükmedenler bir anlamda tarihimize de hükmedecek" demiş. Watson, tüm bu verilerin kâr amaçlı tek bir şirketin elinde olacağını vurgulamış (bbc.com, 30 Nisan 2019).

5. Yabancılaşma:

Teknolojik gelişmelerle oluşturulan ikinci doğa, yeni iletişim evreni, sanal evrendir. Bu evrende somut gerçeklik verilerinin hızlı ama güdümlü ve denetimli iletimiyle algımız değişmekte ya da bozulmaktadır. Bu evrende somut üretim ilişkileri alanında nesnel bir belirleyiş olanaksızdır. İnsan ilişkileri soyutlaşır. Olguların nedensellikte bağları kopar, başka biçimlerde görünür. Bilim, sanat, yazın ve kültür ile sağlıklı ilişkiler kurulamaz. Birey edilgin konuma gelir. Çünkü, sanal ortam belleği bulanık hale getirir, çoğunlukla dikkatimizi yeni pazar ve tüketim alanlarına odaklanmaya yöneltir! İletişim ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler nedeniyle yeni bir biçim alan teknoloji kültürü, bireyin doğaya, topluma ve kendine yabancılaşmasını da getiriyor.

Sonuç:

Bireylerin bilgisayar ağını kullanma oranı her geçen gün artmaktadır. “Bireyler interneti arkadaş, eş bulma, tanıdıkları ile iletişimde olma gibi sosyalleşme amaçlı kullanabilmektedirler. İnternet kullanımı, ödev yapma, araştırma, hobiler ve kişisel merak, can sıkıntısını giderme, problemlerden kaçma, eğlenme, kendini ifade

etme şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Bazı devlet veya özel kurumların bilgisayar ağı ortamında hizmet vermesi, bireye zaman kazandırmakta, yaşamını kolaylaştırmaktadır. Bireylerin kamu kurum ve kuruluşları ile iletişimlerinde (bilgi edinme, şikâyet, sorun çözme, iş takibi, hastane randevu, okul kaydı vb.) interneti kullanma oranında artış gözlemlenmektedir.” (F. Bayraktutan, Aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.)

Evet, süreçte bilgisayar ağıyla banka işlemleri, kurumsal işlemler, satın almalar kolaylaştı! Yalnızca e-posta kullanımından vazgeçmeyi düşünmek bile olanaklı değil, doğrusu. Ancak, bilişsel iletişim araçlarını çok küçükken kullanmaya başlamanın gençlerin ve çocukların sağlığını, davranışlarını, yeteneklerini, yaratıcılığını, verimliliğini gelecekte nasıl etkileyecek bilemiyoruz!

Geçen yüzyılda bilimsel ve teknolojik çalışmaların bir amaca yönelik olarak birlikte gerçekleştirilmesi, bilim ve teknoloji alanlarının iç içe geçmesi bir stratejiydi. Teknolojik atılımlara bilimsel katkı sürecinden bilimin teknoloji, teknolojinin bilim üretmesi sürecine geçilmişti. Öte yandan bilgisayar teknolojisinde olduğu gibi teknolojik süreklilik yine geçerlidir. İngiltere’de ilk sanayi toplumunun kurulması nedeniyle teknolojinin sıçramalarla ilerlediği görüşü yerleşmiştir. Bu görüş, günümüzde de etkili görünüyor ve teknolojik atılımların

yarattığı kapsamlı değişiklikler “teknoloji devrimleri” olarak adlandırılmıştır. “Mikroelektronik devrim”, “bilimsel teknolojik devrim”, “üçüncü sanayi devrimi”, bilişim ve iletişim devrimi” gibi ifadeler yeni teknolojiler aracılığıyla sermaye alanında, üretim biçimlerinde, toplumsal yapıda gerçekleştirilen büyük değişikliklere işaret etmiştir. Kapitalizmin tarihsel krizleri aşma, gücü elinde tutma savaşımında bilim-teknoloji-çok uluslu sermaye ilişkisi önemli rol oynamaktadır.

Bilindiği gibi toplayıcılık ve avcılık ekonomisinden tarıma dayalı bir ekonomiye geçiş, sistemli tarımın sağladığı gıda birikimiyle nüfus artışına neden olmuş ve ayrıca sanayi ve teknoloji devrimleri için gerekli temeli oluşturmuştur. Teknoloji kültürü, sanayi devrimi sonrası insanın makine ile yaşadığı sorunlardan daha geniş boyutta anlaksal (zihinsel) etkinliklerimizin de bir biçimde yönlendirilmesi ve denetlenmesi biçimini alarak insanın geleceği için önemli bir risk oluşturmaktadır. Geçmişte sanayideki gelişimde insanın eylemlerinin somut sonuçlarının insanın amaç ve emellerine uymaması sorun oluştururken, giderek amaç ve emellerin sistem içinde yönlendirilmesi ya da unutturulması, anlamsızlaştırılması, değişen üretim ilişkilerine bağlı olarak kültürel, toplumsal, siyasi ve ekonomik bağların kopuşudur, büyük sorun! Öte yandan, maddi çıkara dayalı bir

dünya savaşların sürüp gitmesi için de ortam hazırlamaktadır. Böyle bir evrende yaşama hakkı ise yalnızca gücü elinde tutanlara aittir!

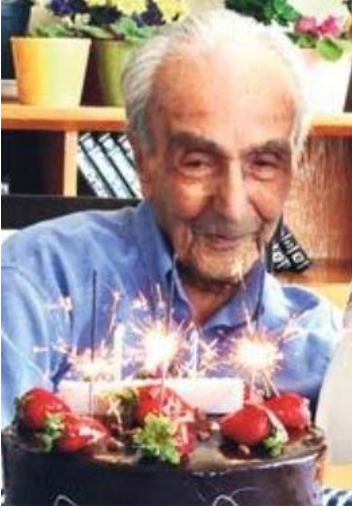
Ve günümüzde 4.Sanayi Devriminden sıkça söz ediliyor; anlıyoruz ki “Yapay Zekâ Çağı” da burnumuzun dibine dayanmış!

Bilişsel iletişim araçlarının insana kimi etkilerine kısaca değinmek istedim. Bizler farklı kuşaklar ya da kültürler olarak değişimleri aynı süreçte yaşamıyoruz, aynı ölçüde etkilenmiyoruz belki. Ancak, yakın bir gelecekte insana etkileri açısından sonuçlar birbirine epey benzeyecek görünüyor. Gelecek kuşaklarda insanlar arasındaki kültürel ayrımı yapmak zorlaşacak gibi! Ve bu süreçte genç kuşaklarla iletişimimiz kopmak üzere...Çünkü yaygınlaşan teknoloji kültürü içinde geçmişteki kültürel birikimimizi aktarmamızın zorlaşacağı bir sürece girdik. Bizler, öncelikle radyo ve kitapla tanıştık. Sonradan televizyon ve bilgi teknolojileri yaşantımıza girdi. Anlatmayı, konuşmayı, araştırmayı, düşlemeyi seviyoruz, yine. Günümüzde, aile içinde farklılaşan iletişim biçimi dili kullanmayı sınırlandırıyor.Gençler, ayrıntıya girmeden çok hızlı biçimde söyleyeceğini söyleyip sanal ortamda görsel olana yöneliyor. Söylenceler, masallar, dilimizdeki deyimler, giderek yazım kurallarında gündem dışı... Yine gençler, bilgiye ya da bir adrese erişim için uğraş vermek istemiyor ve sunulu olanı çözümlmeden benimseyebiliyor. Sezgiyi de keşfetme sevincini de ve giderek kimi duyguları da kolaycılığa yönelerek

dışlıyor! Bu yaşantı biçiminde dar bir alanda uzmanlığa yöneliyor, sosyal yaşamda gerçeklikle yüzleşmekten ve tartışmaktan kaçınıyor, tepki vermiyor, sanal ortama sığınıyor. Düşüncelerini sanal ortamda daha geniş bir kitleye ilettiğini düşünüyor, gençler belki... Telefonda uzun uzun konuşmak yerine çok kısa iletileri yeğliyorlar. Her şey kolaylaşınca kendilerine daha çok zaman ayırdıklarını düşünüyorlar. Bu arada gereksinimlerin bir dokunmayla ya da akıldan geçirmeye gerçekleşmesi beklentisi, sabırsızlık ve kolaycılık tutumlarıyla hepimizde yaygınlaşıyor. Buna karşılık biçimsel ve görsel algımız geliyor. Bu arada yaşanan gerilim nedeniyle yoga, spora vb. yönelenlerin sayısı artıyor ve gençler her nereye gitse ya dış çekim ya da öz çekim yapıyor!

Çocukluk döneminde bir sevgi ortamında öncelikle doğayla ve kitaplarla tanışanların, çevresiyle yüz yüze iletişim kurabilenlerin daha sonraki dönemlerde bilgi teknolojilerini bilinçli bir biçimde kullanmaya yönelmeleri durumunda bilişsel iletişim araçlarının olumsuz etkilerinin azalacağını düşünüyorum.

Ve her şeye karşın umutsuz olmayalım diyorum, eğer yaratıcılığımız, çözümleme (analiz) yeteneğimiz ve gerçeklikle yüzleşerek direnme gücümüz sürüyorsa; aşktan, özgürlükten, barıştan söz edebiliyorsak ve şiir, öykü, deneme vb. yazıp ya da arastırma inceleme yapıp paylaşabileceğimiz bir iklim varsa!

(34)

Selahattin Amca'mdan, S.ALDANIR'a

TUNCA TÜLAY

Konuya girmeden önce size biraz kendimi tanıtayım. 1947 Ankara doğumluyum. A.İ.T.İ.A mezunuyum. Tekstil sektöründe mali işler müdürü olarak çalışırken emekli oldum. Evliyim. İki çocuğum var. Hem anneanne hem babaanneyim. Edebiyatla ilgim çok genç yaşlarda şiirle başladı. Yazdığım şiirler beğeniliyordu da. Ancak 2000li yılların başında Şile'de kapı komşum olan Celal Ülgen'in "bu yazdıkların şiir falan değil düpedüz düz yazı, ama senin felsefe yönün kuvvetli, bırak şu şiir sevdasını da sen düz yazıya geç" diye çok da moral verici olduğunu söyleyemeyeceğim yönlendirmesiyle apar topar deneme yazmaya geçiverdim. Yazılarım Cumhuriyet Gazetesi, yerel gazeteler, Müdafaa –ı Hukuk Dergisi ve bazı edebiyat dergilerinde yayımlandı. Daha sonra onları "Küçük Dalgalarda Boğulmak" adlı kitabımda topladım.

Bu yazımda size önce Selahattin amcamı daha sonra da S. Aldanır'ı anlatacağım. Ama çoğunuzun kim bu S. Aldanır dediğini de duyar gibiyim. Aldanır hakkında bir ön giriş yaparsam konuya daha çabuk girebiliriz diye düşünüyorum.

S.Aldanır 40lı yılların en önemli şairlerinden birisi. Asıl adı Selahattin Aldemir. Devlette görev yapmakta. Solcu bir şair. O dönemde kendi adıyla şiir yazmasına imkan olmadığından S.Aldanır adıyla yazıyor şiirlerini. Dönemin bütün büyük şairleriyle birlikte geçiyor yaşamı. Bir yandan bürokrat Selahattin Aldemir bir yandan şair S.Aldanır olarak yaşamaya öyle alışıyor ki sanki tek bedende iki insan birbirine dokunmadan birlikte yaşıyorlar. Aldanır'ın esas işi şiir yazmak ikinci işi de yaptığı devlet memurluğuydu sanki. Eşi ve çevresi yıllar boyu S. Aldanır'ı tanımamış, bilmemiş. Bu noktada bir sanatçı neden eser verir diye düşünüyorum. Beğenilmek, takdir edilmek, tanınmayı istemek sanatçının en doğal isteği ve hakkı değil midir. S.Aldanır bunu neden istemedi anlamak zor doğrusu.

Aldanır hakkında bu kısa ön girişten sonra sohbetimize döneyim.

Az önce de söylediğim gibi S. Aldanır ismini çoğunuz ilk kez duyuyorsunuz büyük olasılıkla. Size onu anlatırken yalnızca Aldanır diyeceğim. Ancak Aldanır'ı size anlatmadan önce Selahattin Amcamı tanımanızı isterim.

Selahattin amca, eşimin ailesinin yaşlılarındandır. Onun hakkında çok şey duymuştum. Ailenin büyükleri onun ne kadar huysuz ve aksi olduğunu, ailede doğru dürüst kimseyle samimi olmadığını söyler, hatta ondan biraz çekinirlerdi bile. Bir aile toplantısında tanıştığımızda, çoktan seksen yaşını geçmişti. Hiç unutmuyorum, beni yanına oturttu. “Cumhuriyet Gazetesinde yazıların çıkıyormuş diye duydum. O gazete herkesin yazısını yayınlamaz. “Gel anlat bakalım, sende neler var?” Dedğinde ne diyeceğimi bilemeyip, güldüm. Ben gülünce o da güldü. Yanımızdakilerin şaşkın bakışları altında sanki çoktandır görüşmemiş iki dost gibi saatlerce konuştuk. Orada başlayan dostluğumuz o ölene kadar da devam etti.

Tanıştıktan birkaç gün sonra sabahın erken bir saatinde beni telefonla arayan Selahattin Amca, bir ara şiirlerini toparlamaya çalıştığını ancak gözleri iyi seçmediğinden daktilo kullanmakta zorlandığını söyledi. Ben de onun bütün yazılarını bilgisayarda topladım. İşte o zaman tanıdım S.Aldanır'ı. Öğrendim ki yıllarca bir kamu kuruluşunun üst düzey yöneticiliğini yapan Selahattin Amca, S. Aldanır takma adıyla 40' lı yılların en tanınmış şairleri arasındaymış ama yakınları hatta eşi ve en yakın dostu Nurullah Ataç bile onun bu yanını yıllarca bilmemiş. İnternette araştırmaya çalıştığımda hayretler içinde gördüm ki S.Aldanır hakkında bilgi yok denecek kadar az.

Saatlerce yaptığımız telefon görüşmelerinde, ben ona yeni yazılarımı okurdum. Yeri gelir çok beğenir, yeri gelir en acımasız eleştirilerini yapardı. Bana uzun uzun 40lı yılların edebiyatını ve edebiyatçılarını anlatırdı. Anıları benim için bir edebiyat tarihi gibiydi. Yahya Kemal'in hırslarını, Melih Cevdet'in kıskançlığını, Nazım'ın iyi bir şair olduğu ama mükemmel olmadığını, Ahmet Haşim'in şiir ustası olduğunu, Nurullah Ataç'ın Türkçeye katkısının, nasıl göz ardı edildiğini...vs

Selahattin Amcayla Aldanır'ın anılarından söz ederdik dedim ya zaman zaman dedikodu yaptığımız da olurdu açıkçası. Örneğin bir gece bir edebiyat sohbetinde içki masasında Yahya Kemal garsondan bir kase istemiş. Garson kaseyi getirince de takma dişlerini çıkarıp o kaseyi içine koymuş ve sohbete devam etmiş. Selahattin amcam da sunturlu bir küfür savurup sofrayı terketmiş. Ona göre tanıdığı en büyük şair en kibar şair Ahmet Haşim'miş. Ondan büyük bir sevgi ve saygıyla söz ederdi.

Tanıştığımızdan üç beş yıl sonra bir gün beni aradı. Onun için çok değerli olan bazı kitaplarını bana vermek istediğini söyledi. Bu isteğini sevinçle kabul ettim. Biraz daha yaşlandığımda - kırklı yılların en tanınmış şair ve yazarlarının imzasını taşıyan- o kitapları, küçük bir taşra kasabasının kitaplığına armağan edeceğimi düşünüyordum

ama daha sonra o kitapları benden sonra koruyacağına inandığım kardeşinin torununa verdim.

S. Aldanır'ı sadece şair kimliğiyle görmenin ona haksızlık olacağını düşünüyorum. O bir düşünce insanıydı. Şiir, düşüncelerinin sudaki yansımasıydı sanki. Şiir yazmanın bir yaşam biçimi olduğunu ben ondan öğrendim. Onun için şiir bir oyalanma aracı değil yaşamın ta kendisiydi. Her sözcük onun için aşılması gereken bir yol, ucunda ışık görülen bir tüneldi. Belki de düşündüğünü tümüyle anlatabilen bir sözcüğü bulabilmek için harcadığı çabaydı onu yüz yaşına kadar yaşatan.

S.Aldanır döneminin en usta şairlerinden biri olmasına karşın bu dönemde onu anımsayan çok az kişi var. Onun kendini saklamasını çok yadırgamıyorum ama koca edebiyat dünyasının onu bir başına bırakıp, unutmasına çok içerliyorum.

9 -10 yıl önce o zaman Cumhuriyet Gazetesinin ikinci sayfa sorumlusu Sami Karaören'le bir sohbetimizde ona Aldanır'ın yakınım olduğunu söylediğimde çok heyecanlandı ve bize onun Hastane şiirini ezbere okumaya başladı. Bu sefer de ben çok heyecanlandım. Sami Ağabey'in gençliğinin idol şairlerinden biriymiş Aldanır.

7-8 yıl önce İlhan Selçuk, Selahattin Amcam'ın izini buldurduğumuzda Cumhuriyet Gazetesindeki "Pencere" adlı köşesinde Aldanır hakkında NATO KAFA başlığıyla bir yazı yazdı. "Geçmişten böyle birini tanımıyorum.Ama okuduğum şiiri bu güne çok yakışıyor diyerek onun Hoşt adlı şiirini yazmış.

Hoşt

*Sende hiç yükselme fikri yok
Pireden keneden kurtulma fikri
Kervanlara hürmet, cami duvarlarına dikkat
Zarafet , marifet, sadakat fikri
Bak emsaline, salon köpeği
Kimi av köpeği, kimi bekçi köpeği
Sen oldun sokak köpeği
Al işte sana hürriyet fikri
Nato kafa nato mermer*

İlhan Selçuk yazısına şöyle devam ediyor:

Düşünüyorum da Şair bu günleri düşünerek mi yazmış bu şiiri. Peki , şairimiz kim? Kim olduğunu bilmiyordum. Sağa sola sordum.

Sonunda kısa yaşam öyküsünü İlhami Soysal'ın 20. Yüzyıl Türk şiir antolojisi kitabında buldum. 1915 de İstanbulda doğan şairin uzun bir memurluk yaşamı varmış. Esas adı Selahattin Aldemir olup S.Aldanır adıyla yazmış şiirlerini diyerek şu şiiriyle devam etmiş.

-TAVLA ŞAMPIYONU-

*Yaşasın, kazandınız bu partiyi de
Oyun üstüne oyun
Mars üstüne mars yaptınız.
Her elde en güç kapıları aldınız.
Yok ustalığınıza diyecek
Ne güzel geliyor zarınız
Memleket gibi hep yek
Vatan gibi düşüş
Hürriyet gibi gele*

İlhan Selçuk' un huzur evinde Selahattin Amcayla yaptırdığı röportaj Cumhuriyet Gazetesinde üç gün tefrika yapar gibi yayımlandı yayımlanmasına da biz Selahattin Amca'yı bu söyleşiye ikna edene kadar akla karayı seçtik.

Güngör Uras 2014 Mart ayında Milliyet gazetesindeki köşesini Memleket Saat Ayarı başlığıyla ona ayırmış. İlk satırlar Yunus Emre'den alıntı;

***Bir garip ölmüş diyeler
Üç günden sonra duyalar
Soğuk su ile yuvalar
Şöyle garip bencileyin***

Sonra devam etmiş.

Yunus Emre'nin yıllar önce yazdıklarını geçen cuma yaşadım. Emekli Sandığı Dinlenme Evi'ne onu görmeye gittiğimde, "Geç kaldınız! Bir hafta önce öldü" dediler. Ben onu 1953 yılından beri arıyordum. Ankara'da Salim Şengil'in Seçilmiş Hikayeler Dergisi yayınlarının altıncısının adı Memleket Saat Ayarı idi. 76 sayfalık bu kitaba ismini veren 1947 yılında yazılan şiire bayılmıştım. Altmış yıldır değişik yazılarımda bu şiirden alıntılar yaptım. Ama S.Aldanır'ın kim olduğunu öğrenemedim. Büyük Şiir Antolojisinde Ataol Behramoğlu onun bir şiirine yer vermiş ve hakkında kısa bir açıklama yapmış

(Yazının devamında anlatacağım olay hakkında benim de hiç bilgim yok.)
Selahattin Amca Güngör Uras'a bir mektup yollamış. Mektup şöyle.

Nurullah Ataç ve sizin yazılarınızın bazılarını kesip saklamıştım. Ölenin eşyasına hor davranılır. Bu yazıların arkamda kalmasına gönlüm razı olmadı. Onları size gönderiyorum. Orası varsa oraya gideceğim. Orası yoksa buradan gideceğim. Son trenlere, gemilere kalmak değil. İlk uçakla gideceğim. Sevgi ve saygı yüklü selamlar.

İşte bu mektup üzerine yıllardır aradığım şairi görmek için Emekli Sandığı Dinlenme Kampı'nın kapısını çaldım. Ama geç kalmıştım. Bir hafta önce ölmüş.

Yazı S. Aldanır'ı anlatarak devam ediyor.

S.Aldanır eşini yıllar önce kaybetmiş. Çocuğu yokmuş. Yedi yıldır Emekli Sandığı Dinlenme Evinde yaşıyormuş. Esas ismi Selahattin Aldemir'miş. İşte benim unutamadığım şiiiri

MEMLEKET SAAT AYARI

Osman

*Sirtında şu bütün memleketi ısıtan
Senin ayaklarını hep açıkta bırakan yorgan
Bu kadar korkuyla geçmiyor musun böyle
Şu senin döşediğın yollardan
Böyle unutmuyor musun ikide bir
Bunlara ev derler işte
Şunlar hastane, şunlar okul, şunlar apartman
Hep senin o üst üste koyduğın taşlardan
Osman hep işte o taşlar
Hep bu taşlar seni vatandaş yapan
Şehrin ortasındaki heykelden
Dışındaki mezarlıklara kadar
Sen üç deniz ortasında sararmış yosun
Sen upuzun uzanmış kalmış memleketim
Her akıntıyla kımıldanmıyor musun arada bir
Benim nefesim kesilir
Ağrı'lara mı Ercyaslar'a mı çıksam
Yoksa artık alay eden seninle
Şu aydan mı, şu yıldızdan mı, şu güneşten mi
Söyle nereden
Şu mezarlıklardan mı
Nereden çıksam da bağırısam*

(39)

*Artık yetişir! Yetişir!
Atatürk gelmez ikide bir
Gelmez kırk yılda bir milleti kendine iş edinen şair
Sen akarsularına kadar durgun
Şarkılarına kadar mahzun memleketim.*

S.Aldanır 1947

Doç.Dr.Nuran Özlük Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi 2018 yılında yayımlanan 77.Sayısında Aldanır'ı şöyle anlatıyor.

İLHAMİ REDDEDEN YAHUT BELALİ ŞİİRİN PEŞİNDEKİ

HİCİV/ ELEŞTİRİ USTASI ŞAİR; S. Aldanır

Daha önce şiirleri neşredilse de hikayeci ve yayıncı Salim Şengil tarafından daha geniş okuyucu kitlesine tanıtılan şair S. Aldanır, şiirindeki üslubuyla, şiir tekniğiyle GARİPÇİLER, ele aldığı konular bakımından TOPLUMCU GERÇEKÇİLER arasında yer alır. Eserlerindeki eleştiri/hiciv/ironi/humor unsurlarıyla kişileri ya da sosyal, siyasi, sanatsal, kültürel, eğitim gibi toplumu ilgilendiren mevzuları başarılı bir şekilde işlemiştir. Bunu yaparken ilhamı reddetmiş, ismarlama şiirin yazılabileceğini savunmuştur. İlk kitabı Memleket Saat Ayarı'nın ön sözünde söz konusu eserde yer alan şiirlerin birçoğunu bu sebeple şiir kabul etmemiştir. Bu çalışma ile, dönemi veya bu gün için birçok sanatçıdan farklı şiir anlayışına sahip olan ve edebiyat tarihimize ihmal edilen S.Aldanır'ın bu özelliklerine yer vererek şairi günümüz okurlarının dikkatlerine sunmayı amaçladık.

Bu araştırma yazısını okuduktan sonra İzzet Baysal Üniversitesinde Yeni Türk Dili Edebiyatı Öğretim görevlisi olan Doçent Dr Nuran Özlük'ü aradım. Kendisiyle S. Aldanır hakkında uzun bir görüşme yaptık. Sanırım benim anlattığım çoğu şey onu şaşırttı ve bilgilendirdi. Ben de Yeni Türk Dili Edebiyatı konusunda yetkin bir ağızdan Aldanır'ın edebi kişiliği hakkında aldığım yorumlardan mutlu oldum.-----

Güngör Uras ve Nuran Özlük'ün S.Aldanır'la ilgili yazılarını okuduktan sonra Salim Şendil'in Seçilmiş Hikayeler Dergisi'ni -çok da ümidim olmadan- sahalarda ve internette aramaya başladım. İnternette başlayan yolculuğum beni Ankara'da bir sahafa kadar götürdü ve dergiyi buldum. Bu derginin küçücük bir kitap olduğunu gördüğümde çok şaşırdım. Zaman içinde bu dergiyi (bir eşini daha bulursam) Sn Doç.dr Nuran Özlük'ün öğretmenlik yaptığı okula armağan etmeyi düşünüyorum.

Kitabın arka kapağında S.Aldanır'ın resmi yanında şu yazı var.

S. ALDANIR

Şimdi elinizde bulunan kitabı yazanın birkaç adı vardır. Ama gene biz ona S.Aldanır olarak seslenelim. Lisede edebiyat derslerinden başka her yönden iyi bir talebe olan, Hukuk Fakültesinden de edebiyatçı hocaefendiler yüzünden firar eden S.Aldanır'ın günün birinde böyle " Seçilmiş Hikayeler Dergisi" eliyle ortaya çıkmasına, bir kitap yayınlamasına şaşmamalı. Bunu, onun yaradılışındaki çekingen, şatafatlı edebiyat laflarından korkan yapısına vermeli. Sanatkar ile yaptığımız ve kitabının başında yayımladığımız konuşmada kendisinin bu karakter ve düşüncelerinin özlemini bulmak kabildir, sanıyoruz.

Hergün yaşadığımız, gördüğümüz, düşündüğümüz bir sanat ölçüsüne vurup değerlendiremediğimiz günlük olaylar, onun şiirlerinde hemencecik bir özellik kazanıverir. S.Aldanır'ın sanatında bu özellikle ince bir mizah havası, derin bir iç alemin duygulanışı yanyana yaşar. S.Aldanır 1915 yılında İstanbul'da doğdu .Evlidir.

Fiatı: 1 liradır

Kitabın başında yayımlanan söyleşi hayli uzun. Bu söyleşiyi olduğ u gibi size aktarmaktaki amacım S.Aldanır'ın iç dünyasını size daha iyi anlatabilmektir.

S. ALDANIR' LA BİR KONUŞMA

Bu güne kadar yazdıklarımı bir kitap halinde yayımlamayı düşünüyorsunuz. İyi niyetiniz çıkarmakta olduğunuz, Türkçenin en güzel dergisi, ileri sanat anlayışınız, en önemlisi bir sanatçı olmanız, beni bu düşüncenize bağlıyor. Ama benim adımla, bir kitap halinde okuyuculara vereceğiniz şey ne olacak! İşte bunu merak ediyorum. Çünkü, bir değer vererek aldığınız bu yazıların bir çoğunun şiir olabileceğini ben kabul edemiyorum. Şurada, bu sözlerime karşılık " o halde şiirden

muradınız nedir?" diye bir şey sormayacağınızı umarım. Bildiğim, bunların ve bütün arkadaşlarımların her halde şiir olmadığıdır. Bizim bütün yaptığımız bir çeşit denemelerden, karalamalardan ileri gidemez. Öyle sanıyorum ki, sanat, insanın kafasındakini, kafasındaki şekliyle ortaya koymasıdır. Mesela, kedi için şiir yazmaya oturmak başka, beş altı mısra yazdıktan sonra buna yakıştırıp kedi adını koymak başka şeydir. Biri sanat işi, beriki ilham denilenne olduğu belirsiz nesnenin mahsulüdür. Benim size verdiklerimin bir çoğunun gerçek şiir olmayışı işte bu yüzdendir. Ve hemen şunu söyleyeyim ki bir sanat eserinin adı bu bakımdan önemlidir. Bir mimar eserineherhalde bir ev, bir cami, bir okul yapmak için başlar. Birkaç çizgiyisonradan yakıştırdı diyecami için başladığı bir etüdü, apartman projesine çevirmez. Romanlar da, hikayeler de, tiyatrolar da böyle yazılır sanıyorum. Oysa, siz herhangi bir şaire verip, bana şunun hakkında bir şiir yaz diyecek olsanız, hepsi yüzünüze nefretle bakacak, sizi densiz, bilgisiz, sanata ilgisi olmayan biri olarak suçlandırıp tersleyecektir. Buna karşılık hangi mimara, hangi ressama baş vurursanız vurun, sizden önce isteğinizi soracak ve tam tersine " sen nasıl istersen öyle yap" dersiniz belki de sizi kovacaktır. Öyle istek olur mu olmaz mı bilmem ama"benim hayatımı yaz " diye başvuracağınız bir hikayeci de, romancı da bu isteği gayet olağan karşılayacak, bizden hayatımız hakkında bazı notlar isteyecektir. Konuyu bu yandan alırsak hangi taraf haklıdır? Yoksa bu yanlarıyla, mimari, resim, hikaye, karikatür gerçekte sanat değil de, şiir mi sanattır. Sakın, şiirden başka sanat olmadığını söyleyenlerin bu yanını örtbas edenler olmasın. Ben öyle sanıyorum ki, ilhamla hareket eden yaratıklar, yaşayışlarına bakılırsa yalnız hayvanlar olabilir. Şair, tıpkı bir mimar gibi ısmarlanan bir konuyu eser olarakortaya çıkarabilmelidir. Bu, ilhamcılar için elbette çok güçtür. Ismarlama şiir olmaz lafı, olsa olsa zurnacıların, o en büyük haysiyetini bir baht işi olarak kabullenenlerin, yaptıkları işi düşünmeyenlerin buldukları bir bahanedir. Zurnada peşrev olmaz lafı , bize o çalgının asaletini mi, yoksa o çalgının çalgıcısıyla birlikteyetersizliğini mi gösterir! Zurnada peşrev olmaz ama, sanat da hiç bir zaman baht işi değildir.

Dil konusundaki sorunuzu fazla endişeli buluyorum. Dil davamız, dilimizi çenemizden biraz ayrı tutmamızı bekliyor. Buna rağmeni dağ başını duman almış, konu yürüyüş koluna

geçmiştir. Böyle bir yürüyüş kolu, artık edebiyatçı hocafendiler ordusuyla ne çevrilebilir, ne durdurulabilir. Bununla beraber, bir dilin yerleşebilmesi, o dilin ancak şiir dili olmasına bağlıdır. Bizim dil, daha yeni yeni şiir dili olmaya başladığına ve o hacivat dilinden daha yeni yeni kurtulmaya başladığımızı göre, bütün sıkıntıları, bütün saldırımları tabii karşılamak lazımdır. Biz her laftan önce, Türk dilini Ankaralılaştırmaktan korumaya, Türk şiirini ilhamdan kurtarmaya bakmalıyız. Sonra bütün iş, o belalı şiiri yazmaya kalıyor. İşte o gün, yurt içinde, yurt dışındasair olarak gösterilecek adam, o belalı şiiri yazabilen olacaktır. Batı, böyle birkaç tane belalı şair yetiştirdi. Bizde, geçmiş de dahil, o kadar iyi şairlerimiz olmasına rağmen böylesini bulamayız. Orhan Veli'yi soruyorsunuz. O söylediğim şiiri Orhan da yazamadı. Sanıyorum yazamıyacaktı da. Ne bileyim, onun şiirlerinde dedaima anılmayı özleyen bir hava var. İlle beni anın, hatırlayın diyen, unutulmaktan korkan marifetler. Sanatın, ille anılmaktan ibaret olduğu yolundaki sözlere ben değer vermem. Bunlar histerik lakırdılardır. Anılalım, anılmayalım, yazmaya-çizmeye mecburuz. Bana kalırsa gerçek insan daima anılmaktan, adının her dakika ağıza alınmasından eza duyar. Siz, klasik lafının büyüklüğünde, kendi o büyümez küçüklüğümüzü sezmiyor musunuz?

Sizden sonra zevkleri hiç gelişmemiş insan nesillerinin sizi biteviye anmasından duyulacak keyif nedir? O söylediğim şiiri, Melih'in "Tohum" adlı şiirinde sezmek mümkün galiba. Bakın şurada Melih'in adı geçmişken, benim için çok üzüntülü bir konuyu atlamıyayım. Şu "fotoğraf" şiirinden söz açmak istiyorum. Bir çokları bana, o şiirde geçen Melih ile, Melih Cevdet'in bir ilgisi olup olmadığını fırsatçı bahanelerle sordular. Onlar Melih'e kızgınlığımı, sınıf arkadaşı olduğumu biliyorlardı. Şurada açıklayayım da onlar meraklarından, ben de kötü üzüntümden kurtulayım. Evet o şiiri ben sırf Melih Cevdet'i kasd'ederek yazmaya çalıştım. Melih, sahibinden hiç hoşlanmadığım bir dergide, beni, deli edecek bir anlayışsızlıkla hırpalamak istemişti. Ondan bu hıncımı başka türlü alamazdım. Ta lise sıralarından onu en çok çıldırtacak olan şeyinuşaklık olduğunu bilmem, bu hıncı almakta bana kolaylık verdi. Yoksa, gerçekte ne öyle bir fotoğraf ne de Melih'te öyle aşağılık bir taraf vardır. Tam tersine, Melih insan olarak da az rastladığım bir değerdir.

Bir kitap çıkarılmasının mevzubahis olduğuşuradaki konuşmamızın, daha çok şahıslar etrafında toplanmasından ürkmüyor musunuz? Ama siz, bakıyorum da görüldüğünüzden fazla cesur ve naziksınız. Sanat konusu açılmışken, bu konuyla yakından uzaktan ilgiliherkesin adını anmadan yapamıyorsunuz. İşte yine sözü şurada, şairlerin mezar taşlarından bile kar gözeten bir sanat dergisi sahibine getirdiniz. Sanatın hangi yanıyla ilgisi olduğunu henüz anlayamadığımız bu zatın, şu yeryüzünde tek kalmaması için, bir ikincisini bulup yanına koymak lazım.Bana, eleştirmecilerimiz ve eleştirme konusu üzerine de bir şey sormayın. Öyle hep dile kolay lafların o heyecanlı insanlarından söz açmayalım. En az bir cambaz kadar soğukkanlı olmayan bir insan, böyle bu kadar serinkanlılık işi olan sanat konusunda lafları edilebilir mi? Sanat hayatımızda eleştirme,üstlerine hiç vazife olmayan insanların elindedir. Nurullah Ataç mı? Hayır şaşmıyorum. Bu konuda derhal Nurullah Ataç'tan söz açılmasını tabii karşılarım.Ama bence Nurullah Ataç bir eleştirmeci değil bir yazardır. Eleştirilecek bir insan, yani bir sanatçıdır. Nurullah Ataç'ın eleştirmenliği çok su götürür. O kadar ki, bir eleştirmeci olarak Ataç'ın tahammül edilmez bir yanı vardır. Yermesini o kadar iyi bilen birinsanın, sanatçıyı övmesinde o kadar sıkıcı olması bir eleştirmeci için büyük bir eksikliktir, sanırım. Severim Hasan'ı, severim Tahsin'i derkensevilenin tüylerinin nasıl diken diken olduğunu bilseydi, Ataç sevmek lafını ağzına almazdı her halde. Ama Ataç'ı hocam olarak, yazar olarak eskiden beri tanır, sayarım.Saygım, yalnız yemeye- içmeye kısaca geçinip gitmeyemecbur bir insan olarak değil, daha önemlisi, yazmaya mecbur bir insan olarak Ataç'ın küçüklüğüne rastlamadığımdandır. Başka konuda hiçbir değeri olmasa da, insanın bundan değerli bulduğum bir yanı yoktur. Bizde, hele yazar olarak o derekeye düşmeyen, inançlarını savunmasını bileninsanı parmakla gösterirsiniz. Nurullah Ataç'ın sanat konusunda bir değeri olup olmadığı sorusuna şunu söyleyebilirim; Hatırladığım iki-üç yazısı var. Bunlardan biri "Mercimek Ahmet" adlı yazı.Bu gerçekten gazetelerde okuyup dayüzlercesinin arasında büyük ilgi duyduğum tek yazıdır. İşte bu sorunuz yaman!Son nesil şairlerimiz neden vatan konusunu ele almıyorlar. Diyorlar ki aranızda Namık Kemal, Mehmet Akif gibi vatan şairi yok. " Bu soruyu hepimizin iyice düşünmesi lazım. Şairlik, biraz önce de söylediğim gibi bir soğukkanlılık işidir. Vatan ve sevda konusu ise insanların en az soğukkanlı olabildikleri konulardır. Bence vatan üstüne

şiiir yazmak işte bu yüzden imkansız gibidir. Nitekim, Namık Kemal'e sırf o heyecanlı vatanseverliği öyle bir yığın bayağı sözler söyletmiştir. Seveda konusu için de aynı şey söylenebilir. Bence bu konuda güzel bulduğumuz şiirler gerçek bir sevda ile değil de, çapkınlık hissiyle söylenmiş olanlardır. Biz insanlar hayatımızın en aşağılık sözlerini hep aşık olduğumuz insanlara söylemişizdir. Zavallı sevgililer ! Sözlerin en bayağılarını işitmeye mahkum insanlar muhakkak ki onlardır. Vatanın da talihsizliği bundan farklı olmasa gerek.

Edebiyat tarihimize ben de sizin gibi toz kondurmak istemiyorum. Sonradan bu derece kirletilmiş bir şeye, değil toz kondurmak, pencerelerini sık sık açıp havalandırmak lazım. Edebiyat tarihimiz, sanat olaylarıyla yüzgöz olmuş ellerde, artık kötü bir dergiye dönmüştür. Aramızdan hiçbir şairin, hiçbir hikayecinin böyle bir dergiye şiir, hikaye vereceğini, adının o sayfalarda görülmesini isteyeceğini sanmıyorum. Ama, işin bu yanı hiç önemli değil. Önemli olan yanı, yeni şiiri anlayış bakımından genç neslin zevksizlikte o kadar ısrar etmesidir. Bu sebeple mi? Yeryüzünün hiç bir memleketinde bir öğrenciye, mesela Orhan Seyfi Beyefendi'nin hayatını öğretmeye, bu zatın mütalaalarını ezberletmeye mecbur eden bir eğitim sistemi sanmıyorum, olsun. Bereket versin, edebiyat tarihimizin bir çok sayfaları, tarih mantığının tam tersine bu gibi muhteremlerin vefatlarıyla boşalacaktır. Cümlesine Abdülhak Hamit kadar uzun ömürler versin ama, beri yanda Tanrı'nın şair kulları otuzuna , kırkına varmadan bir bir gidiveriyorlar.

Şurada bütün bu sözlerle, ben de üstüme vazife olmayan bazı şeyleri yapmış olmuyor muyum? Siz bana yalnız benim cevaplandırabileceğim sorular sorun. Mesela, kaç yaşındayım? Nerede doğdum, evli miyim, bekar mıyım... gibi sorular. Ama bunlar da okuyucuyu ilgilendiren sorular değil, sanırım. İnsanın bu yanı, ancak, herkesi ilgilendiren bir iş yaptığı zaman başkalarında merak uyandırabilir. Oysa, herkesde merak uyandıracak bir iş yaptığıma inansaydım, arkadaşlar gibi ben de, çoktan o cesarete ulaşır ve kendi adıma bir kitap çıkarabilirdim.

7.7.1952

Seçilmiş Hikayeler Dergisi Kitaplarının 6. Sayısı olan bu küçük kiitapta 14 sayfalık bu konuşmadan sonra 76.sayfaya kadar S.Aldanır'ın şiirleri var. Aşağıda o şiirlerden bazı örnekler de vereceğim.

Selahattin Amca'nın bir şair ya da yazarı kısaca bir sanatçıyı sevmesinin ilk koşulu kendi koyduğu insani kurallardı. Onlara uymadı mı nafile! Dünyanın en iyi şairi olmuş, yazarı olmuş umurunda olmazdı. O nedenle onun sevdiği insanlara ben de koşulsuz saygı duyardım. Az insan severdi. Bir sohbetimizde Oktay Akbal'dan söz etmişti. iyi bir dostuymuş ama yıllarca görüşmemişler. Telefonunu bulup görüştürmeye çalıştım ama eşi kulakları hiç duymadığından konuşamadığını söyledi. Selahattin Amca belli etmedi ama bayağı üzüldü.

Memleket Saat Ayarı Kitabını eşikle birlikte ona ithaf ettiğı Nurullah ATAÇ, Aldanır'ın yaşamında çok önemli bir yer tutuyor. S.Aldanır'dan aldığım belgeler arasında kitabını neden ona ithaf ettiğini anlatan aşağı yukarı 30 sayfalık bir mektup var. O mektuptan, özellikle Ataç hakkındaki düşüncelerini anlatan bölümleri birazdan sizinle paylaşacağım.

Yukarıda da söylediğim gibi araştırma kaynaklarının sınırsız olduğu söylenen internette yaptığım araştırmada da hakkında doğru dürüst bilgi bulamadım. Geçenlerde bir sitede, koca şairin bir tek kitabı olduğunu okudum da şaştım kaldım.

S. ALDANIR'ın üç kitabı vardır.

Memleket Saat Ayarı

Bin Cefalar Etse... Şiirin Buyruğu

Şiirin Kafiri

Maddi koşullarının iyi olmasına rağmen, yaşamının son yıllarını, emekli sandığı genel müdürüyken kurduğu huzurevinde geçiren Selahattin Amca'nın yazdığı şiirleri, benden ve birkaç yakınından başka okuyanı yoktu. Alkışlayanı yoktu. Şiirini yazdıktan bir süre sonra yırtar, atardı. Onu ziyarete gittiğimde, orayı burayı karıştırır, elime geçenleri alıp, bilgisayarıma atardım.

Beş yıl önce öldüğünde 100 yaşını geçmiş olan S. ALDANIR, ölene kadar şiir yazdı. Beni de yazmaya devam etmem konusunda çok zorladı. Ölmeden önce, hastanede yaptığımız son sohbette, bana; "Şiir nedir biliyor musun?" dedi. "Sen söyle, Selahattin Amca, şiir nedir" dediğimde, "Şiir, dilin dışına çıkabilendir. Bir heykeltıraşa, nasıl yaptın bu heykeli diye sorduklarında, şöyle yanıt vermiş. Bu heykel, mermerin

(46)

içinde duruyordu, ben yalnızca dışarı çıkardım onu. İşte şiir de böyledir kızım. Şair yalnızca sözün içinden dışarı çıkarır onu.”

S.ALDANIR’ ın sözün içinden çıkardıklarından...

- SEYYAR FOTOĞRAFÇI-

*Çek artık Osman usta çek
Kapağı bir açışta
Şu bütün sabırsızlığımın resmini
Tam işte o dakikadayım
Hani o her şeyden her şeyden
Sıkıldığımız dakikada*

*Cesaret her yürekte var
uzun yaşamak uğruna ama
Filin kanını pireler emer
Şiirin ozan
hepsi bir kapıya çıkar.*

DEMEÇ

*Bir ozanlar gelecek bir ozanlar
Şiir adama dönecek nasıl olsa
Adam gibi devletler adam gibi vatanlar
Ölmek de adam gibi olacak yaşamak da
Ama bir ozan sonra ama bin ozan sonra*

KİMYACI

*Atatürk adamdı
Adam gibi
Adamsız bir ülkeyi
Adam etti
Adam gibi
Mal-mülksüz
Çoluk-çocuksuz Gitti
Adam gibi*

Ve Melih Cevdet Anday'a kızıp da yazdığı , sonrasında da onunla uzun yıllar dargın kalmasına sebep olan şiiri

FOTOĞRAF

*Bir resmim geçti elime
Sınıf arkadaşlarımla çekilmiş
Ben kime içerlemişim bu kadar yine
Öyle bir hal var ki yüzümde
Olsam olsam daha on yedisinde
Bir şey var ki beni her zaman deli eder
Belli ki yalvar-yakar çağrılmışım çekime
Yine üstünde bütün uşaklığı Melih'in
Vali'nin oğlu yine en önde
Daha Ankara Lisesinde*

DURUŞMA

*Ben nasıl ne kadar direnebilirdim
Hep gözüm kararıyor sonrasını hiç bilmiyorum Hakim Bey
Şu kanıt kalem masamın işte şurasındaydı
Savcı beyin hayır savı hiç doğru değil
Bu öfke, bu sevinç ve de bu sevgi
Ne kasten ne taammüden bu bendeki
Hiç de anadan doğma değil şairliğim hayır
Farkına bile varmamışım örneğin ilkin
Toprağın yavşaklığına ve bölünmez mertliğine denizin
Sonra eşkiyanın evliyanın hiç yakışmaması Türkiye'ye
Sonra haklara, özgürlüklere yüklenilmesi
Neme gerek hem neyime benim
Ama ne zaman elime geçiyor hiç anlamıyorum
Şu kanıt kalem hep şuralarda duruyor
Gözüm kararıyor birden sonrasını hiç bilmiyorum
Sözcükler erkekmiş dişiymiş ve denkmiş uyaklar değilmiş
Parklarmış meydanlarmış pencereler kapılarmış
Görenler varmış beni tanıklık yaparlarmış
Saplıyorum kağıda saplıyorum kalemi ucu şiire dayanıncaya kadar Hakim Bey*

MEZARLIK

Olur şey değil Hayrettin

(48)

*Hani olacak şey değil
Ruhun nasıl sıkılmıyor anlamıyorum
Sen günde seksen kahve değiştiren
O biraz yavaş oynayanların başlarına
Tavlayı kaldırıp geçiren adam
Sen gel de şu hep şu satranç oynanan yerde
Pinekle dur akşamlara sabahlara kadar
İnanamıyorum vesselam*

NAŞİRİ EFKAR

*İşte bundan benim maymun iştahım
Her işi yarıda bırakmam ikide bir
Fırlatıp atmam kitabı okurken
Pencerelerden bile sıkılmam
Uykumun kaçması da işte bu yüzden
Aklıma gelmiyor mu arada bir
Kurdun çakalın itin köpeğin
Tanrı'nın elinde yaşayıp ölmesi
Şairlerinse
Kimsenin ,kimsenin değil de
Dergici Bay Yaşar'ların elinde*

TOPRAĞA DEMEÇ

*Bir şu denize bak
Şu efendiliğe şu sadeliğe
Hiç el sürülmemiş güzelliğine
Ve kendine bak birde
Şu saraylarına bağ-bahçelerine şu caddelerine
Sonra bir denize bak dön de
Gör sevgi ne umut ne yürek ne
Onur ne ve güven
Tek dikili ağacı yokken

Oysa ne emekler verdim sana ben
Ne sevgi ne umut ne yürek
Ne onur ne güven*

(49)

Yurdum vatanım
Yaşam ne ölüm ne demeden

SAĞ ELİM

Anadan doğma açık göz
Kerata
Etekleme selam çakma kalem oynatma
Zar tutmada
Parmak atmada
Hergele
Anadan doğma usta

ONUNCU KÖY

Bayraklarla donatılmış yine vatan
Yine oy sandıkları sıralanmış da
Ağzıyla kuş tutan yine o adam
Elli bin kişiyiz hep çöp gibiyiz
Elli binde birimiz hep küp gibiyiz
Bana köy yok bu vatanda
Evliyalara var da
Dokuz köy dokuzu da ağalı
Dokuzundan da beni çulsuz pabuçsuz köylüler kovaladı

LAEDRİ

(Külebi Hocafendi hakkında)

Ne kadar rahat yazsan yeridir
Hokkaya banıp banıp kalemi
Sözlerin ne şarkıya gelir
Ne de öğretmenlere göredir

Adın sürünmeyecek ardında
Meyhanelerde okullarda
Alıp da beraber gittin mi
Günlerin ayların gibi

(50)

PAZARLIK

Kuşlar

Hiç olmazsa

Nutuklar çekilirken

itler ürürken sokaklarda

Kasvet basınca bu şehirden

Hiç olmazsa bedava kaçıyorsunuz

1950

Ankara

Ah ben nasıl inanmışım

Şu gökyüzüne bakarak

Gelmez demiştim hiçbir kötülük

İnsana bu kadar yıldızla

Bu şehre geldiğim günün gecesi

1942

EDEBİYAT TARİHİ

Bu kadar ciddi konuşma benimle

Tutamıyorum gülüyorum

Hatırlıyorum elimde mi

O kapı dışarı edilmelerimi

Hep tutamayıp gülmek yüzünden

Bay Mustafa Nihat'ın derslerinden

1947

HATIRA

Ud çalar akşamları

Perdeleri sım sıkı

Dul

Ölmesin diye kocasına

boşuna yalvardı

Kul

Bir geceliğine giyilir gelinlik

O gece gündüz kuşanır

(51)

Çul

1941

ANIT KABİR

Kim dikmişse dikmiş şu servileri

Ama dikip de öyle gitmemiş

Mevsim dememiş devrim dememiş

Oturmuş beklemiş yüzyıllarca

Veliler deliler şehri İstanbul’umda

Sarayburnu’na Yıldız’a, Dolmabahçe’ye karşı

Bilmem siz de duyar mısınız

Benim duyduğum ferahlığı

Ben ki hasta bir istanbul’lu

Bakarken şu selviliğin

Yeşiline mavisine taşına

Gölgesi Ankara’nın başına

Çalışmamın ikinci bölümü Nurullah Ataç ve S. Aldanır’ı kapsamakta.

Yukarıda da söz ettiğim gibi Nurullah Ataç, Aldanır’ın en çok sevdiği ve saydığı dostu. Onunla yaptığı söyleşi belki de onun Ataç’la ve kendiyile yaptığı bir yüzleşme . Oradan bazı bölümlerden alıntılar yapmaya çalıştım. Ancak daha önce Aldanır’ın Hamam şiirini ve Nurullah Ataç’ın “Sözden –Söze” adlı köşesinde bu şiir hakkındaki eleştirisini size okuyayım.

Hamam

(Bir Ölünün Demeci)

Benim ömrüm de o hamamda geçti

Öyle bir soğuk bir sıcak

(52)

*Bulamadım kararını bir türlü suyun
Bir terledim bir buz kesildi her yerim
Sizin gibi hep öyle yarı çıplak
Benim ömrüm de o hamamda geçti
Arada bir kubbeye bakarak
Bir ışık gelirdi oralardan
O küçük küçük camlardan
Siz onlara hala yıldız diyorsanız belki
Hep kendi kendime yıkandım
Sabun kalırdı gözlerimde
Bir su döken olmadı yüzüme
Ayrılamazdım kurnamın başından
Yerimi kaparlardı
Toplanmış suyum harcarlardı
Göbektaşında o hayasızca uzananlar
Tas tasa nalın nalına kavga ettim
Ayağım kaydı yıkıldım kaldım
İsteğimce yıkanamadım bir türlü
Son suyu döktüler başımdan
Sarıp sarmaladılar beni
Bir daha bulamayacakları bir kapıdan
Beni dışarıya çıkardılar
Ohh dünya varmış
Gözlerim kamaştı
Görseniz nasıl ışık
Aman ne kadar ferah*

Şimdi Nurullah Ataç'ın Sözden Söze adlı köşesinde bu şiirle ilgili yorumuna geçeyim.

SÖZDEN SÖZE

.....Yücel Dergisi'nin bu sayısında S. Aldanır'ın da "HAMAM" adında bir aydığı var. S. Aldanır'ın aydığını kötülemek, kendisini çekiştirmek isterdim: Bir gün benim için bir yazı yazdı, söylemediğini komadı: Ben düşünmezmişim, düşünce nedir bilmezmişim, artık ihtiyarladığım için, bir ayağım çukurda olduğu için kendisi gibi gençlerin yazdıkları üstüne konuşmazmışım, daha neler neler... Onu yazdığı gün kızmamıştım, severim Aldanır'ı da onun için. Şimdiye kadar çok güzel diyebileceğim aydıklarını da okudum. Bu "Hamam" da onlardan biri. Buraya olduğu gibi alacağım.

S.Aldanır'ı ekıştirmek, yazdıklarını k t lemek isterdim ya bunun güzel olmadığını söylersem bir daha benim sözlerime inanmazsınız. Ağızından yel alsın, belki doğrudur söylediği. Belki de benim bir ayağım ukurdadır. Öyleyse bile bana şu son günlerimde böyle olgun, böyle iyi söylenmiş bir aydık okuttuğu için S. Aldanır var olsun.

Az önce de söylediğim gibi Aldanır'ın Ataç'a yazdığı mektup ya da Ataç'la yaptığı bir söyleşi diyebileceğimiz yazı çok uzun. Ben içinden özellikle Ataç hakkındaki düşüncelerini anlatan bazı bölümleri ayırdım.

Sevgili Ataç;

şimdi aramızda olsaydınız elbette inanmayacaktınız. Yine o sevimli enenizi kaçır gibi yaparak" olmaz öyle şey"diyecektiniz. Ama oldu öyle bir şey. Adınıza sundum bu son kitabımı.

Kitabımı adınıza sunmamın gerekçesi birden ikiden epey çok. 30lu yıllarda Kabataş Lisesinden gönülsüz geçtiğim Pertevnihal Lisesinde Fransızca  ğretmenim olmanızla başlar bu kıdemim. Ülkemizdeki dil ilgisizliğimizi sizin ağızınızdan sonraki kuşaklara bir de benim aracılığımla anlatmak, kitabımı sevgili adınıza sunmanın başka bir gerekçesi oldu. O ders yılı ortalarına gelindiği halde her derste divan şiiri (Abdülhak hamit dışındaki) yerli ve yabancı şairlerden, yazarlardan örnekler sıralayıp onlara bizi ısındırmayı sürdürmeniz bizde Fransızca'yı pek bilmediğiniz duygusu uyandırıyor. "Efendim Fransızca dersine ne zaman başlayacağız" gibi muzip sorularımıza verdiğiniz yanıtın, sizin sonraları soylu bir aydın olacağınızın göstergesi olduğunu, o rafadan yumurta kafalı yaşlarımızda d ş nemezdik elbet. O zaman bize verdiğiniz yanıtı bu günkü dille anlatmaya çalışayım. Kendi dilini bilmeyene yabancı dili nasıl öğretebilirim?  ğrenirsiniz öğrenmesine de , öğrendiğinizi sandığınız yabancı dil de hala  ğrenemediğiniz kendi dilinize benzer. Kendi dilini iyi öğrenmiş kişi, öteki dillerin de değerini anlayacağından, yabancı bir dil öğrenmeye heves eder. Hayır heves değil merak eder. Dillerin sizin yaptığınız gibi yalnız konuşmak için değil, daha çok düşünmeye yaradığını anlar. Haydi göreyim, şimdi beni kızdırmadan Haşim'i adam gibi kim okuyacak?

Aldanır, Nurullah Ataç'ın sanatçı payı ağır basan edebiyatılığına olan hayranlığına karşın, onun eleştirmenliğini -üstelik üstüne basarak söylemeliyim ki- Ataç'ın ilah sayıldığı dönemlerde rahatlıkla eleştirmiş, hatta Ataç'ın deyiimiyle onun eleştirmenliği hakkında söylemediğini bırakmamıştır.

şöyle diyor Ataç'ın eleştirmenliği için;

Sanatta sağlıklı değerlendirmeler, soğuk kanlı eleştirmenlerce yapılabilir. Sizin sanatçı yanınızla yaptığınız anlık eleştiri dönüşleriniz, bir şiiri daha dün akşam överken, hemen ertesi sabah bundan bin pişman olmanız, sanatta duygusal coşkunuzu bilen beni değil, okurlarınızı da şaşırtmıştır. Ama başta öğretmenliğiniz , sonra edebiyat adamlığınız ve üstün aydın kişiliğinize derin saygımın değişmemesi nedenlerinin içinde; yıl, ay, gün, dakika içli dışlı olduğumuz şiiri tanımlamada hiçbir zaman peşin yargıya varmamış olmanızdır.

Bu kitabımla bu günleri yaşayan Türkiyeli insanlara anlatmak istediğim şudur. Türk dili ve Edebiyatının sözü her edilişinde, şair ve yazarlarımızdan önce sizin; yaşamı boyunca Türk dilini yabancı sözcüklerden, Türk Edebiyatını yaban değerlerden esirgeme çabasından vazgeçmemiş olan sizin anılacağını iyi biliyorum.

Sevgili Ataç, siz herhalde “24 saat düşünen edebiyat adamlığını” ülkemize getirdiğiniz gibi giderken de alıp yanınızda götürmüş olacaksınız. Ama belki tanrımız kendisine onca ilgisizliğinize, buna karşılık edebiyata kıskançlık duyuracak denli o coşkulu ilginize nice gücenmiş olacak ki, öylesine bir gazapla, keyif olsun diye edebiyatçılık yapan kişileri, sizin yerinize getirip koymuş olacak. Bu da sizden çok edebiyatımız için hani az intikam sayılmaz.

Cenazenize bilerek gelmedim. Öte dünyanın olabileceğini ve ölümü son yolculuk kabul etmeyen kişiyi, ölümünde uğurlamak bana ters bir davranış gibi geldi. Son nefesinizde allah deyip demediğinizi merak eden densiz ahbablarınızla da selamı sabahı kestim. Böylesi davranışı inançlara yönelik bir paparazilik hayasızlığı saydım. Yine de sayarım.- Tanıdık , tanımadık- başkalarının inançlarını araştırmak, soruşturmak dahası bu yolda siyasi partiler kurmak başka nedir?

Önce de söylediğim gibi bu söyleşi oldukça uzun. Anlattığım kadarıyla Aldanır'ın Ataç'ını size biraz tanıtabildiğimi umarım.

Bir sanatçının sanatçı ve insan kimliği birbiriyle uyumlu olmazsa içim bir hoş olur ve kendimi ona çok yakın hissedemem. Sanırım sizin de tanıdığınız bazı sanatçıların sanatçı ve insan kimliklerinin hiç de birbirini tamamlamadığını düşünüp, hayal kırıklığı yaşadığınız çok olmuştur. Selahattin Amcam'dan Aldanır'a bir yolculuk yaptığımda onun hem şair hem insan kişiliğinin birbiriyle tam olarak uyuştuğunu gördüm. İşte ben en çok bu özelliği nedeniyle Aldanır'ı sevdim ve saydım.

Yüz yaşında öldüğünde ve o 1940 lı yılların inançlarını yazmaktan caymayan korkusuz ve ödünsüz Aldanır'ıydı. İyi ki onu tanıdım. İyi ki dostum oldu. İyi ki dostu oldum.

BU BİR YAŞAM ÖYKÜSÜ**Prof. Dr. Yıldız Tümerdem**

Çocukluğu ve Gençlik yılları Başkent Ankara’da geçti. **Mehmet Akif Ersoy’** un **İstiklal Marşımızı** yazdığı, **Hamamönü** semtindeki **Dumlupınar** ilkokulunda (şimdi müze) başladı öğrenimine. Türkçe ezanın okunduğu Tacettin Dergâhının yanında idi okulu. Ezan sesi hala kulaklarında ve de yüreğinde idi; “Tanrı Uludur, Tanrı Uludur, Tanrıdan başka yoktur tapacak Haydin namaza” . **ABECE’**li Türkçe Alfabe ile Okuma ve yazmayı öğrendiği o günlerde, 6–7 yaşlarında; okuluna, kardeşine, kedisine, dövene bindiği, tarlada buğday başakları arasında şarkı söylediği, koşup oynadığı, **Mustafa Kemal Atatürk’**ün kurduğu **Etimesgut** kasabasına anne ve babasına, çocuksu dizelerle başladı yazın yaşamına. Orta öğrenimini tamamladığı **Cebeci(Dördüncü)** Orta’da **Düriye Köprülü** gibi bir Cumhuriyet Öğretmeni idi ona Türkçeyi sevdiren. Edebiyatçı **Erendiz Atasü’** nün de hocası olan öğretmenin yaşamını yitirdiğini onun Cumhuriyet gazetesindeki yazısından öğrendiğinde, “Işık içinde yat öğretmenim” sözleri ile kendiyi paylaştı üzüntüsünü sessizce. Aynı okulda onu duruşu ile etkileyen öğretmenlerinden biri de **Bahriye Üçok** öğretmeni idi. Işığı hak eden bir değer. Ülkeyi yönetenlerin çocuklarının öğrenim gördüğü, **Ankara Kız Lisesi** (ilk kız lisesi), Cumhuriyetimizin kurcularından **İsmet İnönü’nün Kızı Özden İnönü’nün** ve pek çok bakan kızlarının okuduğu) bilgisine bilgi kattı. Bugünkü hekim, yazar, aydın, hümanist kadını biçimlendiren okuluydu.

O yıllarda dizelerinin renkleri de de değişti. Günlük tutuyordu bir yandan da. Hayallerini, düşlerini gerçeklere karıştırmadan üretiyordu şimdilerde olduğu gibi. Gözlemlerinin ışığında kısa öyküler yazmaya başladı. O günlerde, hekim olmayı iyice aklına koymuştu. Kaleminden vazgeçmeden Ankara Tıp Fakültesindeki öğrencilik yılları başladı. Yaşamında gerçekler artık öne geçmişti. Hayaller kalemle kâğıt arasında gidip gelmeye ve de gizemini korumaya başladı.

Hacettepe Tıp Fakültesinde Çocuk Uzmanlığı çalışmalarının ardından Amerika yaşamı. Amerika’da da yoğun bilimsel çalışmalarına karşın, anılarını, dizelerini yazmaktan vaz geçmiyordu. Kimse bilmiyordu yazdıklarını. Hekim olan eşi bile. Kendi ile paylaşıyordu yazdıklarını. Hacettepe Tıp Fakültesinde aldığı **Çocuk Hekimliği Uzmanlığına, Amerika’da** kazandığı **Toplum Hekimliği Uzmanlığından** sonra Ülkesine döndü. İkinci kızını dünyaya

getirdi. **Hacettepe Tıp Fakültesinde Çocuk Doçenti** oldu. Eşinin isteği ile İstanbul'da başladı yeni yaşam.

İstanbul Tıp Fakültesinde öğretim üyeliği görevinin yanı sıra, Sağlık Bakanlığı ile Çapa Tıp Fakültesinin işbirliği ile Halka hizmet veren sağlık ocaklarının açılmasına öncü oldu. Örneği de; Ankara Tıp Fakültesinden Hocası **Prof. Dr. Nusret Fişek** idi. Ülkesinde; **Sosyalizasyon**(Ülke genelinde, ayırimsız, Önleyici Hekimlik Hizmeti verme) çalışmalarını,

Hocası; Hacettepe Tıp Fakültesin de ekibi ile birlikte, Etimesgut kasabasında ilk kez başlatmıştı, dünyaya örnek olan bu çalışmayı. Zor da olsa o da yıllar sonra İstanbul'da, Fakültesinde başlatarak başarmıştı Hocası gibi. Avcılar, Halkalı, Küçük Çekmece, Mahmut Bey, Kemerburgaz, Arnavut Köy ve çevresinde, ekibi ile birlikte topluma önleyici hekimlik hizmetleri vermekten mutlu oluyordu.

Halka hizmet vermenin yanı sıra bilimsel çalışmalarını da sürdürüyordu. Öğrencileri, asistanları ile birlikte yaptıkları araştırmaları, bilimsel toplantılarda sunuyorlardı. Yazıya dökerek, dünyayı ve ülkelerini de bilgilendiriyorlardı. Profesörlük unvanını Çocuk Hekimliği Uzmanlığından aldı. Çalışmalarına ara vermeden, ekibi ile birlikte, topluma hizmet vermenin Tanrısal bir şans olduğuna inandı hep.

Meslek arkadaşı olan eşi ve hekimlik mesleğini seçmiş çocukları onun dizelerini ilk kez **“Saatli Maarif Takvimi”**nde yıllar sonra okuma fırsatı bulmuşlardı. Çevresindekiler de öyle. Ailesinin alkışı ve beğenisi çok mutlu etti onu ve de ivme kazandırdı kalemine. Uzun yıllar sakladığı çizgili defterlerini gün ışığına çıkarma kararı aldı. Topluma yönelik çalışmaları ona çok sayıda Ulusal, Uluslararası ödül getirmişti. Mesleksen kitaplarının yanı sıra, Ulusal, Uluslararası çok sayıda bilimsel yayımları vardı.

Kutsal Anadolu topraklarını bir uçtan ötekine dolaştı durdu yıllar yılı. Hekimlik hizmeti vermenin yanı sıra yaşadığı, borçlu olduğu ülkesinin güzel topraklarını o topraklarda yaşamlarını sürdüren güzel insanlarını tanıma şansını da yakalıyordu böylece. Hala geziyor, hekimlik yapıyor, konferanslar veriyor ve de yazıyor. Dostlar edindi her yerde. Dostluklar kurdu. Gerçek dostluklardı bunlar. Hep uzak durdu yalandan, yanıltan, ilkesizlikten. Her zaman Olumlu baktı yaşama, yaşanılanlara. Yazmak yaşamaktı onun için. Meslek dışı tek yapıtı şimdilik, Yıldızlar Eskimsin adını verdiği, meslek arkadaşı Prof. Halit Umar'ın önerisi ve desteği ile oluşturulmuş, www.anafilya.org sitesinde yayımlanan dize ve anı öykülerini içeren yapıtı. “Yüreğim Geçmişe Götürme Beni”, “Yağmur Kuşağı Çocukları” vb. isimler vereceği yeni yapıtlar düşünüyor. Düşlerini gerçekleştirmesi için, zaman istiyor, Büyük Güce gülümseyerek el açarak, gecelerin yalnızlığında. Meslek arkadaşları olan Eşi, iki kızı ve damatları ve çocukluk evresindeki 1 kız 2 erkek torunlu gerçek yaşamının arasına, zamanbuldukça düşsel yaşamını kalemleri ile defteriyle paylaşmanın keyfi ile yaşıyor, yazıyor, yazıyor. Gerçek dostları ile paylaşıyor yazdıklarını. Şans değil de nedir bu. Ne dersiniz?

“CEMAL SÜREYA/ AŞK GÜNÜ DOĞDU” (*)

Hasan Akarsu

Yazar Nazan Arısoy, Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesini bitirir. Eğitim ve sanat yönetmeni olarak çalışır. Cemal Süreya’yı yazarak biyografik romanlarına bir yenisini ekler. Altı bölümden oluşan bu yapıtında, Cemal Süreya’nın yaşamöyküsünü her yönüyle yansıtır. Cemal Süreya, “Aşk günü doğan, sonuna kadar aşk olan” bir ozan ve yazardır.

Nazan Arısoy, Cemal Süreya’yı doğumundan ölümüne değin tüm yaşadıklarıyla, aşklarıyla birlikte anlatır. Annesi Güllü Hanım (Gülbeyaz) bir Zaza kızıdır. Babası Süslü Hüseyin şıklığıyla tanınır. Cemal, iki kızkardeşi olan Perihan ve Ayten’le büyür. Annesinden aşk söylencelerini dinler. Dersim olayları nedeniyle ailesiyle sürgüne gönderilir ve Bilecik’e yerleşirler. Annesi genç yaşta ölünce çocuklar üvey annesinden baskı görürler. Onun için yazar “Anasızlığından doğdu Cemal Süreya” der.Okulda ona arkadaşlarının “Kürt Cemo” demelerini unutamaz. Babası şoförlük yaptığı için evden uzak kalır. Büyüdükçe babasına benzer Cemal Süreya. İleriki yıllarda bir iddia sonucunda soyadındaki “y”den birini atmak zorunda kalır. Lise yıllarında mektup yazmayı sever, düşündeki sevgililere mektup yazar. Haydarpaşa Lisesinde sonra Ankara Üniversitesi İktisat ve Maliye bölümünde okur. Kısa bir dönem Darphane Genel müdürlüğü yapar, 1982’de emekli olur. 26 yılda 28 ev değiştirir.

Cemal’in Aşkları, Eşleri

Cemal, ortaokulda tutulduğu Seniha Hanım’la ileriki yıllarda evlenir ve Ayçe adlı bir kızları olur. Anlaşamazlar ve boşanırlar. Daha sonra Cemal, Ülkü Tamer’in eşi Tomris’e tutulur ve onunla evlenir. Edebiyat

tutkusuyla aşkı bir arada yürütürler de sonu gelmez. Tomris, bu kez ozan Turgut Uyar’a ilgi duyar ve onunla evlenip yaşamını sürdürür. Üçlü ozan Ülkü, Cemal, Turgut her şeye karşın birliktedirler. Yazar, Cemal’inkadınlarını değerlendirirken: “İlk karısı Seniha ile başarısız ve menfaat hırsı, kıskançlık münasebetiyle biten evliliğin ardından karşısına çıkan diğer kadınlar hatta muhakkak Tomris de, Cemal Süreya’yı hırpalamıştır. Elbette bu hırpalanma tek taraflı değildir” (s.59) der. Cemal, sonra da “Bir içim su” diye nitelendirilen Zühal Tekkanat’la (Elif Sorgun) evlenir ve ondan Memo adlı bir oğlu olur. Memo’yu çok sever ancak büyüdükçe yolları ayrılır. Zühal Hanım’dan da ayrılan Cemal bu kez dört çocuklu, dul bir kadın olan “En Nihayet Kadın” dediği Birsen Sağnak’la evlenir ona sığınır, çok mutlu olur. Memo, babasının bu yaşantısından hoşlanmaz, ona karşı tavır alır ve babasının ölümüne neden olur sonunda (09 Ocak 1990).

Nazan Arısoy, bu yapıtında Cemal Süreya’nın eşlerini, aşklarını, tutkularını, yaşam biçimini, alışkanlıklarını, arkadaşlarını ayrıntılarıyla anlatır. Kadınlarından Cemal’e, Cemal’den kadınlarına mektuplar yazarak iç dünyalarını yansıtır. Ayrıca Cemal Süreya’yı hiç ölmemiş gibi 2017 yılında düşleyip yaşatır ki bu kurgusuyla da ilgi çeker. Bu yaşamöyküsünün Cemal Süreya’yı sevenler için nitelikli, ilgi çekici bir yapıt olduğunu belirtmeliyiz.

(*) Cemal Süreya/ Aşk Günü Doğdu-Nazan Arısoy, Yaşamöyküsü, 61. Baskı, Nisan 2019, 224 s.

Ö Y K Ü L E R

(Turgut Acar: 02.Mart.1927-30.Kasım.2019)

12.ci sayıdan başlayarak dergimizde bir ilk yaşanacak. Dergimizde, öykü yazarımız Turgut Acar'ın bugüne dek yayınlanmış 12 kitabına adını veren öykülerine yer vereceğiz. Bu sayımızda yer alan Kar Üstünde Kızıl Laleler Turgut Acarın ilk kitabına adını veren öyküsü. Turgut Acar'ın 1940 lı yıllarda yazdığı bu öykü, 1990 başlarında Yazar ve Eleştirmen Rahmetli Asım Bezirci'nin Turgut Acar'a söylemeden seçerek düzenlediği ve Yön Yayınları'nca 1992 yılında basılmasını sağladığı ilk kitabında yer almakla kalmamış kitaba adını da vermiştir... Turgut Acar'ın yayınlanmış 12 kitabına adını veren öyküler dışında Turgut Acar'ın 1953 yılında Varlık Dergisinde yayınlanan Odacılar adlı öyküsüne de yer vereceğiz. Bu ilk adımla, dergimizde değişik yazarlarımızdan yapacağımız bu tür alıntıları sürdürerek bir antoloji oluşturabilmek dileğiyle...

Turgut Acar'ın 13.ncü sayımızda yer alacak öyküsü, Acar'ın yayınlanan ikinci kitabına adını veren: KİMSE BİLMEZ BU ANIYI. 14.SAYIMIZDA YER ALAN ÖYKÜSÜ 3. KİTABINA ADINI VEREN: YALNIZLIĞIN ÇAN SESLERİ...

YALNIZLIĞIN ÇAN SESLERİ

Suna, Batan Gün apartmanına ağabeyi ile döndüğünde akşam olmuştu. Yağmurla karışık rüzgar nasıl eseceğini bilemiyordu.

Batan Gün apartmanı yukarıdan aşağı inen iki asfalt yolun kesişip karşı yöne tırmanmaya başladığı ingin yerde ön ayakları üzerine dinelmiş kocaman yaşlı bir file benziyordu. Arkadan bakınca iki, önden beş katlıydı. Gece, gündüz kalın perdelerle kapanmış pencerelerinden ışık sızmazdı. Bir anda yöreyi siyaha kesen akşam karanlığı bundan fıskırırdı sanki. Çok eski bir yapıydı. Alnacındaki Batan Gün yazısı yaşlı, buruşuk bir yüze sürülen göz sürmesi gibi siyah boyasını yol, yol salmıştı. Bu yüzden de gücele okunurdu. Özcesi, hep ağlayacakmış gibi duran bu evde sadece kötü şeyler olurdu. Dahası, etrafındaki servilerle, içinde oturan yaşlılarla, burası ünlü bir gömütlüğün bekleme evi gibiydi. İçinde yaşayanların varlığını arada bir sessizce çıkan cenazelerden anlardınız.

Son ölen de annesiydi. Karlı bir Şubat sabahı uyanıp annesinin ilacını vermek için odasına girdiğinde onca yıldır yatağın emip kuruttuğu sararmış yüzünü gördü. Olan olmuştu. Birden ne yapacağını kestiremedi. Bir boşluğa düşer gibi oldu. Ağlıyamadı. Aslında ölüm bir kurtuluştu annesinden yana. Gecikmiş olsa bile, kendisi için de öyle sayılırdı. Onca senedir hasta bakmaktan hayatını yaşayamamış, annesinden önce yaşlanmıştı. Şaşkınlığı uzun sürmedi. Toparlandı. İlk aklına gelen O'nu yıllar önce annesinin başına bir hasta bakıcı gibi dikip bir daha görünmeyen ağabeyisini aramak oldu. İçindeki duygunun ayırdına varmaya çalışarak telefonu çe-

virdi. Yavaş, yavaş boğazında bir şeyin toplanıp düğümlendiğini duyumsadı. Konuşamayacaktı. O an telefonda ses gelmeseydi kapatacaktı. Yanıt vermek zorunluğuyla:

"Ağabey annem..." Diyebildi. Boşaldı, konuşamadı. Kapatı telefonu.

Göz yaşları çenesinin ucundan damlıyordu.

İşte o günle bu gün arasında tam iki ay geçmişti. Arabadan indiğinde ağabeyisi iki eli yönelteçte:

"Zorda kalırsan beni ara." Dedi, konuşmuş olmak için.

O'da yarım ağız; kızgın:

"Gelseydin biraz." Dedi.

"Gelmeyeyim, biliyorsun Şebnem yalnız." Demesiyle arabayı çalıştırıp gitmesi bir olmuştu.

Suna, hiç ongunluk duymadığı bu eve girerken yılların bezginliğini yorgunluğunu bir yazgı gibi omuzlarına alarak karanlık merdivenleri çıktı. İçinde dinlenmemiş, uyuşuk bir tin, olaylara anlam veremeyen duragan bir usla karanlık kuyuya atlar gibi kapıyı açıp girdi. O'nu ilaç, küf karışımı ekşimiş, yoğrulup yoğunlaşmış, yapışkan bir hava karşıladı. Ev karanlıktı. El yordamıyla lambayı yaktı. Yemek masasının yanında her zaman annesinin ilaçlarını zamanında verebilmesi için, hem annesini hem de saati görebileceği oturgaca ilişti. Soluklanıp etrafına bakınca her şeyin yerli yerinde olmasına karşın yoklukları apaşıkarken varmış gibi kulaklarında iki ses birden çınladı. Şaşırdı, kulaklarını ovaladı. Dinledi. Duvardaki sarkaçlı saatin sesiydi biri, oysa durmuştu. Öbürü annesinin inleyen sesiydi. Yatağına baktı boştu. Ne ki, zamanın da bu iki sayrı ses evin yaşam damarı gibiydi. Direngen bir çabayla kalktı. Saati kurdu. Sarkacı eliyle oynatarak salınmasını sağladı. Saatin camlı kapağını kapatırken usuna geldi: 'Otuz yıl mı olmuştu bu saat bu eve geleli?' Duruladı. 'Olmuştu ya' ilk geldiği günü düşündü. Ağabeyisiyle babası getirip duvara asmışlardı. O'na da:

"Bu saatten sen sorumlusun, ona göre." Deyip görevlendirmişlerdi. O gün bu gündür saat hiç durmadan çalışmıştı.

Annesinin cenazesiyle birlikte evden çıkıp gitmemiş olsaydı yine de durmayacaktı. Saatin tik taklarını dinledi. Bir can yoldaşına kavuşmuş gibi duygulandı. Annesini anımsadı. Bildiği halde göz ucuyla yatağına baktı. Boştu. Masanın üzerinde verilmiş sırasına göre dizdiği ilaç kutuları öylece duruyorlardı. Kutuların üzerindeki kendi yazdığı kısa uyarıları okudu. Saatin sesi onun eve ısınmasını sağladığı gibi saat başı vuruşları da annesine ilaç vermek, yemek yedirmek, altını temizlemek iç güdüsüyle kalkıp oturmasına neden oluyordu. Kalktı. Mantosunu çıkarıp astı. Yün yeleğini, terliklerini giydi. Her zamanki yerine daha bir yerleşerek oturdu. İlaç kutularının yanında yarım bardak su vardı. Öbür yarısı annesinin son içtiği olmuştu. Bunu anımsayınca suya kinlendi. Aldığı gibi suluğa boşaltması bir oldu. Nerdeyse bardağı da atacaktı. O günü düşünmeye daldı. Akşamdan sulu kar yağıyordu. Ev soğuktu. Soğukla beraber kendi de yorgundu. Uykuyu hiç bu kadar özlememişti. Saat gece onbir olmasını beklemişti. Son uyku hapını da annesine içirince yatacaktı. Her zamanki gibi uykuya dalmasını beklemeyecekti. Dışardaki rüzgar esirmiş, azmıştı. Pencerelelere sürtünen selviler insanı dellendiren sesler çıkartıyorlardı. İçini daraltan, beynini törpüleyen bu sesleri duymamak için oda kapılarını kapamayı düşünmüştü. Kalktığı zaman saat da onbiri vurmuştu. Annesine hapını içirmiş, elinin üstüyle yanaklarına dokunmuş, konuşmadan bakışarak sevgi alıp, sevgi vermişlerdi. Sonra bütün kapıları kapatarak yatağına dönmüştü. Uzun zaman uyuyamamıştı. Biraz önceki o uyku nereye gitmişti. Uzun bir savaşımdan sonra ne zaman daldığını anımsamıyordu. Uyandığında olanlar olmuştu...

Elindeki boş bardağı bir kaç kez sıkıp açtı. Vücudundan kafasına doğru bir ısıklık yayıldı. Kulakları yanmaya başladı. Saatin belli aralıklı sesi ile karışık annesinin ince sesini duyar gibi oldu. Etrafına bakındı. Elinde olmayarak "Geliyorum anne" dedi. Başkasının buyruğundaymış gibi kalktı. Bardağa su koydu. Kutudan hap çıkarıyorduki akli başına

geldi. Karşısındaki boş yatak onu özüne döndürdü.

"Hay Allah, ne yapıyorum ben." Diye söylendi. Kendine gelse ya toparlanamadı. Elindeki hapi ağzına koydu. Sudan bir yudum içti. Balkon kapısına döndü. Sararmış bir deve tabanı cama yapışmış o'na bakıyordu sanki. Annesinin sarı yüzünü görür gibi oldu. Bu benzeşmeden ötürü irkildi. Tenini bir korku sardı. Balkona yağmurla dolan rüzgar sararmış yaprakları deli gibi sallıyordu. Cama yapışık deve tabanını görmemek için başını çevirdi. Şimdi onu görmüyordu, ama annesinin sarı yüzünü kafasından atamıyordu. Gözlerini yumdu. Bu kez gözlerinde sarı deve tabanı ile annesinin yüzü yanıp sönüyordu. Bir o, bir öbürü. Elleriyle kapadı yüzünü. Görüntüler renk değiştirdi. Al, al oldular. Gözlerini ovaladı. Rüzgar camlara çarparak eserken yine o ses 'Suna... Suna...' diye inledi. Ses balkondan geliyordu. Döndü. Sarı deve tabanı cama iyice yapışmış yalvaran bir yüzle ona bakıyor, titriyordu. Annesinin gece açılıp üşüyerek titrediği gibi. Üzerinden kayıp düşen yorganı, battaniyeyi çekip alacak gücü olmadığından bir zaman titreye, titreye kıvrılıp bekler canına tak deyince de 'Suna... Suna.' diye inler ağlardı. İşte yine o ses Deve tabanına gözlerini dikti. Hiç kuşkusu yok, konuşan oydu. Camdan süzülen yağmur taneleri sanki ondan ıgıl, ıgıl boşalan göz yaşlarıydı. İnce bir sap üzerinde bazan dik bazen boynunu bükerek imler yaratıyor, sonra annesinin acılı yüzü, feri kaçmış gözleriyle O'na bakıyor, sızlanıp ağlıyor, ağlıyordu. Yüzünü döndü. Döner dönmezde önünde sallanan örümceği gördü. Kendi salgısı ucunda devinen bir örümcek. Öldürmedi. Kıvrılıp açılmalarını ilginç buldu. İyice eğilerek bir süre izledi. Sonra salgısından koparak suluğa attı. Oyalanmak için ilaç kutularını çeşitli biçimlerde dizdi. Üstüste koydu. Sonra parmağıyla vurarak devirdi. Uyku hapları masanın üzerine dağıldı. Onları bir araya topladı. Yeşil yuvarlaklar tatlı bir parlaklıktaydı. Annesi yattığı sürece bunlardan binlerce içmişti. En çok sevdiği ilacı da bunlardı. Uyuyabiliyor, acılarını duymuyordu. Uyu-

mak istediği zaman 'Suna... Suna...' diye kıvrandır ilacı alınca da susardı. Kulaklarında 'Suna... Suna...' sesi yine çınladı. Kuşkusu korkuya dönüştü. Annesi mi çağırıyordu? Döndü. Deve Tabanı camda yoktu. Yoktu ama ses kulaklarında yankılanıyordu. 'Suna... Suna...' Yüksek bir yardan aşağı düşerken dala takılmış bir insanın umutsuz sesiydi bu. Biraz önce içtiği hapi unutarak iki hap daha yuttu. Kutuları minare yaptı masayı sallayıp devirdi. Hiç gereği yokken deprem-lerde minarelerin neden devrilmediğini düşündü. Hiç bir anlam veremedi. Beyni uyuşuyor, parmak uçları iğneleniyordu. Uyuşukluğun ense köküne doğru yayıldığıнын ayır-dına vardı. Baş ağırılaştı. Gözlerinin kapanmasına engel olamıyordu. Kızıl renkli bir boşlukta gibiydi. Birisini arıyordu sanki. Yanar döner kızılığın ötesinden annesi:

"Suna... yavrum," dedi. Bu çağrıya dönüp bakmadı. Saat hap içme vaktini vuruyordu. Önünde duran hapları aldı, ağ-zına doldurup su içti. Boynu üzerinde tutamayacağı kadar ağırlaşan başını masanın üzerine koydu. Düşünde annesinin üzerini örttü, bastırdı. Işığı azalmış gözlerini kapadı eliyle.

Saat başı vuran saatin çanlarını bir daha duymadı.

ÇEVREMİZİ TEMİZ TUTALIM

HİKMET KURTER

Çevre Kurumu'nun olağan genel kurulu toplanmıştı. Genel kurula katılım beklenenin çok üstündeydi. Salon hıncahınç dolmuş, koltuksuz kalanlar yerlere serilmişlerdi. Çevre ile ilgili, ilintili yerli, yabancı birçok uzman dinleyici, gözlemci olarak protokoldeki yerini almıştı. Televizyon alıcıları, ışıldaklar, fotoğraf makineleri durmaksızın çalışıyordu.

Bir sunucu, Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar, Anayasa Mahkemesi Başkanı, Siyasal Parti Başkanları ve Belediye Başkanı'nın hemen hepsi birbirinin aynı kutlama telgraflarını okudu.

Kürsüye çıkan konuşmacılar, “karşı karşıya bulunulan çevre tehlikesinin dünyanın yalnızca belirli bir bölgesiyle sınırlı olmayıp dünya üzerinde yaşayan bütün canlıları kapsadığını” dile getirdiler.

Sıra yönetim kurulu seçimine gelmişti. Seçim öncesi tüm adaylar birbirleriyle kıyasıya bir yarışmaya giriştiler.

Seçim sonuçlandığında, yeni yönetim kurulu üyelerinin yanı sıra Çevre Kurumu'nun Başkanı bir dönem daha seçilmeyi başarmıştı.

Toplantıda iki önemli karar alındı. Kararlardan birincisi, ülke düzeyinde, “Çevremizi Temiz Turalım” sloganıyla bir kampanya başlatılması; öteki de

çevreyi kirletenleri izleme, kamuoyunda sergileme ve cezalandırılmalarını sağlamaktı.

Genel kurul, ana düşüncesi, "Çevreyi korumak konusunda harekete geçmek için henüz geç kalınmış değil, ancak yarın çok geç olacaktır." diye özetlenebilecek bir bildirgeyle sona erdi.

Toplantının ertesinde alınan kararlar hızla uygulamaya kondu. Çevre sorunlarını yansıtan oyun, öykü, şiir, roman yarışmaları düzenlendi. Resmi kuruluşlar ve yerel yönetimlerin ulaşım araçları, Çevre Kurumu tarafından hazırlanan afişler, resimlerle donatıldı. İlk ve orta dereceli öğretim okullarının kutladıkları haftalar arasına "Temiz Çevre Haftası"nı da katmaları sağlandı.

Kurum içinde, üyeleri Kurum Başkanı, avukat, şehircilik uzmanı, ekonomist, çevre mühendisi ve doktordan oluşan bir komisyon kuruldu.

Her tarafın karla kaplı olduğu soğuk bir kış günü komisyon ilk toplantısını yaptı.

Oturumu yöneten Başkan Hulusi Gündüz birkaç kez öksürdükten sonra,

-Sayın Üyeler, dedi, gündemimizin ilk maddesi, komisyonumuza bir başkan seçilmesi. Önce adayları belirleyelim, ardından seçimi yaparız.

Avukat Yahya İpekçi,

-Reis Beyefendi Hazretleri, dedi, bu işlerin en tecrübelisi zatıâliniz olduğundan encümen reisliğine sizden daha munasip bir aza bulunamayacağı kanaatini taşıyorum. Bu yüzden reisliği size teklif ediyorum.

Çevre Mühendisi Şevket Yalçın avukatı onaylayarak,

Evet Başkan Bey, dedi, sizden başka adayımız yok.

Doktor Gülin Çetinel de öneriyi destekledi:

-Başkanlığı kabul edin lütfen.

Kurum Başkanı,

(65)

-Nasıl olur, şeklen de olsa bir oylama yapmamız gerekmez mi? diye karşı çıkacak oldu.

-Tamam işte, dedi Ekonomist Ayla Aksoy. Öneri aramızda konuşuldu, oylandı. Size sonucu bildiriyoruz. Başkan sizsiniz!

Hulusi Gündüz kalın, bas bariton sesiyle,

-Mademki oybirliğiyle beni başkanlığa uygun görüyorsunuz, dedi. Ben de var gücümle sizin güveninize layık olmaya çalışacağım. Birlik ve beraberlik içinde yapacağımız çok önemli görevler bizi bekliyor arkadaşlar...

Tam bu anda salon kapısı gürültülü bir şekilde açıldı. Zayıf, kuru, çökük avurtlu bir adam olan Odacı Süleyman Korkmaz içeri girdi.

Lafı ağzında kalan Başkan'ın kızgınlığı mosmor olmuş yanaklarından belliydi.

Öfkeyle,

-Ne oldu Süleyman Efendi, kapıyı vurmadan, tıklatmadan bu nasıl içeriye giriş böyle? diye sordu.

Odacı,

-Kusura kalmayın Beyim, dedi. Bir istekleri, bir ihtiyaçları var mıdır acep, bir yoklayayım, diye düşünmüştüm.

-Şimdilik bir isteğimiz yok, olunca seni çağırırız. Haa unutmadan... Toplantımız uzun sürecektir. Öyle zırt pırt rahatsız edilmek istemiyoruz. Sakın kimseyi salona alma!

-Baş üstüne Beyim.

-Artık çıkabilirsin.

Başkan, Süleyman Korkmaz'ın yerinden kıpırdamadığını görünce,

-Eee, ne dikiliyorsun daha? dedi.

-Şey diyecektim, Beyim.

-Ne diyecektin?

(66)

-Benim bir kardeşim var. Adı Rüstem... Rüstem Korkmaz. Memleketten yanıma geleli üç yıl oluyor. Bu kadar zamanda bir baltaya sap olamadı; bir iş bulamadı kendine. Orada burada sürtüp duruyor. Şu kış günlerinde bir köşe başında kestane közlüyor, yazları da haşlanmış mısır satıyor. Sizin anlayacağınız, hiçbir güvencesi, garantisi olmayan işler yapıyor. Bu hayat hep böyle geçecek değil ya! İleride hastalığı var, yaşlılığı var... O günler geldiğinde bu adamın hali ne olacak diye içim içimi yiyor, ondan fazla ben üzülüyorum. Sizler, okumuş, gün görmüş, yol yordam bilen, çevresi tanıdığı olan kimselersiniz. Rüstem'e şöyle uygun bir iş bulursanız de kurtarsanız şu adamcağızı diyordum.

-Süleyman Efendi, sen şimdi çık, bu meseleyi daha sonra aramızda konuşuruz seninle.

Odacı,

-Peki Beyim, sağ olun... Sağ olun Beyim... diyerek uzaklaştı.

Hulusi Gündüz,

-Bir yönerge taslağının hazırlanması, gündemin ikinci maddesini oluşturuyor arkadaşlar, dedi. Bu konuda ilk söz hakkını hukukçu arkadaşımız Yahya Beye veriyorum.

Avukat Yahya İpekçi, dazlak kafasını bir tarafında uzattığı saçlarla sarmaşık gibi sarmıştı.

-Reis Beyefendi Hazretleri, diye söze başladı, cümleleriyle aynı encümende teşrikimesai yapmaktan fevkalâde bahtiyarım. Lafı uzatarak mevzuyu dağıtmak niyetinde değilim. Bütün dünya ahvali mutlaka bir kaideye istinat eder. Sofrada bile adabımuaşeret kurallarına riayet edilerek yemek yenir. Hukukun, kanunun olmadığı yerde kargaşa çıkar, hiçbir şey icra edilemez. Bu noktainazardan ulvi vazifemize başlamadan evvel hukuki mevzuatın süratle tanzim edilmesi lüzumunu bir defa daha zikrediyorum.

(67)

Hafif ağarmış saçlarını topuz bağlamış, platin çerçeveli gözlüklü Doktor Gülin Çetinel,

-Size katılıyorum, dedi. Ceza Yasasının, Trafik Kanununun bunca hükmüne karşın çalıştığım hastane günün yirmi dört saati kavgalarda bıçaklanmış, kazalarda yaralanmış insanlarla dolup taşıyor. Düşünün bir, bu yasalar da olmasaydı ne olacaktı ülkenin hali?

-Hakkınız var Hanımefendi, yerden göğe kadar hakkınız var. Şey... Trafik Kanunu dediniz de birden hatırıma geldi. Mesleğiniz icabı çeşit çeşit insanla ahbaplık tesis etmişsinizdir. Acaba aralarında oto alım satımı ile iştigal edenler de mevcut mu?

-Tabii, neden sormuştunuz?

-Benim arabadan yana hiç yüzüm gülmedi. Hep aldandım, mağdur edildim.

Otomobilim birinci seneidevriyesini idrak etti. Zaten rengi de hoşuma gitmiyor. Yenisini almanın zamanı geldi. Sizin tavassutunuz olursa gönül rahatlığıyla bir alışverişe teşebbüs edebilirim. Şimdikini satıp üstünü de bozduracağım dövizle tamamlayarak bu meseleyi halletmek istiyorum.

Fok balığı gibi şişman, aşırı makyajlı, rengârenk elbiseli Ekonomist Ayla Aksoy takıp takıştırdığı kolyeler, yüzüklerle oynarken birdenbire ilgisini konuşmalara yöneltti.

-Döviz mi bozdurmak istiyorsunuz? dedi. Ben de toplantıdan çıktıktan sonra döviz alacaktım. İsterseniz bugünkü piyasa değerinden sizden alayım, param yabancıya gitmesin.

Başkan yüzüne bir gülümseme yayarak,

-Siz paranızı dövize mi yatırırsınız her zaman? diye sordu.

-Ay, hiç sormayın!.. Ben aslında kâğıt biriktirirdim, yani hisse senedi. Ama borsaya hiç güven olmuyor ki... Bir iniyor, bir çıkıyor. Bir iniyor, bir

(68)

çıkıyor... Düşüğünde bir beklenti içine giriyorsunuz, azıcık yükselirse satarım, elimden çıkarırım diye. Ne gezer... Durmadan değerini yitirmeyi sürdürür. Elimde Zetaş senetleri vardı. Haftalardır indi de indi. Bekleseydim, biraz daha gecikseydim, sıfırı tüketecektim. Neyse, bu sabah kurtuldum onlardan.

Şehircilik Uzmanı Suna Kalafatoğlu bilgiç bir tavırla,

-Paranızı korumanın daha güvenli yolları da vardır, dedi. Örneğin, benim gibi arsaya, emlak yatırabilirsiniz. Ne banka faizi, ne döviz, hiçbir toprak rantı kadar prim yapmıyor. Dört tane kooperatife üyeyim. Ödemelerde biraz zorlanıyorum, ama bir çaresini de buluyorum sonunda. Parayı elde tutmanın riski büyük bu zamanda.

Başkan çevre mühendisine dönerek,

-Siz hiç konuşmadınız Şevket Bey, dedi.

Kalemiyle önündeki kağıda şekiller, karalamalar çiziktiren Şevket Yalçın,

-Efendim, dedi, ben sahibi olduğum arıtma tesisi proje-yapı firmasını olanaklar elverdiğince büyütmek, genişletmek yanılsıyım. Bu nedenle elime geçen parayı doğruca işime yatırıyorum. Öyle ki gereksinimlerimi karşılamaya bile tek kuruşum kalmıyor. Ben de harcamalarımnda kredi kartı kullanıyorum. Doğrusu büyük kolaylık. Yedi sekiz tane kartın cüzdanımda yarattığı şişkinliği saymazsak tabii.

Avukat aniden ayağa kalktı.

-Reis Beyefendi Hazretleri, sizden izin istemek durumundayım, dedi. Anadolu Kulübü'nde akşam yemeğine davetliyim. Bazı mühim şahıslarla memleketin âli menfaatlerini ilgilendiren mevzularda sohbet edip fikir teatisinde bulunacağız. Şimdi çıkarsam, anca hazırlanabilirim.

Çevre mühendisi de yerinden fırladı.

(69)

-Ben de bir arıtma tesisi projesi üzerinde çalışıyordum, dedi. Toplantıya da zorlukla gelebildim. Daha fazla gecikeceksek benim de çıkmam, işimin başına dönmem gerekiyor.

İki kişinin ayaklandığını gören Başkan saate bakarak,

Ooo, zaman nasıl da su gibi akıp gitmiş! dedi. Az kaldı unutuyordum. Bacanak, baldız, hanım, çocuklar evde beni bekliyorlar. Hafta sonu tatili için Uludağ'a gidecektik. Siz de oturun lütfen. Beş dakika içinde gündemi bitirip hemen birlikte çıkarız.

Yahya İpekçi ile Şevket Yalçın isteksiz isteksiz yerlerine oturdular.

Hulusi Gündüz,

-E, görüştüğümüz madde neydi? diye sözünü sürdürdü. Neydi?.. Hay Allah, yaşlanma belirtisi bunlar galiba!.. Ha, evet!.. Hukuksal düzenleme. Bu görevi Yahya Beye vermeyi öneriyorum. Ne diyorsunuz arkadaşlar? Öneriyi şeklen de olsa oyunuza sunuyorum. Kabul edenler, etmeyenler?.. Tamam, kabul edilmiştir. Bugünkü toplantımız burada sona erdi. Bir dahaki oturumun tarihi size daha sonra bildirilecektir.

Çok geçmeden, avukatın hazırladığı yönerge, Çevre Kurumu'nun yetkili organlarınca onaylanıp yürürlüğe girdi.

Ön araştırmayla derlenen bilgileri değerlendiren komisyon, bir çimento fabrikasına baskın verme kararı almıştı. Fabrika yöresinde oturan insanlar, baca küllerinin olumsuz etkisinden yakınıyorlardı.

Doktor Gülin Çetinel,

-Baca külleriniz, dedi karşısındaki fabrika genel müdürüne, çevrenizde yaşayan insanları öylesine rahatsız ediyor ki, doğru dürüst soluk bile alamıyorlar. Yakınınzdaki ağaçlara bir bakın, üzerlerinin bir parmak tozla kaplı olduğunu göreceksiniz. Külleriniz sayesinde bahçelerde, tarlalarda ürün yetişmiyor artık. Bu kirliliği önlemeyi, bir çözüm yolu bulmayı düşünmediniz mi bugüne kadar?

(70)

Genel müdür hiç bozuntuya vermeden karşılık verdi:

-Oh, evet... Baca tozları! Söylediklerinizin her sözcüğüne katılıyorum, haklısınız. Ama bu konuya bir açıklık kazandırmama da izin vermenizi rica ediyorum. Bacamıza yurtdışından filtre getirip takmıştık. Kullanıla kullanıla tıkanı. Biz de yerinden çıkardık. Yenisini getirtmek için girişimde bulunduk. Yeni filtre gönderilmesine gönderildi; ama bu kez de gümrüğe takıldı kaldı. Gümrükten kurtarır kurtarmaz yerine yerleştireceğiz. Biz toplumsal sorumluluklarımızın bilincindeyiz, her zaman da öyle kalacağız. Çevre sorunlarına duyarsız, âdeta kör bir toplumda kurumunuzun çalışmalarını takdirle karşılıyoruz. Üstelik sadece bağış ve üye ödentilerinden oluşan bir bütçeyle bütün bu işlerin üstesinden gelmeniz başka bir kutlama nedeni. Eğer yanlış anlamazsanız, biz de çalışmalarınıza çam sakızı çoban armağanı bir katkıda bulunmak istiyoruz, dedikten sonra saymanına Çevre Kurumu'na bir miktar bağışta bulunulması buyruğunu verdi.

Az sonra fabrikadan ayrılan üyelerin yüzlerinden görevini yapmış insanların mutluluğu okunuyordu.

Bir başka gün, deniz kıyısında kurulu, atık sularını hiçbir arıtmadan geçirmeden denize akıtan bir kimya fabrikasına gitmişlerdi.

Üyeler, fabrika yönetmeninin odasında rahat koltuklara gömülmüş, kendilerine sunulan çay ve kahveleri içiyorlardı.

Şehircilik Uzmanı Suna Kalafatoğlu çayından bir yudum aldıktan sonra,

-Beyefendi, dedi fabrika yönetmenine, Marmara Denizinin son on yılda deniz olmaktan çıkarak büyük bir bataklığa dönüştüğü düşüncesine kuşkusuz siz de katılırsınız. Herhangi bir konuda bir araya gelip ortak bir karar alamayan insanlarımız, sanki aralarında gizli bir anlaşmaya varmışlar gibi elbirliğiyle Marmara'yı öldürmeye çalışıyorlar. Kirliliğe uyum sağlayan birkaç balık türü dışında canlı kalmadı denizde. Görülüyor ki siz de atık sularınızı arıtmadan

(71)

denize salıyorsunuz. Sizin gibi okullar bitirmiş, bilgili, kültürlü, toplumda saygın bir yer edinmiş bir kimsenin daha duyarlı davranması gerekmez miydi?

Fabrika yönetmeni,

-Öncelikle beni öven sözlerinize teşekkür ederim, dedi. Duyarlı davranmadığımızı söylediğiniz konuya gelince... Sayın Bayanlar, Baylar; duyarlıyız hem de çok duyarlı. İşte size kanıtı. Fabrika sahasında kısa bir gezintiye çıkarsanız, bir arıtma tesisinin kurulu olduğunu görürsünüz. Bu tesis, ne yazık ki yapıldığından beri arızalı, bir türlü çalıştırılmadı.

Ekonomist Ayla Aksoy,

-Ay, şimdi bayılacağım! dedi. Arıtma tesisi yaptırdık, ama çalıştıramadık diye kestirip atarak sorumluluktan kurtulacağınızı mı sanıyorsunuz? Tesisi işletmekten kendinizi yükümlü görmüyor musunuz? Bu yanıtınızdan sonra sizi kamuoyunda sergilemek zorundayız artık.

Fabrika yönetmeni yumuşak, yatıştırıcı bir tonla,

-Lütfen sakın olun ve söyleyeceklerimi dikkatle dinleyin, dedi. Tesisi, bu alanda ülkemizin önde gelen kuruluşlardan birine, Şevket Beyin firmasına yaptırdık. Yapım bitene kadar her şey yolunda gitmişti. Sıra yol vermeye gelince pürüz çıktı. Tesisi devreye almak için geceli gündüzlü harcadıkları o insanüstü çabanın yakından tanığıyım. Ne yaptılarsa boşa çıktı. Sanırım, Şevket Beyin de bu konuda söyleyeceği bir şeyler vardır.

Çevre Mühendisi Şevket Yalçın,

-Şey... E... Evet... A... Aynen böyle oldu, diye kekeledi. Bu arıtma tesisini çalıştırmak için çok ama çok uğraşıp didindikse de bir türlü başarılı olamadık. Ancak çalışmalarımızı kararlılıkla sürdürüyoruz. Er geç üstesinden geleceğiz bu işin.

Arıtma tesisindeki teknik yetersizlikten fabrika yönetiminin sorumlu

(72)

tutulamayacağına karar veren üyeler, arızanın en kısa zamanda giderilmesi dileğiyle,

yönetmenin elini sıkıp oradan ayrıldılar.

Aylar birbirini kovaladı. Kış ilkyaza; ilkyaz yaza dönüştü. Bu kadar zamanda,

komisyon belirlediği amaçlar doğrultusunda hiçbir varlık gösterememişti.

Başkan sıcak bir ağustos günü sıkıntıdan oflayıp puflarken,

-Mısır... Haşlanmış mısır... Süt kuzusu bunlar! diye bağırان bir sokak satıcısının sesiyle irkildi. Eli duvardaki zile gitti.

Birkaç dakika sonra Odacı Süleyman Korkmaz karşıındaydı.

Hulusi Gündüz,

-Süleyman Efendi, dedi, senin kardeşin hâlâ işsiz mi? Odacı,

-Evet Beyim, dedi.

-Ona bir iş önerisinde bulunsam, acaba kabul eder mi?

-Siz uygun görmüşseniz, neden etmesin Beyim?

-Bak, sana nasıl bir iş olduğunu anlatayım önce!

Bu konuşmanın üstünden bir hafta geçti geçmedi gazeteler, "Çevre Canavarı

Rüstem Yakalandı." haberini manşetlerden veriyordu.

Caddede sağa sola atılmış mısır koçanlarının görüntüsü yanında, eski bir bebek arabasından bozma tezgâhı başında mısır satıcısının fotoğrafı yer alıyordu. Haberlerin süreğinde, çevre düşmanı mısırcı hakkında yasal işlem yapılmasına ön ayak olan Çevre Kurumu'nun başarılı çalışmaları övölüyor, çevreyi kirleten kişi ve kuruluşların bundan sonra da amansız takipçisi olacağı belirtiliyordu.

YENİDEN TÜRK DİLİ DERGİSİ

Yazınımız, ekinimiz, uygarlığımız, dilimiz, için bakıma özene görevli dergi

Yeniden Türk Dili Dergisi: Dil ve yazın; şiir, öykü, deneme, eleştiri, günlük, düşün, ekin dergisi

*Kurucu İyesi, Sorumlu Müdür ve Genel Yayın Yönetmeni:
Sencer Karacalıoğlu*

E R İ Ş İ M Sencer Karacalıoğlu: 0 505 985 40 55

Sencerkaracalioglu2002@gmail.com

Danışma ve Yazı Kurulu:
Prof. Dr. Ömer Demircan, Okan Baba, Prof. Dr. Süreyya Ülker

Teknik Danışman : Boğaçhan Orhan Boran

Bu dergi, yabancı sözcüklerin yerine olabildiğince Türkçelerini koymayı görev bilir.

Başka bir yerde yayınlanmış yazılar dergimizde yayınlanmaz. Alınan yazı kesinlikle geri verilmez. Dergide yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarıdır.

Yeniden Türk Dili Dergisi,yayınlanan yazılara telif ücreti ödemez.

DERGİMİZ ÜCRETSİZDİR
